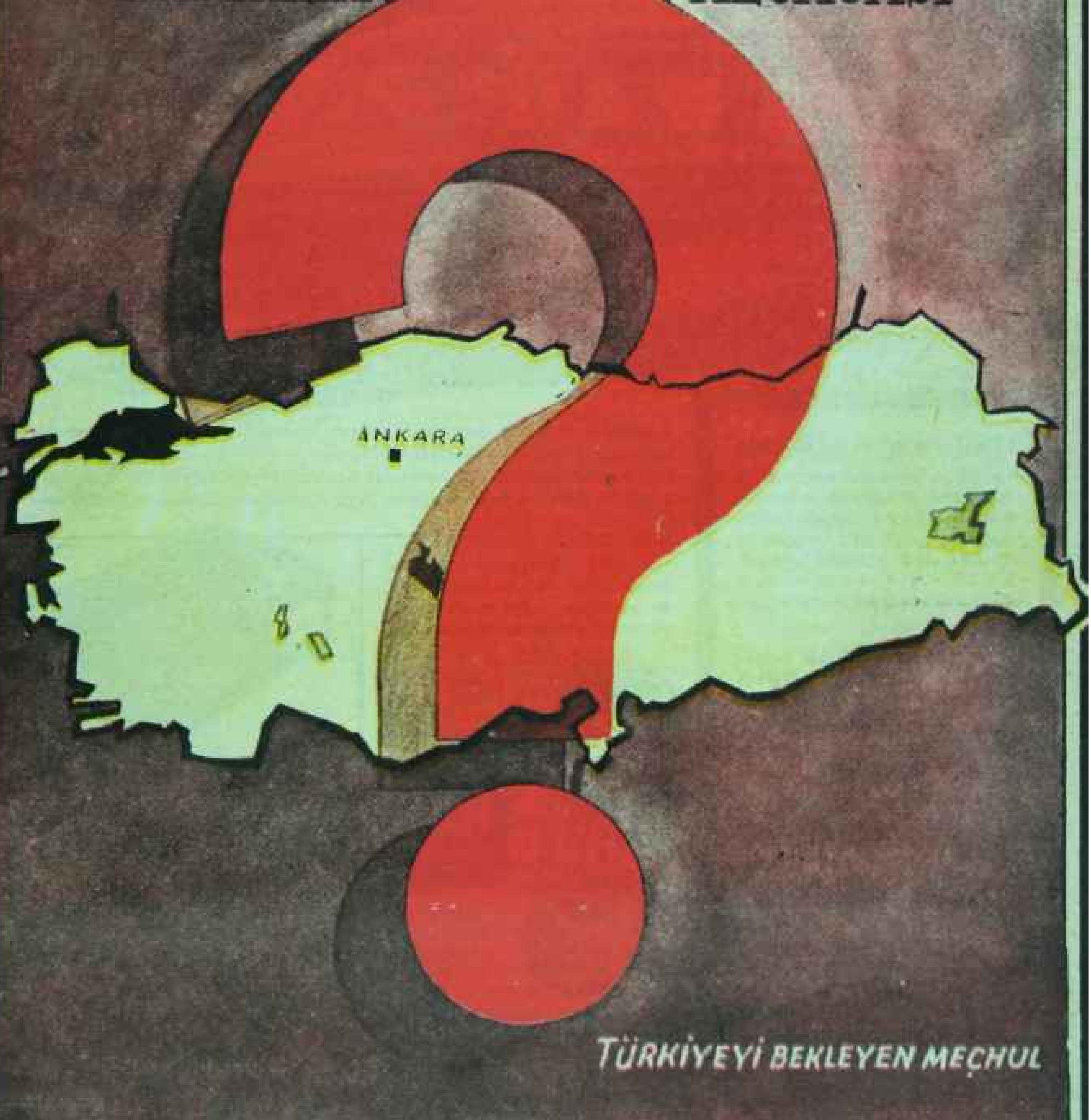
Dışardan Türkiye

izim İçin Hayati bir Savunma Meselesi

Yazan : Metin TOKER

HAFTALIK AK... TE MECMUASI

TÜRKİYEYİ BEKLEYEN MEÇHUL

FIATI : 1 LIRA

1962 BÜYÜK

PURO - FAY MÜSABAKASINA

mutlaka katılınız

1 TALİHLİYE

Bedava

1962 model, yepyeni bir

RAMBLER

AİLE ARABASI

MÜSABAKAYA İŞTİRAK ÇOK KOLAYDIR:

3 adet Puro Tuvalet Sabunu ambalâjı ile birlikte 3 adet yuvarlak Fay Temizleme Tozu üst kapağı biriktiriniz. Bunları bir zarfa koyup zarfın arkasına açık adresinizi yazarak P. K. 572 İstanbul adresine en geç 25 Haziran akşamına kadar postalayınız

MÜHİM:

a) Mektuplarınızı katiyen taahhütlü göndermeyiniz (pratik güçlükler oluyor)

b) Zarfların üstüne P. K. 572 — İstanbul'dan başka birşey yazmayınız (Puro Fabrikası v. s. gibi)

PURO - FAY MÜSABAKASI TALİHLİLERİ 1 TEMMUZDA BELLİ OLACAK:

Müsabakaya iştirak edenler arasında Noter huzurunda yapılacak kur'a sonunda 1 talihli RAMBLER AİLE ARABASINI, 100 talihli bir düzine Puro, 100 talihli 1 düzine Fay, 100 talihli 1 kutu Arı Bisküisi kazanacaktır.

RAMBLER 62, halen Amerikada en çok aranan ve en çok satılan arabalardandır. En küçük arabalardan daha ekonomiktir (4 şişe ile 240 km.) Puro Fabrikasının hediyesi Rambler 62'yi, İstanbul, Levent, Büyükdere Cad., Puro Tuvalet Sabunu ve Fay Temizleme Tozu Fabrikalarında bizzat görebilirsiniz

terkibinde bol köpüklü deterjan bulunan FAY TEMİZLEME TOZU, en iyi kalite ve kalitesine kıyasla piyasanın en ucuz temizleme tozudur

Köpüklü - Deterjanlı

Herşeyi Daha İyi Temizler

Terkibinde, krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU kalite mükemmeliyeti bakımından piyasada satın alabileceğiniz en âlâ Tuvalet Sabunu ve en müessir güzellik müstahzarıdır.

Bol Köpüklü ve Nefis Kokulu

PURO

Tuvalet Sabunları % de 100 saftır

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl : 9, Cilt : XXIV, Sayı : 416

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare :
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar:
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe:
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone sartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (32 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları:
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL
İlan işleri :
Telefon: 10 61 96
Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI: 1 LİRA
Basıldığı tarih : 17.6.1962

Kapak Resmimiz

Hükümet kuruluyor

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Yaz sıcaklarının gelmekte tereddüt gösterdiği Ankaraya, bitirdiğimiz hafta başlayan "Koalisyon Çalışmaları" canlılık ve hararet getirdi. "Koalisyon Çalışmaları" demek, kimin Bakan olacağının tesbiti demektir. Bu yüzdendir ki çeşitli çevrelerde hummalı bir faaliyet başladı. Bir kısım kimseler, uçup giden Bakanlıkların peşinden ah çekerken bir başka kısım politikacı buzlu hoşaf kâsesinin başına, elde kaşık geçmek için çırpındı durdu. Bu hal, aslında oynanan bir "Türkiye için hayat memat" oyununun renkli, eğlenceli, hafif tarafını teşkil etti. Ama, sabahın en erken saatlerinden akşamın en geç vakitlerine kadar dopdolu halini kaybetmeyen Meclisin kulislerinde ve bilhassa müstakbel koalisyonun ortaklarının oturdukları "Pazarlık Masasının başında hepimizin kaderiyle alâkalı hâdiselerin cereyan ettiği bilinmelidir. Bitirdiğimiz hafta başkentte, kendi çemberlerinin üzerinde çoğu gözü bağlı dönen politikacılardan başka herkes bir gerçeği bütün çıplaklığıyla gördü: İsmet İnönü, demokratik sistemin devamlılığını sağlamak için son şansı denemektedir. Bu son şans, Parlamentoda mevcut bir ilerici, ülkücü, reformist ekseriyeti bulup çıkarmak, daha doğrusu derlemektir.

Bu hafta AKİS, hâdiselerin karışık hali içinde, başkentte cereyan edenlerin kalın çizgisini okuyucularının gözleri önüne sermektedir. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızı süsleyen çerçeveli yaralarda, durumun AKİS gözüyle nasıl görüldüğü belirtilmektedir. Okuyucularımız, bu derginin demokratik sistemin korunması için son imkânların da mutlaka kullanılması lüzumuna niçin inandığını "Haftanın içkiden" başlığını taşıyan "Rejimin Felsefesi" yazısında bulacaklardır. Bütün olup bitenler, bu lüzumu biraz daha iyi ortaya koymaktadır. Ancak, AKİS'in bir ön cepheyi kurtarmak için temelsiz bina yükseltilmesinde fayda görmediği hiç kimsenin meşhulü değildir.

İnönü Birinci Koalisyon kabinesini kurduğunda, bu mecmua gayretin mânasını anlamış ve bir yandan onu desteklerken öte taraftan, iktidarın her iki kanadına ve bilhassa onların Kabinedeki temsilcilerine memleketin asıl ihtiyaçları üzerine süratle eğilmek tavsiyesinde bulunmuştur. Bu, yapılamamıştır. Bunda, politik konjonktür kadar, kasaba avukatlığı seviyesinden, yukarı çıkamadıkları belli olan şahsiyetlerin açık görüş, kültür, dinamizm ve hamlecilik, medeni cesaret isteyen görevlerinin ağırlığı altında ezilmeleri rol oynamıştır. İnönünün tavizcilik ve telifciliği ileri götürmesi de bu mecmuada daima tenkit olunmuştur. Nitekim, o yolun çıkmaz olduğu, hareketsizlikten başka netice vermediği şimdi anlaşılmıştır.

Bu mecmua şu kanaattedir ki, Türkiyenin meselelerinin teşhisi yapılmış, bunlar ortaya çıkarılmıştır. Ta bunların cesaretle ele alınması için daha baştan prensip kararlarına varılarak ehliyetli aksiyon adamları düzmece politikacılara tercih olunacak ve yeni İnönü Hükümeti bir Hamle Hükümeti olacaktır, Ta da, demokratik sistemin devamlılığının son şansı heba edilecektir.

AKİS'in bu sayısı okunduğunda, birinci ihtimalin gerçekleşmesi konusunda ciddi endişeler beslendiği gözden kaçmayacaktır. İdeal Koalisyon olan "Meclisin ilericileri bir yana, gericileri bir yana" tertibi A. P. 11 mutedillerin "hâdiselerin adamı" olamamaları yüzünden suya düştüğüne göre şimdi iş partilerin yanyana gelecek liderlerinin liderlik ve devlet adamı vasıflarına kalmaktadır. Ancak, büyük sermayenin tatlı kucağına düşmüş görünen ve Servet Beyannamesine karşı vasiyet almaktan Plânlama Teşkilâtının rolünü küçümsemeye ve Vergi Reformunu baltalamaya bir modası geçmiş liberalizme taraftar T. T. P. idarecileriyle prensipte memleket davalarının çözüm yolu olan ölçülü devletçiliği benimsemiş C. H. P. idarecelerinin bir ciddi aksiyon hattının tesbitinde nasıl anlaşacakları meçhuldür. Hele onlara, dağınık ve fikirsiz, üstelik Bölükbaşı heyûlasıyla karşıkarşıya C. K. M. P.nin nasıl bir destek sağlayacağı daha da karanlıktır. Nihayet İnönünün "ben herkesle geçinirim" tarzındaki biraz fazla alaturka görüşünün bir kuvvetli hükümeti kolaylaştırdığı söylenemez.

Her halde, yapraklar çevrilip te bu sayı dikkatli, bir şekilde tetkik olunduğunda AKİS okuyucuları duruma en sıhhatli şekilde teşhis koyabileceklerdir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXIV, Sayı: 416

A K İ S

18 Haziran 1962

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

İnönü Meclise Koalisyon İçin temaslar yapmağa geliyor
Başlangıcın sonu mu, sonun başlangıcı mı?

Millet

Akıl için yol

Bitirdiğimiz haftanın sonunda başkentte, politikacılar bir yeni tecrübe için masanın başına tekrar oturdular. Bir neticenin, girdiğimiz haftanın ortasından önce alınması pek muhtemel değildir. Her şey gösteriyor ki, daha on gün kadar bir süre milletin gözleri Ankaraya çevrik kalacaktır. Bundan sonra, herkesin ciddiyet, güven ve huzurla işine mi sarılacağı, yoksa bir başka bekleme devresinin mi açılacağı toplantının sonunda belli olacaktır.

Politikacıların görüşmelerinden sıhhatli ve gerçek bilgi alanlar, şu anda iyimser değillerdir. Zira taraflar, bir hükümetin kurulması için arzulu ve kararlıysalar da hem bu hükümetin kuruluş tarzı, hem de tutacağı yol konusunda ciddi görüş farkları mevcuttur. İlk tartışmalar, bunlardan birincinin hallinin zor olmayacağını göstermiştir. Fakat ikinci (kısım, yani program tanzimi çok daha çetin olacaktır. Zira, C. H. P. vaziyeti anlamış görünmekteyse de, politika envestismanı peşinde olan ve gericilerle mideciler ve "mutlu azınlık" üzerine oynayan, eski Demokrat diye bilinen kütlenin tesirinden kurtulamamış Y. T. P. ile C. K. M. P. nin, bu yoldaki tereddütlerini yenmesi güçtür. Bu iki siyasî teşekkülde, hâdiselere uzun vadeyle bakmasını bilmeyen veya bakacak kadar cesaret sahibi olmayan idarecilerin kısa vadede milletten ve' bilhassa onun varlıklı zümrelerinden fedakârlık, feragat isteyen bir realist politikayı benimsemeleri de, benimsetmeleri de kolay olmayacaktır. Halbuki, memleketin ve sistemin olduğu kadar kendi siyasi teşekküllerinin de gerçek menfaati ve avantajı öyle bir politikadadır.

Hafta biterken memleketin sağlam kuvvetlerinin ve müstakbel koalisyonun C. H. P. kanadının, yeni partnerlere anlatmaya çalıştığı husus şudur: Bir yeni seçim, üçbuçuk yıl sonra yapılacaktır. Bu üçbuçuk yılda, Parlamentoda rahat bir Hükümet gündelik hayatın istikametini "kötü"den "iyi"ye çevirebilecektir. Beklenmesi gereken sızlanmalara kulak kapatılırsa, ilmin ve sağduyunun yolu takip edilirse, dış yardımı prensip itibariyle hazır bir plânlı kalkınmanın tatbikatına cesaretle girişilirse. taviz yolu kapatılırsa, sinirler sağlam tutulursa, komplekslerden kurtulunarak eğitim dâvası, vergi reformları, sosyal adalet, kültür meseleleri ele alınırsa, özel sektör avantacılığa fır-

Rejimin Felsefesi

Metin TOKER

Demokratik sistemle yurt idaresinde güçlük çekmeye başladığımızdan bu yana, zaman zaman karamsarlık içine düşen çok aydınlarımız bir temel noktayı hep unutmuşlardır. Böyle aydınlarımız, iyi işlemeyen rejimi bizim için bir ihtiyaç değil, bir lüks saymışlar ve bunu İsmet İnönünün bir kaprisi veya manisi gibi görmeye kadar gitmişlerdir. Çetin bir devrede bulunduğumuz şu günle, de bu inancın belirtilerini Türk aydınlarının kremasını teşkil eden bazı kalemlerin satırları içinde gene sezmemek mümkün değil. Nadir Nadi hocam, kendi icadı bir "Soyut Demokrasi" tâbirinin kalkanı arkasında demokratik sistemin devrimlerimizle bağdaşamayacağı tezini savunuyor ve "Peki, ne yapalım?" sualini müzikle siyaset felsefesi arasında biraz kolay bir paralel kura» rak "Yoo.. Ben müzik tenkitçisiyim, orkestra şefi değilim!" diye geçiştiriyor. Nadir Nadi hocamın, kendi fikrinde olduğunu söyleyip şahit gösterdiği Falih Rıfkı üstadımız pek kaba bir aydın oligarşisinin hararetli taraftandır. Diğer şahit Çetin Altan dostum, bir kuyruklu yıldızın bütün hususiyetlerini taşıyan sevimli tabiatıyla ne kadar çıkış yaparsa yapsın, sanırım, İhtilâlden hemen sonraki tavsiyelerinin toplumumuz içinde ancak 14'1er tarzında bir tezahürü olabileceğini anladığından, temelde, otoriter bir sistemin bu millete bahtiyarlık getireceğini pek kestirmemektedir. Kapıldıkları çarka sağduyularını bırakmış görünen iki eski ve değerli AKİS'ci, Doğan Avcıoğlu ile ile Mümtaz Soysal, İnönünün gayretlerini bir tek adamın "belki tuttururum" ümidiyle göle maya atışına benzetmektedirler. Halbuki mesele, kökleri çok derinde ve bütün diğer dâvalarımızın önemi üstünde bir temel siyaset görüşüdür.

Siyasi fikirlerin tarihinde, "Otoritenin Menşei" daima ilgi çekici bir konu teşkil etmiştir. Eski yunanın Aristo veya Eflatun gibi filozoflarından modern çağlana eşiğindeki Rndin'lere, Hobbes'lara, nihayet Fransız ihtilâlinin doktrincilerine ve meşhur Marx'a bu meselenin üzerine hemen herkes dikkatle eğilmiştir. Otoriteyi herkes, zemine ve zamana göre bir değişik menşeye başlamışsa da, devletlerde bunun lüzumunu hiç kimse görmemezlikten gelememiştir.

Türkiye 1945'e kadar, otoritesi bir şahıs tarafından temsil edilen otoriter bir rejimle idare edilmiştir. Padişahlık müessesesi lağvedildikten sonra bu otoriteyi evvelâ Atatürk, sonra İnönü temsil etmişlerdir. Atatürk ve İnönünün otoritelerinin menşei, memleketi kurtaran kılıçlarıdır. Her ikisi de, harp sahalarının muzaffer kumandanları olarak siyaset hayatına girmişlerdir. Atatürk İranda Rıza Sabin çok daha az kuvvetli ' durumdayken yaptığı gibi hanedanlık idaresine sapabilir ve otoritenin devr-i teslimi için o yolu seçebilirdi. İstiklâl Harbinden sonraki rejimin temel felsefesi bu olmamıştır. Atatürk bir Cumhuriyet İdaresinin otoriter başkanı olmuş, onu İnönü takip etmiştir. Otoritenin ilk intikalinde bir büyük güçlük çıkmamıştır, zira Atatürkten sonra otoritesinin menşei aynı bir ikinci adam bulunmuştur. Ama sistem hep, Maurice Duverger'nin gayet iyi belirttiği gibi, otoritenin menşei halk hakimiyeti olacak bir rejime çevrik kalmıştır.

Türkiye aslında, İnönünün veraseti meselesiyle 1945'te karşılaşmıştır. İnönü kendisinin, otoritesi vatanı kurtarmış kılıcının ucunda şahsiyet tipinin sonuncusu olduğunu görmüştür. Kendisinden sonra işbaşına geleceklerin otoritesine bir menşe bulunmadığı takdirde memleketin tarifsiz karışıldıklar içinde kalacağını, bütün devrimlerin, hatta devletin ta kendisinin yıkılabileceğini sezmiştir, Napolyonun imparatorluğunu, otoritenin devr-i teslim edilmesindeki imkânsızlık parçalamıştır.

1945'de İnönü, kendisini bir yol ağzında bulmuştur. Halefleri otoritelerini ya bir tok partinin hegemonyasından alacaklardır, ya da demokratik sistemden.. İnönü, bir yandan İkinci Dünya Harbinin getirdiği fikirler, diğer taraftan Türk milletinin vasıl olduğu seviye bakımından birinci şıkkı anakronik bulmuştur. Bir otoritenin, devrimlerin ve devletin devamlılığını sağlıyacak otoritenin ancak ikinci şekille sağlanacağına, ancak kendisinden sonra milletin serbest oyuyla kurulmuş bir İktidarın otoritesinin münakaşa olunmayacağına inanmıştır. Bundan başka, her yolun, iktidarları -ve memleketifelakete götüreceğine kani olmuştur.

1950'deki otorite devr-i teslimi, İnönünün temel görüşünün doğruluğunun birinci parlak delilidir. 1950 İktidarı, karşısında her demokratik sistemin tabli parçası olan bir Muhalefet bulmuştur. Ama başında, bırakınız memleketi, kendi partisi içinde üçüncü, batta dördüncü adam, Adnan Menderes bulunan yeni iktidarın otoritesi ne millet, ne ordu, ne gençlik, ne basın tarafından münakaşa olunmuştur. Bu otorite, demokratik her İktidar değişikliğinde olduğu gibi, bir fiilî durum halinde kayıtan ve şartsız kabul edilmiş, devlet en ufak sarsıntı geçirmemiştir. .Otorite, demokraside tabii menşeini bulmuştur.

1960 İhtilâli, on yıl şahsı etrafında, tâ evliyalığımı ve peygamberliğine kadar, milletin geri kütleleri üzerinde propaganda yaptırttığı için otoritesinin menşeini bir parti ve çevre hegemonyasından alabileceğini, Türk, milletinin bu çeşit bir otoriteyi kabul edebileceğini sanan bir adama karşı yapılmıştır. Bu, İnönünün temel görüşünün doğruluğunun ikinci parlak delilidir.

Şu anda İnönü, bir üçüncü delili önlemek için hem otoritesi, bugünkü seviyesinde Türk milletinin kabul edebileceği tek menşeden gelen, hem de dönüşü olmayan bir nehrin üzerinde bulunan Türkiyeyi ilerici, ülkücü sosyal hedeflere selametle götürecek bir iktidarı kurmanın çabası içinde bulunuyor. Ya bu iki şart bir arada olacak, yani otoritesinin menşei makbul Parlamentoda hâdiselerin seviyesinde politikacılar bir ekseriyet temin ederek memleket mukadderatına sarsıntısız el koyacaklar, ya da Türkiye otoritesiz otoritelerin şanslarını birbiri peşine denedikleri talihsiz bir tecrübe tahtası, azgın denizlerin ortasında bir sal durumuna düşecektir.

Her şey gösteriyor ki, İnönünün önlemek için son imkânları kullandığı durum bu durumdur.

Bakanların Tasnifi

Birinci *İnönü Kabinesi, bu hafta içinde hukuken ve fiilen* tarihe *maloluyor. Bu Kabinede, çoğu kaderin cilvesi, Bakanlık yapmış olan politika adamları da görevlerimde gösterdikleri başarı derecesine göre notlarını almış olacaklardır. Ser toplulukta olduğu gibi Birinci İnönü Kabinesinde de üç sınıf Bakan göze çarpmıştır: Fayda verenler - Zarar verenler - Ne fayda, ne zarar verenler.*

I

Fayda Verenler

1 — Bülent ECEVİT (Çalışma Bakanı)
2 — F. Cemal ERKİN (Dışişleri Bakanı)
S — İlhami SANCAK (Mili Savunma Bakanı)

II

Zarar Verenler

1 — Fethi ÇELİKBAŞ (Sanayi Bakanı)
2 — Emin PAKSÜT (Bayındırlık Bakanı)
3— Şefik İNAN (Maliye Bakanı)
4 — Saat SEREN (Saflık Bakanı)

III

Ne fayda, ne zarar verenler

1 — Sahir KURUTLUOĞLU (Adalet Bakanı)
2 — Turhan FEYZİOĞLU (Devlet Bakanı)
3-Avni DOĞAN ve H. Oğuz BEKATA (Devlet Bakanı)
4 — Nihat SU (Devlet Bakanı)
5 — Necini ÖKTEN (Devlet Bakanı)
6 — Ahmet TOPALOĞLU (İçişleri Bakanı)
7 — *İhsan* GÜRSAN (Ticaret Bakanı)
8 — Kâmuranı EVLİYAOĞLU (Basın - Yayın Bakanı)
9 — Cavit ORAL (Tarım Bakanı)
10 — Muhiddin GÜVEN (İmar ve İskân Bakam)
11 — Cahit AKYAR (Ulaştırma Bakanı)
13 — Şevket BUlATOĞLU (Gümrük ve Tekel Bakanı)
18 — Akif EYÎDOĞAN (Başbakan Yardımcı)
14 — Hilmi İNCESULU (Milli Eğitim Bakanı)

değil, istikrar temin edilerek canıdınhrsa A, P. nin ırkçı ve gerici kimlerinin propagandaları bu müdin sonunda tam bir iflasla neticetecektir.

Başlayan müzakerelerde, İsmet Önünün, tıpkı 22 Şubat hâdisesinde olluğu gibi, af konusunda da ağzında çıkmış olanı -ki bu, havaya söylemiş laf değil, bir hesap ve teşhisin lucudur- geri almak, tükürdüğü-yalamak niyetinde olmadığı meyna çıkmıştır. A. P. o yarışı şimdili kaybetmiştir. Kayseriyi, ırkçı milliyetin adice istismar konusu ettiğini bilhassa Kayseri sakinleri dehşetle görmüş ve anlamışlardır. Gündelik hayatın istikameti "kötü"den "iyi"ye döner dönmez milletin çok geniş kütleleri de Hükümetten yana ciddî vaziyet alacaklardır.

Ama bu, öyle görünüyor ki bir yandan insan tabiatı, diğer taraftan toplumun ve onun bir kısım temsilcilerinin seviyesinde başlıca maniyi ve güçlüğü bulmaktadır.

Koalisyonun kaderi, bu savaşın ucundadır. Bu, aynı zamanda demokratik sistemin de kader çizgisini çizecektir.

Ekrem Alican
Bir not alacak ama...

Hükümet

Masa başında

(Kapaktaki Mesele)

Bir Basın mensubu, üç düğmeli gri elbisesinin üstten iki düğmesini son modaya göre iliklemiş olan İnönüye doğru eğilerek sordu:

"— Paşam, A. P. liler davet bekliyorlar. Ne dersiniz?"

İnönü, koltuğunun altındaki çantasını biraz daha yukarı kaldırarak sual sahibine gülüp baktı ve tek heceyle cevap verdi:

"— Yaa!.."

Bir başkası, sol taraftan İnönüye bir başka sual sordu:

"— Bağımsızlar gelmemişler. Çağırmadınız mı?"

İnönü, buna da aynı heceyle cevap verdi:

"—Yaa!..."

İnönü C. H. P. Heyetinin önünde yürüyordu. Heyet Aksal, Feyzioğlu, Hatipoğlu, Öktem, Banguoğlu ve Satırdan müteşekkildi. Meclisin ikinci katındaki uzun koridorun diğer ucunda bulunan Grup İdare Heyeti odasında C. H. P. nin görüşlerini derleyip toplamışlar ve müzakerelerin yapılacağı Başbakanlık odasının yanındaki salona gelmişlerdi,

Y. T. P. ve C. K. M. P. heyeti toplantı salonuna saat 15.55 te geldiler. Salonun kapısından girince sol tarafa rastlayan uzun masanın bir tarafına bir parti, diğer tarafına öbür parti temsilcileri oturdular. C. K. M. P. yi Ardıçoğlu, A. Kemal Yörük, Hasan Dinçer, Muhlis Ete ve Cevat

Odyakmaz temsil ediyordu. Y. T. P. ye gelince Alican, Yusuf Azizoglu, Gökay. Mehmet İzmen ve Sekip İnaldan müteşekkil bir ekiple koalisyon masasına oturdu.

İnönü ve C. H. P. liler içeri girince salon birden karıştı. Hele İnönü iki parti temsilcilerinin ellerini sıkmaya kalkınca son derece güzel bir manzara ortaya çıktı. Y. T. P. liler İnönünün elini sıkabilmek için masaya arkalarım döndüler. Böylece iki parti temsilcileri saf halinde teftişe hazır bir askeri kıta durumuna girdiler.

Bu arada kimin nereye oturacağı kararlaştınlamadı. Feyzioğlu karışıklığa gülerek şöyle dedi :

"— İkiliye alıştık ta, üçlüsü güç geliyor."

İnönü, masanın başına oturdu. Evvelâ Alicanı yanına çekti. Daha sonra Dinçeri sol tarafına oturttu. Diğer politikacılar yanyana uzun masanın iki tarafına sıralandılar.

Başbakanlığa ayrılan odanın kapısı kapandığında saatler 16.05 ti. Taraflar uzun girizgâha lüzum görmeden doğrudan doğruya meselenin içine girdiler. Takvim, 16 Haziran 1962 yi gösteriyordu.

İlk otobüsü kaçıranlar

Bitirdiğimiz haftanın başlarında, *A.* P. mutedillerinin bir iktidar kanadi olmalarını mümkün kılacak cesareti ve olgunluğu gösteremeyecekleri anlaşıldığında, yeni koalisyonun C. H. P. ile hangi partiler arasında yapacağı hemen ortaya çıktı. İnönü dana önce Alican ve Dinçerle görüşmüştü. Y. T. P, Koalisyon partnerliğin;, partner adedi üzerinde durmaksızın kabul etmişti. Önce bir, hayali "Milli Koalisyon" türküsü çağıran C. K. M. P. süratle basiret yoluna geldi ve Y. T. P, nin yanında yer aldı. Haftanın ortasında İnönü, kendi Grubundan da yetki aldıktan sonra yeni hükümeti Müstakillerin de iştirakleriyle dörtlü olarak kuracağını açıkladı. A. P. muhalefet saflarında, kaderine terkediliyordu. İnönü Bölükbaşıyla da dostane bir hasbıhal yaptı, onun fikrini aldı. Bölükbaşı da, kuracağı yeni partiyle, şansım muhalefette deneyecekti.

Y. T. P. de Koalisyona girme kararını almak güç olmadı. Partide kuvvet, Doğulu milletvekili ve senatörlerin lideri durumunda bulunan Yusuf Azizoğlundadır. Azizoğlu ve yakın arkadaşı Recai İskenderoğlu, Diyarbakırın genç milletvekili Adnan Aralla birlikte kulise giriştiler. Azizoğlu Alicana teminat verdi. Şahsen kabinede yer almayı pek istemiyor görünmesine rağmen, gönlünde bir

Kulağa Küpe

Bilanço!

İçerdekileri değil ama, dışardakileri pek âlâ kandırabiliyorlar. "Hâdiseler, seçimleri yapmak istemeyen 14'leri haklı çıkarıyor"muş...

Vay teşhis, vay!.

İhtilâlin idarecisi olarak ortaya çıkanlar seçimleri üç ay içinde yapsalardı, hem prestijleri kurtulacaktı, hem kelleleri.

Seçimleri bir buçuk yılda yaptılar. Prestijleri gitti, ama kelleleri kurtuldu.

lifler kazansalardı da seçimler hiç yapılmadaydı, hem prestijlerinden olacaklardı, hem kellelerinden.

Şu dostlarımıza 27 *Mayısın Güdümlü Demokrasi için değil, Güdümlü, Demokrasiye karşı yapıldığını, nasıl etsek de bir belletsek acaba ?*

C.H.P. nin idari organları müşterek toplantıda

"Güneş ufuktan şimdi doğar yürüyelim arkadaşlar!"

PRİM!

Cevdet Perin

Türkiyede her kabine kuruluşu, bir Totodur. Daha Hükümetin teşkili bahis konusu olur olmaz çeşitli isimler ortaya çıkar. Bunlardan bir kısmının menşei, isimlerin sahiplerinin ta kendileridir. Bunlar, bazen seslerini değiştirerek veya bir ahbapları vasıtasıyla gazete bürolarına telefon ederler ve kendilerimin şu veya bu Bakanlık için aday olduklarına dair "kuvvetli haberler" bulunduğunu söylerler, sonra da işin esasını sorarlar. Bazıları daha da ileri gider ve gazetecilere kendilerine teklifler yapıldığını çıtlatırlar. Bitirdiğimiz haftanın içinde hemen bütün gazetelerde çıkan listeler bu usullerle tertiplenmiştir. Eee, gazetecinin aradığı haber! Bakanlık heveslisinin de derdi, ismini geçirmek. Koalisyonların en sağlamı, şüphesiz budur.

Ancak, bir ismin akıbetinin dikkatle takip edildiğinin bilinmesi lazımdır. Bu, artık ziyadesiyle şöhretli ve patolojik bir Bakanlık hastalığına müptela Cevdet Perindir. Cevdet Perin, İnönü Kabinesinde Bakan alacak mı, bütün manevralarına rağmen olamayacak mı? Bu sualin cevabı, aynı zamanda, asgari bir siyasi ahlâk ananesinin politika hayatımıza yerleşip yerleşmeyeceğinin de sevabını teşkil edecektir.

Şüphesiz ki, Bakan olmak için. yanıp tutuşan pek çok politikacı vardır. Bunların içinde, niçin Cevdet Perin? Çünkü Cevdet Perin, sadece son üç ay içindeki tutumu, davranışları, yazıları ve sözleriyle bir tipin bütün çizgilerini şahsiyetine resmetmiş ve bir prototip olarak ortaya çıkmıştır.

Son buhranda beş mesul aranacak olursa, bunların biri Cevdet Perinin ta kendisidir. Son Havadis gazetesine bir kaç ay Önce yazdığı makalelerin mürekkebi henüz kurumamıştır. O yazılarda Cevdet Perin, müfritin de müfritidir ve A. P. li idareci ve kütleleri Ordunun dahi kendileriyle birlik olduğunu söyleyerek af işinde uyuşmazlığa, ifrata, mübalağaya itmektedir. Koalisyonun 1 numaralı düşmanıdır. Kabinedeki A. P. li Bakanların 1 numaralı düşmanıdır. "Yeter artık, nedir bu zillet! Uyanın ey A. P. liler, kalkın ey ehl-i vatan!.-" diye haykırmaktadır ve A. P. -C. H. P. ortaklığına fit koymakla meşguldür.

Sonra?

Aaa! Bu zat, mutedillerin mutedili ve hatta onların sözcüsü olmamış mıdır? Neden? Çünkü Bakanlık ümidi, artık o dağın ardındadır. Son Havadis yazarı Perin, inanılmaz fütursuzlukla o Perinin Son Havadisini şimdi taşlamaktadır!

Daha sonra?

Daha sonra, üstad cuppadak Y. T. P. nin içindedir. Zira üçlü koalisyon kokusu almıştır ve Y. T, P, kadrosundan bir Bakanlığa daha kolay aday gösterileceğini hesaplamış, bunun pazarlığını da yapmıştır. Eee, Y. T. P. de o istikamette bir akıntının peşinde.. O halde, açılsın baraj!

İşte, Cevdet Perin bu suretledir ki politika hayatımızda bir miyar haline gelmiştir. Şimdi, bir kabine kurmaktan çok memlekete siyasi. ahlâk konusunda ibret olmakla vazifeli v,e yıllar yılı Menderesin o zaafını tenkid etmiş İsmet Paşa Bakan mı, adam mı sualiyle karşıkarşıya.. Vereceği cevap, alacağı nota birinci derecede tesir edecektir.

Sâdece, platonik alanda değil. Çünkü, memleketin işlerini kuracağı ekiple yürütmek zorunda olduğu da pek aşikârdır..

aslanın yattığı şüphesizdir, İskenderoğlu - Aziaoğlu ikilisi karşılarında Y. T. P. nin A. P. den hiç de geri kalmayan müfritlerini buldular. Ama, bunların yenilmesi güç olmadı.

Y. T. P. Üçlü koalisyonla ilgili teklif inin ana hatlarını daha önce Başbakan İsmet İnönüye takdim ettiği için haftanın ikinci yarısında yapılan Y. T. P. Genel İdare Kurulu toplantısı pek hararetli geçmedi. Sadece, İnönü kompleksiyle malûl Aydın Yalçın Genel İdare Kurulunda bir konuşma yaparak İsmet Paşanın oyununa gelinmemesini istedi. Fakat bu tez pek tatmadığı için Yalçın sözlerini :

"- Aman, ilk ileri sürdüğümüz şartlardan inhiraf etmeyelim" diyerek bitirdi. Bu şartlar, son zamlarda Yalçının savunucusu kesildiği Büyük Sermayenin küçük menfaatlerine uygun bir istikamettedir. Ama Alican bu defa son derece anlayışlı hareket ediyor ve arkadaşlarına itidal tavsiye ediyordu.

Haftanın sonundaki cuma *günü* Y. T. P. nin kodamanları Meclise çok neşeli geldiler. Bilhassa Fahrettin Kerim Gökayın keyfine diyecek yoktu. Y. T. P. nin muhtemel Bakan adayı, o gün toplantı salonunun holündeki sette, etrafına pek iltifat etti. Y.T.P. liler F.K.G. yi tebrike başladılar ve:

"— Tamam Hoca, artık seni mutlaka Bakan göreceğiz." dediler.

O gün, Y. T. P. kuvvetlerinin başı Azizoğlu, son emri verdi. Bilhassa Doğu illerinden gelen milletvekilleri mutlak ve muhakkak İsmet Paşa Kabinesini destekleyeceklerdi. Azizoğlu bunu arkadaşlarına şu sözlerle izah etti:

"— Y. T. P. nin bir kere daha şansı yaver gidiyor. 1946 ruhunu diriltmek için bu son fırsattır."

Maksut bir ama..

Curcuna C. K. M. P. içinde kendini daha belli etti. Ancak C. K. M. P. bir, iki başlı ejder hüviyetinden kendini kurtaramamış olmanın acısını haftanın sonunda Seyfi Öztürkün bir beyanıyla yendiğini belli etti. Öztürk o gün Mecliste gazetecilerin suallerine muhatap oldu ve şöyle söze başladı:

"— Arkadaşlar, artık ne sual sorarsanız sorun cevabını alacaksınız."

Bunun üzerine bir gazeteci Öztürke Koalisyon için hangi şartları ileri süreceklerini, sordu. Öztürk rahatlıkla izah etti. Bir defa C. K. M. P. hükümette en fazla altı, en az beş Bakanlık isteyecekti. Bu Bakanlıklar konusunda kesin bir kanaati olmadığını bildiren Öztürk:

"— Bizi mevki ve ikbal hıra içinde olarak umumi efkâra takdim etmek isteyenlere bir nazire olarak. Bakanlıklardan çoğunun dışardan doldu-

rulmasını arzu ediyoruz" dedi ve isimler bile verdi. C. K. M. P. Adalet Bakanlığı için Prof. Faruk Eremi aday gösterecekti. Hasan Dinçerin Başbakan Yardımcılığı muhakkaktı. Öztürk bu arada Ur başka suale muhatap oldu. Bir muhabir :

"— Peki siyasi af konusunda ne isteyeceksiniz?" diye sorunca Öztürk :

"— İyi ki bu suali sordunuz. İzah edeyim" dedi ve sonra açıkladı:

"— Siyasi affın bir siyasi yatırım konusu olmamasını ve Parlamentonun bir atıfeti olarak çıkmasını savunacağız. Ama bu arada da Hükümet Programında bir sarahat isteyeceğiz. Mutlaka Hükümet affın hangi tarihte gerçekleşeceğini programında açık ve seçik göstermelidir."

Bir başka sual, C.K.M.P. nin Servet Beyannameleri konusundaki düşüncelerini de ortaya çıkardı. C. K. M. P. Servet Beyannamelerini bir müessese kabul ediyor ve kaldırılmasını istemiyordu. Ancak bir defaya mahsus olmak üzere geri verilmesini isteyeceklerdi.

Haftanın sonundaki o gün konuşan Öztürk, C. K. M. P. nin taktiğini tespit ettiğini de açıkladı. C. K. M.P. Koalisyonda Bağımsızları istemiyordu. T. T. P. nin de arzusu buydu. Bunu Öztürk :

Turhan Kapanlı
Hem ağlarım, hem giderim

"— İsterse İsmet Paşa kendi kontenjanından onlara Bakanlık versin. Ama biz Y. T. P. ile buna karşı olacağız" diyerek izah etti.

Kazın öbür ayağı

Fakat Öztürk bütün izahatı boyunca ikide birde:

"— Çadır kurar gibi parti kurulmaz" diyerek bir endişesini izhar etmekten geri kalmadı. Karşılarında bulunan Osman Bölükbaşı handikapından haklı bir korkuları vardı. Öztürk :

"— Partinin eski liderleriyle uzun zaman çalışmış bir partili olarak şunu ifade edeyim ki, Osman Bölükbaşı bu konuda hatalı hareket ediyor" dedi ve o sırada Meclis salonuna girmek üzere olan Hasan Dinçeri göstererek :

"— İşte vatansever bir adam, pırlanta gibi bir adam" diye ilâve etti.

Hakikaten Osman Bölükbaşı ve onunla birlikte C. K. M. P. den kopan bir grup yuvada kalanlar için bir korku sebebi oldu. Koalisyonda Bölükbaşısız bir C. K. M. P. olmak onları ürkütüyordu.

Bu sırada Bölükbaşı kendi taktiğini tespit etmişti. İsmet İnönü kabinesini destekleyecekti. Memleketin içinde bulunduğu şartların vahameti iri yapılı lidere bu tarzda hareket etmek mecburiyetini veriyordu.

Osman Bölükbaşı mutemet adamlarına kulise karışmamalarını, fakat İnönü kabinesi şayet kurulursa

Havan, su ve döğücüsü

koalisyonla alâkalı çalışmalar başladığından bu yana, sadece T. T. P., C. K. M. P. ve Müstakiller değil, bizzat C. H. P. liler azimli, kararlı, niyetleri belli ve açık bir İsmet İnönüyü karşılarında buldular. Aslında, bunun şaşılacak bir tarafı yoktur. İsmet İnönü, memleketin kaderi üzerinde hayati önemde tesiri olabilecek bir "son tecrübe"ye girdiğinin pek âlâ farkındadır. Bu oyana, tıpkı 1946 - 50 arasında olduğu gibi, inisyatifi tam olarak elinde tutmak suretiyle oynamak istemektedir.

Diktatörlükten gönül rızasıyla vaz geçen ve politikada kalıp onun mihnetlerine katlanmayı göze alan bir başka şahsiyet bulunmadığı için İnönü'deki bir kompleksin bu duruma has bir rahatsızlık mı olduğunu söylemek kolay değildir. Ama şurası bir gerçektir ki, bilhassa İktidardan ayrıldıktan sonra İsmet Paşa "Aman, bana gene Milli Şef diyecekler" endişesi içinde çok zaman inisyatifi elinden çıkarmıştır. Gerçi en sonda, kuvvetli şahsiyeti ve doğru fikirleriyle duruma hâkim olmuştur ama, arada pek çok zaman, emek ve kıymet heba edilmiştir. Eğer 1950 - 60 arasında İsmet Paşa, daha aktif olup ta 1946 - 50 İsmet Paşasının enerjisine sahip bulunsaydı, başımıza gelen bir çok dert gelmezdi. Koalisyon çalışmaları., Türkiyenin 1 numaralı devlet adamının bunu artık anladığını ve havanda su dövmesine şartların müsait bulunmadığına inandığını göstermektedir. Şöyle bir etrafa bakınmak ve bekleyenleri görmek, İnönünün bu teşhisinde de bir hata bulunmadığını anlamaya yetecektir. Bugün oynanan, Demokrasinin ölüm - kalım savaşıdır.

Türkiye için, kalkınma yola tektir. Türklerin çalışması lâzımdır. Türklerin vergi vermesi lâzımdır. Türklerin kolay yol aramaktan vaz geçmesi lâzımdır. Türklerin okuması lâzımdır. Türklerin tutumla olması lâzımdır. Türklerin eşit şartlar altında yaşamaları ve muamele görmeleri lâzımdır. Bugünkü dünyada, banlardan başkası Türklere hayat hakkı vermeyecektir. Eşyanın tabiatı bunu icap ettirmektedir. Türkiye bu yola mutlaka tutacaktır.

Bu yolu demokratik bir sistem içinde, yani yanılma payı ve ıstırap süresiyle derecesi en az usulle mi tutacaktır, yoksa bir başka rejimle buna zorlanacak mıdır? İsmet Paşa birinci şıkkı milletin ve memleketin selâmeti saydığı. Koalisyon çalışmaların.! taviz vermez bir çevrecebaşında oturmuştur. Bu politikacıya devlet adamının verdiği tavize çekilmiş bir derin paydostur. Atatürk devrimleri muhafaza edilecek ve tabii neticelerine vardırılacaktır. 27 Mayısın gerisine dönülmeyecek ve o hareketin sadece siyasi değil, sosyal ve ekonomik hedefleri de gerçekleştirilecektir. Türk milletine, bir hamleci ruh mutlaka verilecek ve bunun müesseseleri kurulacaktır.

Başka çare var mı? İnönü, bunu yapamayacak bir kabineyi kurmayı reddettiğini şu anda açıkça bildirmiş bulunuyor.

"Çok şükür!" dememek mümkün mü?

kırmızı oy vermemelerini emretti.

Ancak, yeni kurduğu partisiyle ten fazla C. K. M. P. kesiminden adam alması gereken Osman Bölükbaşının Hükümetle uğraşmadan C. K. M. P. ile nasıl uğraşabileceği bir takım sual işaretlerinin belirmesine yol açtı. Her halde, Bölükbaşının parti ile memleket arasında kuracağı muvazene, kendisi hakkındaki nota büyük nisbette tesir edecektir. Bugün görülen, Bölükbaşının İnönü Hükümetinin kurulmasını istediğidir.

Parlamentoda siyasi vaziyet bu seklide belirince Y. T. P. ile C. K. M. P. idarecileri arasında haftanın sonunda gayrı resmî temaslara girişildi. İki partinin ileri gelenleri Koalisyon çalışmalarında C. H. P. nin karşısına müşterek dileklerle taleplerle çıkmak kararını verdiler. Gayelerinden biri, Bakanlıkların taksiminde C. H. P. nin adedi bir ekseriyete sahip bulunmamasıydı. Y. T. P. kendisine 7, C.K.M. P. ise 5 Bakanlık biçtiler. İçişleri Bakanlığını da kendileri alacaklardı, C. H. P. ye 10 Bakanlık bırakılıyordu. Takip edilecek ekonomi politikasında da, görüşler meczedilecekti.

Evdeki pazar ve çarşı

Fakat bu hesaplar, tıpkı C. H. P. Grubunun bazı temennileri gibi, kayaya dönmüş bir İsmet Paşaya çarptı. İsmet Paşa, C. H. P. Grubunun affı sükuti geçiştirmek teklifini i kabul etmedi. Bunu programda, daha önce mümkün gördüğünü belirttiği şekilde, açık açık ele alacaktı. Yani, dört yıllık bir indirme yapılacaktı. Hükümden bu yana iki yıl da geçmiş olduğundan, altı seneye kadar mahkûmiyet almış olanlar kanunun çıkmasıyla tahliye edileceklerdi. Diğer bütün suçluların cezalarından da aynı miktar tenzil edilecekti. Böylece, meşruten tahliye müessesesi de işleyeceğinden Kayseride sadece sekiz yıl ve fazla hapis yemiş olanlar kalacaklardır ki bunların sayısı topu topu 42'dir ve bunların çoğu, çöken rejimin gerçek mesulleridir. Onlar da, yavaş yavaş ve şartlatın müsaadesi nisbetinde hürriyetlerine kavuşturularak o yara kapatılacaktır. Hükümetin programında, dört yıllık indirme kararı açıkça yer alacaktır. Ancak çıkanlar, kanun gereğince siyasî haklardan mahrum kalacakları gibi partilere de girip faaliyet gösteremeyeceklerdir. İnönünün devlet adamlığını buraya kadar götürmesi C. H. P. grubunda bir zümreyi hiç memnun bırakmadı ama, herkes Genel Başkam haklı bulup sustu.

İnönü, evde hesap yapan diğer ortaklarına çarşının durumunu cuma günü bir yarı resmî toplantıda açıkladı.

İnönü saat tamı tamına 16.35 de Başbakanlığa geldi. İnönünün ilk kabul ettiği politikacı Devlet Bakanı Necmi Ökten oldu. İnönü Öktenden Bağımsız grubun bir listesini istedi. Ökten listeyi Başbakana takdim etti. Listede 13 milletvekili, 7 senatör ismi vardı. Ökten bir isimden mütereddittı. Ökten İsmet Paşaya bu rakamın yakında 30 u bulacağından ümitli olduğunu bildirdi. Başbakan, Bağımsızlara Kabinede 1 yer düştüğünü bildirdi. İnönü saat 17.10 da temaslarına ara verdi. Başbakanlıktan kısa bir müddet için ayrıldı. 17.30 da döndüğünde basın mensupları Başbakanın bir nikâh merasiminde bulunmak üzere Başbakanlıktan ayrıldığını öğrendiler.

Saat 17.46'da ise davetli iki parti lideri Başbakanlığa geldi.

İlk gelen C. K. M. P. Genel Başkan Vekili Hasan Dinçer oldu. Dinçeri az bir farkla Alican takip etti. Alican Consul'ünü park ederken gazeteciler Dinçeri durdurdular ve :

"— Hasan bey, Ekrem bey geldi. İçeriye beraber girin de birlikte bir resminizi çekelim" dediler. İki lider el sıkışırken de bir gazeteci :

"— Tamam, koalisyonun bir kanadı kuruldu" diye takıldı.

İlk sual Hasan Dinçere tevcih edildi. Bir gazeteci.:.

"— Hasan bey bu gün şartlarınızı mı getirdiniz?" diye sordu. Dinçer buna:

"— Hayır, daha şartlarla ilgili temaslar başlamadı" diyerek cevap verdi.

İki parti lideri daha sonra ağır ağır merdivenleri çıktılar ve bronz kapıdan içeriye girdiler.

Saat 19,37 de Alican ve Dinçer, bir kere daha gazetecilerin ortasına düş-

İsmet İnönü, C.H.P. Grubunda konuşanları dinliyor

Eski partide yeni ruh

Hadiselere Bakış

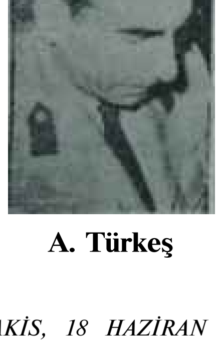
Bir Cephe

D. Avcıoğlu

Bu memleketin talihsizlikleri sıralanırken, içinde mutlaka "fikir" kelimesinin bulunduğu parlak ve gösterişli etiketler altında ortaya çıkan bir takım aydınların, umdukları kolay başarıyı kazananla mala rıy la birlikte değişmeleri ve adeta tanınmaz hal almaları unutulmamalıdır. Bilhassa çok partili hayata girmemizden bu yana geçen onyedi yıl içinde öyle hazin misaller birbirini kovalamıştır ki, insanın ıstırap duymaması imkansızdır. Tamamile şahsi, tamamile hususi sebeplerden dolayı, miskin ve küçük hesaplarla sayısız insan bir gün evvel ak dediğine bir gün sonra kara demiştir. Öyle kombinezonlar, öyle ittifaklar kurulmuştur ki şaşmak kabil olmamıştır. Öyle adamlar, hiç değişmeden, bir araya gelmişlerdir ki herkes parmağını ısırmıştır. Müşterek tek şeyleri bulunmayanları bazen menfaat, bazen korku, bazen hırs, bazen kin, ekseriya ihtiras yanyana getirmiştir. Ama bu çeşit toplulukları daima, bir tek vasıf damgalamışlar. Bunların hepsi, yapıcı değil yıkıcı bir gaye etrafında birleşmişlerdir. Belki de bu yüzden dolayı, hep, yeldeğirmenine saldıran Don Kişotun akibetinden daha parlak bir akibeti sağlayamamışlardır.

Şimdi, gene bu tarz bir cephenin varlığı kendini hissettiriyor. Ortaya bir fikrin temsilcisi, bir görüşün savunucusu diye çıkmış bazı kimseler bir "memnunsuzlar koalisyonu" içinde, aslında kendi istikballerini tüketiyorlar. Umulan kolay başarı geciktikçe hatta bir serap haline geldikçe ve kafalar realitenin sert kayalarına vurdukça en aklı başında sanılan kim Belerin pusulayı şaşırmaları hazin oluyor.

A. Türkeş

Bir insan, sosyalist fikirlere sahip bulunabilir. İşçi haklarının savunucusudur. Büyük sermayenin karşısındadır. Ağaların nüfuzunu yıkmak ister. Vergi reformunu lüzumlu bulur. Mükemmel! Ama bu insanın nasyonal sosyalist, ırkçı ve gerici, faşist temayüllü, militarist rejime taraftar başka kimselerle işbirliği yapması, yayın organlarında onların propagandasına girişmesi aklın alacağı ve fikir haysiyetine pek uygun davranış sayılabilir mi? Hele bu acaip topluluğa, ne istedikleri meçhul, ama her halde ilerici ve hürriyetçi sayılmayacak 22 Şubatçılar dahil edilirse, çorba büsbütün karış - maz mı? İnsan kolay kolay İ nanmayabilir. Ama bizim salon sosyalistleri, Tür keş grubu ve 22 Şubatçılar elele ve kolkola gelmişlerdir.

S. Ulay

Bu kadarla kalsa, gene İyi.. 14'ler ile Eminsular eş bir sempatinin hedefidir ve hani hafızalar biraz daha nisyanla malûl olsa bunlardan her ikisinin de Demokrasinin -ve tabii İsmet Paşanın - kurbanı bulunduklarını sanmak kabildir. Eminsular, Ordudan çıkarılmışlardır. O halde, yıkılsın bu rejim. 141er de yurttan çıkarılmışlardır. Gene yıkılsın bu rejim. Hem de, 14'lerle Eminsuların koordine gayretiyle. Halbuki Eminsu meselesi, 14'lerin birinci derecede M. B. K. ne hakim bulundukları sırada o aynı İsmet Paşanın çok şiddetli itirazlarına rağmen yaratılmıştır. Şimdi, iki kılıç bir noktada birleşiyor: Memnunsuzluk!

F. Tevetoğlu

Bunlara, iki ayrı grup daha katılmaktadır ki, böylece pandomina tamamlanmaktadır. 14'leri uzaklaştıran M. B. K. üyelerinden bir başka zümre de, şimdi sol temayüllü, ilerici, re-formist, mecburi iş seferberliğinden zenginlerin parasını almaya, Ötekilerin çeşitli fikirlerinin taraftarıdır. Nihayet, bir "porte - parole" hüviyeti içinde bazı kimseler, sadece bir serabın peşinde onunla bununla, şununla ötekiyle temas etmekte, el altından vaadlerde bulunmakta, telkinler yapmakta, ümitler vermekte, en safları tuzağa bile düşürüp başlarına dert açmakta, en nazik konularla en sorumsuz şekilde oynamakta ve anormal bir iktidar devr-i tesliminin zeminini o karışık kütleyle birlikte hazırlamaya çalışmaktadır.

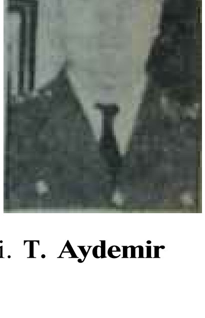

N. Zeytinoğlu

İhtimal ki bu gruplardan her biri, bizde adet olduğu gibi, kendisinden başka herkesi kör ve sersem; sandığından oynanan oyunun Uç] farkedilmediğini sanmaktadır. Halbuki her şey, şu anda tabak gibi açık bulunuyor. Her grup, ancak bu rejimin "sökmemesi" suretiyle kendisine bir rol düşeceğini tevehhüm ettiğinden, önce bu gayeye varılması için şeytanla bile ittifak yapmaktan çekinmiyor. Grupların farkına varmadıkları, bekledikleri çökmeyle birlikte bir keşmekeşin, bir kaosun Türkiyeye hakim olacağıdır. O karışıklıktan nenin çıkacağı hiç belli olmaz. Ama o karışıklıkta kimlerin anafora kapılıp gideceğini görmek için kâhin olmaya lüzum yoktur.

Bari, işin komik tarafı bertaraf edilsin : Aslında karşısında, demokratik sistemin bekasına yüzdeyüz taraftar ve yurdun selâmetini başka tarafta görmeyen Ordu,- Gençlik ve Basın bulunan gruplar "fikir" kelimesini terketsinler.

Oyuna, kimsenin kandığı yok ki.

T. Aydemir

tüler. Başbakanla yapılan mülakat tam bir saat devam etmişti. Meraklı gazeteciler hemen suallere başladılar. Alican bunu bildiği için suali beklemeden konuştu :

"— Vaziyeti umumi olarak müzakere ettik. Yarın da üç partiden be--er kişilik koalisyon komiteleri toplanacak. Müzakereler devam edecektir" dedi.

Sonra gazeteciler Dinçere koştular. Dinçer de aynı mealde konuştu ve içerde durumun müzakeresinin yapıldığını bildirdi. İki lider ayrıldılar. Gazeteciler bir türlü Dinçerin yakasını bırakmıyorlardı. Sual üstüne sual sordular. Bir gazeteci:

"— Hasan bey yarınki toplantıya sadece üç partinin temsilcileri mi katılacak, Bağımsızlar katılmayacaklar mı ?" diye sordu. Dinçerin cevabı kat'i bir hayır oldu. Bu defa gazeteciler:

"— Yoksa bağımsızlar koalisyona kakılmayacaklar mı?"'diye sordu. Dinçer bunu da bir "Bilmiyorum" ile savuşturdu. Dinçer bundan sonra yola revan oldu.

Liderlerin Başbakanlığı terketmesinden bir kaç dakika sonra Bağımsız milletvekillerinin lideri Necmi Ökten kapıda göründü. Gazeteciler ona da büyük ilgi gösterdiler. Öktene:

"—' Aydınlığa kavuşmayan bir husus var. Bizi aydınlatır imsiniz?" diye sordular Ve izah ettiler.

"— Bağımsızlar hükümete iştirak edecekler mi?"

Ökten, kapısı açık otomobilin içinde yanan lambayı gösterdi ve gülerek :

"— İşte, bakın aydınlandı" dedi ve sonra bir cevap vermeyerek uzaklaştı.

Hâlûk Nurbaki
Ağlayan nar, gülen ayva

Ortaklığın şartları

İnönü o gün müstakbel ortaklarına, bazı gerçekleri anlattı. Bir defa, Bakanlıkların adedi her kuvvetin çapına göre tesbit edilecekti. Kafadan bir rakam bahis konusu değildi. Mevcut duruma göre C. H. P. 12, Y.T. P. 6, C. K. M. P. 3, Bağımsızlar 1 Bakanlık alacaklardı. Eğer C. H. P. eski Bakanlıklarını muhafaza ederse, bunlara İçişleri Bakanlığı ilave edilecektir. Bu taksime C. K. M. P. lideri Kabinede ekseriyein C. H. P. de olacağını söyleyerek itiraz etti. Başbakan, henüz bir Hükümette vazife almamış olan Dinçeri teskin etti. Kabinelerde kararlar, adedi ekseriyetle alınmamaktadır. Bir Grup 1 Bakanla temsil edilse bile, kabul etmeyeceği bir husus ortaya çıktığında bu Grup Koalisyondan, yani Hükümetten çekilmek hakkına sahiptir. Hükümet kararları, tarafların ittifakıyla alınmaktadır ve bir bütündür. Bir oylama, bahis konusu değildir.

O gün ortaklığın iki partneri İnönünün memleket konularındaki ana görüşlerini de öğrendiler. Alicanın Servet Beyannamesinin kaldırılması

Gümüşpalanın Korkuluğu

Frankenştaynı yaratan doktorla Pygmalion'u yaratan heykeltraştan sonra A. P. Genel Başkam bizzat imal ettiği bir mahluğa hakim olamayanlar listesine Gümüşpala adını yazdırmış bulunuyor. Gümüşpalanın Frankenştaynı veya Pygmalion'u, namlı "A. P, Teşkilâtadır. Ancak, doktor ve heykeltraşın eserleriyle A. P. Genel Başkanının eseri arasında bir fark vardır. Frankenştayn bir canavar, Pygmalion bir güzel kadındır. "A. P. Teşkilâtı" ise, sâdece bir gülünç korkuluk. İşin daha da gülüncü, Gümüşpalanın elinde salladığı bu korkuluktan çekinen, korkan, arken veya en azından onu hesaba katacak kadar safdil kimselerin bulunması, bu kimselerin de koca Mecliste yer almış olmasıdır,

Gümüşpala, şu "A. P. Teşkilâtı"nın ne olduğunu bir anlatır mı ? Günün birinde merkezde bir parti kurulmuş. Partiye bir kurucu zümresinin kayıtsız şartsız hakim olması, bu zümreden çok şey bekleyen günün kudret sahipleri tarafından öylesine istenmiş ki normal, anormal bütün yetkiler bu heyete verilmiş. Hatta, bilmem ne kadar süre Büyük Kongre yapılmaması da tüzüğe geçirilmiş.

Kurulan, parti ya.. Yurt içinde teşkilâtı olması lüzumu ortaya çıkmış. O zaman Kurucular ve bilhassa Gümüşpala ile onu idare edenler her ilde bir adam bulmuşlar, ona "Sen, teşkilâtsın!" demişler. O adam da başka adamlar bulmuş, aynı tarzda onları "teşkilâtın kademeleri" ilân etmiş. Bu muamele yapılırken kapatılmış D. P. nin, başında on ya da yirmi suistimal, nüfuz ticareti, gayrımeşru servet neylinden dâva bulunan kabadayı militanları tercih edilmiş ve bunlara, dertlerinden hesap vermeksizin kurtulmanın tek çâresinin yeni partiyi seçimlerde kazandırmak olduğu söylenmiş. Bunlar da. elhak, canlarını dişlerine takarak çalışmışlar, günün iktidarından gayrımemnun kütleleri organize etmişler, eski tecrübelerinden faydalanarak olmadık propaganda yapmışlar, bir netice almışlar. Ama, evdeki hesap pek çarşıya uymamış, iktidar ele geçirilememiş.

İşte, "A. P. teşkilâtı" bu? Başkente gelip te politika dikte eden il başkanları hangi oyla, kimin desteğini kazanarak, ne zaman yapılmış seçimle işbaşına gelmişlerdir? Kongre mi toplamışlardır? Kayıtlı üyelerin fikrini mi sormuşlardır?

Hayır! Gümüşpala onlara "Siz, teşkilâtsınız" demiştir. Onlar da, teşkilât olmuşlardır. Şimdi aynı Gümüşpala, hiç olmazsa milletten oy alarak Meclise gelmiş temsilcilerin karşısına bu korkuluğu çıkarıyor ve "Bakın, teşkilât ne diyor!" diyor.

Sevsinler, teşkilâtı!

Böylesinden bir günde, bin tanesi kurulur. Ama, kargaların korkmayacağı korkuluktan korkan temsilciler? İşte bakın, onların bir tanesini bin gün arasanız eşine emsaline başka yerde rastlayamazsınız.

yolundaki ısrarı fayda vermedi. C.H. P. ancak, 1961 ve 62'de verilmiş beyannamelerin iadesine, fakat yeni baştan alınmasına, yani usulün 1961 den itibaren isletilmesine razı olacak gibi görünmektedir. Atatürk ilkeleri ve 27 Mayıs ruhu konularında herkesin aynı fikirde olduğu hemen görüldü. Bu. bir gün sonra masa başına oturacak olanların prensipte anlaşacaklarını ümidini doğurdu. Öteki konularda da esasa dokunmayan karşılıklı anlayış havası, bir yeni tecrübeyi mümkün kılacaktır.

Cumartesi gecesi taraflar Meclisi terkederlerden gazetecilere ketum, fakat ümitli güründüler. Varılacak kararlar önümüzdeki haftanın başlarında Gruplara götürülecek, uyuşma olursa Kabine haftanın ikinci yarısında, perşembe veya cuma günü isimlerle ilân edilecektir. Ondan evvel çıkarılacak her haber, bir masa bası tahminini kolay kolay geçmeyecektir.

Bekleyen dervişler

Bitirdiğimiz haftanın içinde A. P. Grubuna bakanlar, isteristemez Rabelais'nin "Pantagruel" adlı nefis romanındaki Panurge'ün koyunlarını hatırladılar. Gerçekten de bütün hafta boyunca A P. li senatör ve milletvekilleri gösterişli Parlamento binasının koridorları içinde bir yandan bir yana koşuşup durdular, birinin yaptığını ötekiler hemen taklide kalkıştılar, kendi mantık ve izanlarını kullanmaya dahi lüzum hissetmeksizin dalgalara kapıldılar da, kapıldılar.

Ama, Panurge'ün koyunlarını en ziyade Bursanın Meclise hediyesi olan İhsan Sabri Çağlayangilin peşine katılmış görünen "mutediller" hatırlattılar. Hatırlatmakla kalmadılar, hareketsizlikleri ve inisyatif noksanlıklarıyla hakikaten yürek paralayıcı bir manzara teşkil ettiler. Haftanın sonunda, banların çoğu şaşkın ve bitkin, bir karar verememenin insanı boğan sıkıntısı içinde bulunuyorlardı. En verimli olabilecek anda huruçu başaramadıklarından, şimdi bunlardan bir 'kısmının, sadece tembellikten A. P. içinde kalması, bir başka grubun da yeni maceralara sürüklenmesi hiç kimseyi şaşırtmayacaktır. Aklını basına devşirip gerekli zamanda gerekli hareketi yapanları ise ne nisbette A. P. temsilcisinin takip edeceğini şartlar ve ayrılanların basiretiyle başarı derecesi tâyin edecektir.

"İki ekstrem"

Geride bıraktığımız haftanın içinde,

A. P. kulisinde en ziyade "iki ekstrem" lâfı dolaştı. "İki uç" manasına gelen bu tâbirle, partinin iki büyük kanada ayrılmış olması kastediliyordu. Ama bu gerçeği görenler dahi, iki cami arasında beynamaz kalmaktan kendilerini kurtaramadılar.

İnönü Mütehassıslarının parlak kehanetleri hilafına Hükümet Başkanının istifası bir fiili durum halinde ortaya çıkınca, A. P. de maskeler atıldı. Bir ırkçı ekalliyetin, Gümüşpalayı da aralarına alarak partiye hakim hale geldiği anlaşıldı. Grubu, Alpaslan Türkeşin ideal arkadaşlarından Fethi Tevetoğlu idare ediyordu. Fethi Tevetoğluyu 27 Mayıs İnkılâbı, D. P. nin Samsun il başkam bulmuştur. O soydan pek çok D. P. il başkanı kazaya uğramış bulunduğu halde, devrin Kudretli Albayı bir zamanlar beraber

Akif Eyidoğan - Kamuran Evliyaoğlu
Erken ayılanlar

turancılık maceraları geçirmiş oldukları ideal arkadaşım hemen himayesine almış, daha sonra da gazetesiyle Gökhan Evliyaoğlu kliğe katılmıştır. Türkeşin bir yandan Tevetoğlu, diğer taraftan "Gökhan ve Hami begler" ile münasebetini, 13 Kasım ameliyesinden sonra da devam ettirmiş olduğu hiç kimsenin meçhulü değildir. O devrin Kudretli Albayı, ile kafatası ölçücü arkadaşlarının gayesi, başını kesecekleri D. P. gövdesinin üzerine kendilerini oturtmak olmuştur. Kudretli Albayın kudretini kaybetmesiyle bir ara suya düşen plân, A. P. içinde aynı ekibin, dolambaçlı yoldan idareyi ele geçirmesi sayesinde yeniden su yüzüne çıkmıştır. "Ekstrem" lerden biri budur. Bu uç, su anda Gümüşpala ile yaver-i hası Osmayı avucu içine almış bulunmaktadır.

Göle çalman yoğurt

Geride bıraktığımız haftanın ikinci yarısında cuma günü, lâcivert nylon elbisesine asorti çantasıyla Şinasi Osma A. P. Grup odasından çıkıp asansörlerin bulunduğu koridora girmeğe hazırlanırken, gazeteciler tarafından çevrildi ve sual yağmuruna tutuldu. İlk soru:

"— İki gündür Genel İdare Kurulunuz toplanıyor, ne konuşuyorsunuz?" şeklindeydi.

Osma hiç düşünmeden cevap verdi:

"— Memleket meselelerini gözden geçiriyorduk!"

Osmanın cevabı, suali soran dahil, etrafım saranları bir hayli güldürdü. Aslına bakılırsa A. P. Genel İdare Kurutu üyesi de işin farkına varmış ve konuyu değiştirmek üzere ilk hamleyi yapmıştı. Ama geç kaldığından manevrasında muvaffak olamadı ve gazetecilerin, geniş tebessümleri arasında asansöre doğru yollandı.

İkinci kata gelince, uzun koridoru sportmen adımlarla katetti ve A. P. Grup İdare Kuruluna ayrılan odanın kapısından içeri girdi. Grup İdare Kurulu birkaç eksiğiyle tamamdı. Tevetoğlu ve kliki Osmadan daha evvel gelmişler, masanın başına oturmuşlardı. Diğer üyeler birer ikişer geldiler. Çoğunluk temin edilince A. P. Genel İdare Kurulu "memleket meseleleri" ni tartışmaya devam etti.

Yüz-Göz

Bırakınız teşekkülleri, ciddi ve kendini bilen insanların bile dikkat ettikleri bir husus vardır: Yüz - göz olmamak. Zira, öyle hareketler vardır ki bunlar bir defa yapıldığı zaman kıymet ifade eder, tekrarlandılar mı sadece itibarsızlık getirirler. Evlâtlarını mütemadiyen azarlayan bir baba, ikide bir evden kaçan bir ana, herkesi tehdit eden bir politikacı, kovma korkuluğunu ikide bir sallayan bir patron, daima çalışamayacağını söyleyen bir işçi... Bunlara şimdi, Gümüşpalanın A. P. sini de ilâve edebilirsiniz. Türkiyede, attıklarına böylesine kucak açan, suçladıklarını iki gün sonra temize çıkaran, mensuplarının birbiri aleyhine o kadar kötü konuştukları, sonra da sarmaş dolaş oldukları bir başka siyasi teşekkül yoktur. Hiç şüphe yok A. P. nin, kemiyet itibariyle Meclise yüklü bir kadroyla geldikten, hem de, ne nimet, iktidarın bir kanadını teşkil ettikten sonra bu hale düşmesinde en büyük rolü yüz - göz olma keyfiyeti oynamıştır.

Yorgancıoglu niçin atılmıştır? Eğer A. P. idarecileri üzerinde bir tek baskı olmuşsa bu, umumi efkârın baskısıdır. Yok, idareciler başka baskılar altında böyle Ur karar aldılarsa, sadece partilerinin değil, şahıslarının da İtibarını zedelemişlerdir.

Zaten Yorgancıoğlu, tek misal değildir. Ya Burhan Apaydınlar, Gökhan EvliyaoğluIar. Hami Tezkanlar ve ötekiler? Hem de, bunların kayıtları partiden silinirken parti liderinin ve arkadaşlarının İleri sürdükleri ithamlar hiç kimsenin hatırından henüz çıkmamıştır. O tarihte atılanlarla hepsi, hemen hemen "vatan hiyaneti" suçuyla damgalanmışlar ve o çeşit tiplerin A. P. gibi müstesna bir toplulukta yerleri olmadığı ilan edilmiştir.

Şimdi, bütün bu zevat A. P. nin içinde. Hatta, içinde de değil de, başında. Eee, adamlar aynı olduğuna ve tutumlarında da zerrece değişiklik bulunmadığına göre akla bir tek ihtimal geliyor: Demek ki A. P. bizzat idarecilerinin nazarında artık o muteber topluluk değildir.

O halde, nedir?

Büyüklerimiz, dememişler : "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al!"

Buna, şimdi bir yeni ilâve var: "... idarecisine bak, partisini al!"

Ele alınan ilk konu salı günü yapılacak A. P. Meclis grupunda son olaylarla ilgili Genel İdare Kurulunun tutumu oldu. Bir tebliğin hazırlanıp Gruba takdimi işi, içlerinde Tevetoğlunun da bulunduğu bir heyete verildi. Tebliğ Genel İdare Kurulunun son olaylarla ilgili görüşünü derli toplu ortaya koyacaktı. Ana fikrini A. P. nin bir oyuna geldiği tezi ve parçalanması için C. H. P. yönünden yapılan tazyiklere kulak aşılmaması tavsiyesi teşkil edecekti. Bunun dışında, A. P. nin muhalefet vazifesini yaparken dikkat edeceği hususlar yer alacaktı!

Bir başka husus, yeniden istifa etmeğe karar veren Grup İdare Heyetlerinin - Meclis ve Senato - seçimleriyle ilgiliydi. Bu seçimlerin yapılması gerekiyordu. Zira birkaç gün evvel istifa etmekten vazgeçen Grup İdare Heyetleri yeniden istifa hikâyelerini tazelemiş ve yeni seçime gidilmesini talep etmişti. Genel İdare Kurulu bu konuda Grupta takınacağı tavrı ve ne şekilde hareket edeceğini kararlaştırdı.

Seçimlerde bir noktaya azami derecede dikkat edilecekti. Mutedil olarak vasıflandırılan gruptan birkaç kişinin İdare Heyetine girmesine göz yumulacaktı. Ama, gene de çoğunluğun elde edilmesi şart koşuluyordu. Bunun temini A. P. içindeki muhtelif cereyanların birbirine karşı getirilmesiyle mümkün olacaktı.

Saat 18.30 a doğru dağılan A. P. Genel İdare Kurulu üyelerinin herbiri kendi cephesinden memnun ve neşeli Meclisten ayrıldı. Gümüşpala ve pek mutemed adamı Şinasi Osma olayların cereyanından ve Genel İdare Kurulundaki hakimiyetlerinden, Irkçı Ekalliyetin temsilcileri işlerin istedikleri gibi gitmesinden, "taallukat" ise artık istedikleri gibi at oynatabileceklerinden ziyadesiyle memnun görünmekteydiler.

Ağızlara da bal

Koca A. P. nin Genel Sekreterliğini uzun zaman uhdesinde bulundurmuş olan. Şinasi Osma işi otomatikman halletmiş bulunuyordu. Osmaya göre Genel İdare Kurulunda 14 kişi itirazsız Gümüşpalanın adamıydı. Beş kişi de kendi emellerine -Irkçı Ekalliyeti temsil edenler - hizmet etmekte, iki kişi da henüz bir karara varmamış durumdaydı. Osmanın kaleme vurduğuna göre taş çatlasa Genel İdare Kurulunda karar, Gümüşpalanın fikri hilâfına çıkmazdı. Ancak sabık Genel Sekreterin hesabı içine giren 14 kişi arasında meselâ bir Hasan Aksoy mevcuttu. Mesela emekli Amiral Tevfik İnci 14 ün içindeydi. Bir Vedat Ali Özkan Gümüşpalanın safında tahmin ediliyordu. Hemen akla geliveren bu üç isimden üçü de A. P. nin Büyük Kongresini dört gözle bakliyen üyelerdi.

Aslına bakılırsa Kurulda Gümüşpalayı tutanlar mahduttur. Ferhat Nuri Yıldırım - her seçildiğinde bir kaç kere istifa eden ve geri alan meşhur milletvekili . Cenap Aksu, Celâl Ertuğ, İhsan Köknel ve bir yere kadar İsmail Hakkı Tekinel Genel Başkanı desteklemektedirler. Bunların yanında İhsan Öcal, Tevetoğlu, Alaattin Çetin, Hasan Aksoy, Terfik İnci, Mehmet Yorgancıoglu, Baki Güzey grubunun acı kuvvetleridir. Geriye kalanlar da, D. P. devrinin inatçı partizanları veya neye karar vereceklerini henüz bilmiyen acemi politikacılardır. Hal böyle olunca, Gümüşpala ve avanesinin yakın bir gelecekte saf dışı edilmeleri büyük Sürpriz olmıyacaktır ve "Irkçı Ekalliyetin" çabası da bu yöndedir. Sadece "şartlar"dır ki, ekalliyeti beklemeğe itmektedir.

Öteki cami

Bu kaba oyun, A. P. nin çoğu genç ve yeni politikacılarından bir kısmının gözünü hemen açtı. Bunlar, partiyi mukadder âkibetine terketmek-

İhsan Sabri Çağlayangil
Çoban kaval çalar

ten başka yapılacak şey olmadığını süratla ve basiretle gördüler, kendilerinden evvel D. P. nin İspatçılarının yaptıkları gibi soluğu dışarda aldılar ve teşkilâtlandılar. Bu grup şimdi, yeni koalisyonun bir kanadını teşkil ettikten sonra yurt içinde gelişecek ve şansını deneyecektir. Her şey göstermektedir ki eğer Hükümet başarı kazanırsa, yeni siyasi teşekkül yaşayacaktır, eğer o tecrübe de fiyaskoyla neticelenirse demokratik sistemle beraber mutediller de siyaset sahnesinin dışında kalacaklar, ama her halde A. P. gibi altında kalmayacaklardır.

Buna mukabil, A. P. nin gittiği istikameti gören, fakat kendilerinde geniş bir politika tecrübesi vahmeden ve "ötekiler"i çocuklukla, amatörlükle itham eden bir başka "profesyonel politikacı" grubu başka bir oyuna girişti. İhsan Sabri Caglayangil, Cavit Oral, Ahmet Topaloğlu ve arkadaşları bu davranışlarıyla D. P. nin Sıtkı Yırcalısını ziyadesiyle hatırlattılar ve "imam evinden aş, ölü gözünden yaş" koparma sevdasına kapıldılar.

Çağlayangil, mutedil milletvekillerinin ırkçı ekalliyete ve onlarla beraber hareket eden Gümüşpalaya karşı hareketlerinde birinci plâna çıkıyı bildi. İşi üzerine alan ve yükü omuzlarında taşımaya hazır lider zisyonuna girerek kartlarım teker teker oynamağa başladı.

İlk hamlede parti içinde mücadeleyi kazanma yolunu tuttu ve kaybetti. Ama mücadelesine devam kendisi için- etti. Bu defa mağlup ... mutedilleri parti içinde kalarak mücadeleye devam etme fikri etrafı toplamağa çalıştı. Kopulacaksa, birlikte kopıılacaktı. Çabası boşuna; değildl. A. P. den kopacak parçanın dışında bulunduğundan, parça ne kadar büyük olursa ve kendisi tarat

İnönü Mütehassısları

Eğer bir gün, D. P. iktidarının basım yiyenlerin bir listesi yapılacak olursa bu listede bir kalabalık sınıf ön yerlerden birini işgal edecektir. Bu sınıf, İnönü Mütehassıslarıdır. Düşününüz, D. P. liderlerinin İnönü fobisi dolayısıyla politika hayatımızda ve o liderlerin çevresinde, büyük ücretlerle transfer edilen bir İnönü Mütehassısları kadrosu teşekkül etmiştir. Somuncuoğludan Erime. Topaloğludan (Atıf) Kırdara kadar.. Ama bunların bütün teşhisleri hatalı, bütün tahminleri yanlış çıktığı içindir ki D. P. iktidarı hazırladığı her oyunun altında kendisi kalmış ve en sonda, yıkılıp gitmiştir.

D. P. iktidarı yıkılıp gitmiştir ama, İnönü Mütehassısları neslinin tükenmediği anlaşılıyor. Eski üstatların yeni çömezleri, şimdi başka başları yemekle meşguller. "İnönü şunu yapar", "İnönü bunu yapmaz", "İnönü şöyle düşünür", "İnönü buraya kadar gitmez" diye diye 35 Ekimden bu yana pek çok adam kandırılmış, pek çok otobüsün kaçırılmasına yol açılmış, pek çok hüsrana sebebiyet verilmiş ve dünya kadar sürprizle burun buruna gelinmiştir.

İlk Koalisyonun kurulması sırasında, yüksek çevrelerden gelen Mi' li Koalisyon türkülerine bel bağlıyan Y.T.P. ve lideri o yüzden açıkta kalıvermiş, bir kapının yüzüne kapandığını görmüştür. O koalisyonun sonunda A. P. "İnönü İstifa etmez Bayılıyor Başbakanlığa" şarkısına İnandığından dolayı dıral dedenir düdüğüne dönmüş ve bütün hesaplarının yanlışlığı içinde feryata başlamıştır: "Ben de varım Koalisyona!. Ben de varım.."

Ama her seferinde, atı alan Üsküdarı geçmiştir.

Gökhan Evliyaoğlu - İhsan Ataöv
Müflis kâhinler

İnönü konusunda A. P. nin ve safça liderinin akıl hocalarının ne nisbette yanıldıklarını anlamak için Gökhan begin dehşetengiz başyazılarım okumak, İhsan Ataöv tipi hatiplerin parlak nutuklarını hatırlamak yetecektir de, artacaktır bile.. Bu tipler, inanılmaz -ve o mabette de gülünç- bir tafra furuşluklu İnönünün bütün hareketlerinin anatomisini çıkarmaya kalkmışlar, hayallerini hem kendileri hakikat saymışlar, hem başkalarına saydırmışlar, en sonda bir muhteşem fiyaskonun mimarları olarak isimlerini müflis İnönü Mütehassı - ları listesine kaydettirmişlerdir.

Peki ama, hata nereden geliyor? Haydi, sonuncular çömez. Ya, onlardan öncekiler? İnönünün yanında yıllar yılı kalmış, ona hülûl etmiş, ondan bir şeyler öğrenmiş ması gerekenler? İnönüyü tanıyanlar, bilenler, İncelemiş olanlar?

Hatanın menşei basittir. Açık oyundan kendileri hoşlanmadıkları için, bir sözün ağızdan çıktığına kendileri inanmadıkları için, "yapacağım" denilen şeyin yapılmasını "yapmayacağım" denilenin yapılır ırasının devlet adamlığının birinin vasfını teşkil ettiğini bilmedikleri için hep öküz altında buzağı aramalardır.

Hani, polis romanlarında vardır. Saklanılmak istenilen şey göz önünde bırakılır da, hiç kimse gözünün önündekini görmez! İnönü, bir de daha anlaşılmış bulunuyor ki, o!

Mütehassıs tutulacağına, adam kendi sözüne kulak verilse ya..

Akıl, İşte!

dan koparılmış görünürse, Çağlayangilin girişeceği pazarlıklar da o derece avantajlı olacaktı. Kapıları kendisine kolaylıkla açabilecek olan bu anahtarı elinden kaçırmamağa çalışan Çağlayangil, haftanın ortasında perşembe günü, Anayasa Komisyonunda toplanan 35 kadar A. P. 11 milletvekilinin istifasının önünü almayı maharetle becerdi.

Komisyon odasındaki toplantıda Burhan ve Orhan Apaydın kardeşler birbiri ardı sıra söz alarak istifa etme fikrini şiddetle savundular, Öyle ki Burhan Apaydın bir ara:

"— Bu partide kalmak memlekete ihanet etmektir" sözünü sarfedecek kadar heyecanlandı. Ama Çağlayangil, meseleyi tamamen bir başka yönden alarak havayı yatıştırmayı bildi.

Evvelâ, A. P. Bin parçalanmasınan C. H. P. nin sağlıyacağı faydaları belirtti. Hassaten bu meselenin bir oyun olabileceği konusu üzerinde durarak biraz daha beklemeyi, gayet toplu istifa gerekiyorsa, bir "kardeş parti"ye iltihak etmekle mücadeleyi tamamlamak icap ettiğini savundu

Bütün gürültüye rağmen Apaydın kardeşleri kimse takip etmedi. Üstelik Apaydınlar kendileri de o gün istifa etmekten vazgeçtiler, bir müddet daha beklemeyi uygun gördüler. Çağlayangilin yanında yer alan bir başka politikacı daha toplantıya müessir oldu. Cavit Oral da, Çağlayangilin zikirlerini beş aşağı, beş yukarı savundu. Şayet bir huruç hareketi yapılacaksa dikkatli yapılması lüzumluydu.

Hareket noktası

Çağlayangil ve onun gibi düşünenler haftanın sonunda manevralarında muvaffak oldular. Olaylar da bu fikrin savunucularına yardım etti. Zira haftanın başında yapılan A. P. İl Başkanları toplantısının sonuçları mütereddid, şaşkın milletvekillerinin üzerinde büyük tesir yaptı. Pekçoğu Genel Merkez tarafından tâyinle milletvekili olan bu kişiler parti teşkilâtının dileklerine karşı gelmeyi, ilerideki bir seçimde herşeyi kaybetmek sanarak yön değiştirdiler. Öyle ki, birkaç gün evvel istifasının cebinde olduğunu söyleyenler, istifa kelimesini ağızlarına bile almaz oldular.

Bu netice her şeyden çok, Saadettin Bilgiç gibi bütün mutedilleri ihraç edip A. P. yi bir "sert bütün" haline getirmek isteyenlerin daha akıllı taktikçiler önünde yenilmeleri ve akıllı taktikçilerin herkese bir ümit dağıtmaya muvaffak olmaları sayesinde alındı. Hafızası kuvvetli olanlar. 1955 patırdıları arasında, asıl kuvvetli dayanak noktalarım partiden uzaklaştırdıktan sonra Menderesin de, geride kalan Panurge'ün koyunlarına "Partinin içerden ıslah olunabileceği" fikrini vermiş olduğunu hatırladılar. Gerçekten de o patırdıdan sonra, bir takım hayalperest D.P. mütedillerini içine alan bir yeni Menderes Kabinesi kurulmuş, Genel Başkan üçbuçuk ay bekleyip yeniden yoluna -felâket yolu- devam etmiştir.

Şimdi, A. P. içinde "mütereddit mutediller" salı günkü Grup toplantısını beklemektedirler. O toplantıda Grup İdare Heyetlerinin, Menderesin 1955 Kabinesi tarzında teşekkülünü beklemek lâzımdır. Ağızlara çalman bu bal kâfi derecede tatlı geldiği takdirde "Çağlayangil Grubu" şansını "Muhalefette A. P." içinde deneyecektir. Yok, bal kâfi gelmezse o zaman Çağlayangil, arkasında Panurge' nin koyunları, bir "kardeş parti" ile pazarlık masasına oturacaktır.

Tabii, o zamana kadar atı alan Üsküdarı geçmezse!

Nitekim haftanın sonlarında, hayallerini terketmiş Akyar, Evliyaoğlu, Eyidoğan, Baltan, A. P. saflarını terkettiler. Onlar giderken, Çağlayangilinkiler hâlâ "Biz bekleme koşusu yapıyoruz. En sonda bir atağa girişeceğiz ve karşı tarafı çökerteceğiz" diye sayıklayıp duruyorlardı.

A. P. nin bağımsızları Mecliste toplantı halinde
Selâmet!

Tarih

Sefir cenaplarının arzuları!

"Bitirdiğimiz hafta içinde Devlet Başkam Cemal Gürselin orada bulunmada yaptığı bol konuşmalardan bir tanesinde 27 Mayıstan sonra askeri idareyi devam ettirtmemiz karşılığında Rusyanın bize 500 milyon dolar teklif ettiğini söylediği gazetelere geçti. Haberin çıktığı günün akşamı, Radyolar A. A, vasıtasıyla bir tekzip yayınladılar. Alışılmış çeşitten bu tekzipte Devlet Başkanı Cemal Gürselin hususi surette konuştuğu belirtiliyor, zaten öyle bir söz söylemediği de bildiriliyordu. Buna rağmen, hâdiselerden haberdar olanlar, bu vesileyle bir hatıralarını tazelediler.

İhtilâlden sonra, Rusyanın Ankaradaki Büyük Elçisi Rijofun yeni kudret sahiplerinin etrafında dört döndüğü ve bir çoğuyla münasebet kurduğu günler. M. B. K. üyelerini, Bakanları sık sık ziyaret ediyor, görüşüyor, fikirler veriyor. Muhataplarının ekserisi, bu davetsiz misafirin gösterdiği "yakınlık" karşısında hoşnutsuz. Ama, ne yapacaklarım da pek kestiremiyorlar. O kadar ki, sefiri cenapları bazan, çat kapı geliveriyor.

Bu sırada Cemal Madanoğlu, kuvvet ve kudretiyle Ankara Komutam. 14'ler Hâdisesi tamamlanmış, rejim asıl istikâmetini almış. Cemal Madanoğlunun hâdiselerin seyrine tesir eden şahsiyetlerden biri olduğunu hemen herkes biliyor. Rus Büyük Elçisi, onun peşinde. Nihayet bir randevu kaçınılmaz hale geliyor ve Ekselans Rijof Generalin, yeni Meclis binasının karşı kanadındaki makamına kabul ediliyor.

Ev sahibi ve misafir karşı karşıya oturuyorlar. Konuşmada bir de tercü-

man var. Hasbıhal başlıyor. Madanoğlu, önüne bir kâğıt çekip alıyor. Neler görüşüldüğünü oraya not edecek ve hem bunları arkadaşlarına anlatacak, hem de kendisi gerekli dersleri çıkaracak.

Rus sefiri Ankara Komutanına, İhtilâlden bu yana memleketi ne kadar güzel idare ettiklerini söylüyor ce kendisini hararetle tebrik ediyor. Türk milletinin, arzuladığı idareye kavuştuğunu ifade ediyor. Madanoğlu, bu sözlerin bir hülasasını kaydediyor, sonra kendi Botunu parantez içinde ilâve ediyor : (Eyvah!)

Ekselans bundan sonra, Eminsu'ların tasfiyesinin ne derece mahir bir hareket olduğunu, gerçekten böyle bir operasyona ordunun muhtaç bulunduğunu söylüyor, Komitenin cesaretini övüyor. Madanoğlu o faslın da hülasasını yazıyor ve notunu düşüyor : (Pot kırmışa!)

Kus sefiri, 1471er meselesini de İhtilâlin büyük başarılarından biri olarak değerlendiriyor ve atılan adımın geri alınmaması tavsiyesinde bulunuyor. Onun kanaatince, ancak zecri tedbirlerle bozulmuş nizama istikamet vermek kabildi. Madanoğlu, notunu bulmakta güçlük çekmiyor: (B.k etmişiz!)

Sonra konuşma, istikbale ait meselelere geliyor. Moskovanın temsilcisi, bir seçime gidileceğini bilmektedir. Bunun, oldukça geç yapılmasını tavsiye ediyor. Bir tavsiyesi daha vardır. Türkiyede yeni bir devir açılmıştır. Devir yeni olduğuna göre D. P. ile birlikte öteki partileri de niçin kapatmamalı ve her şeyi sil baştan etmemeli. O partiler de, onların başındaki politikacılar da eski teşekküller, eski şahsiyetler. Bunların, memleketin yeni politika hayatında yer almamaları sağlanmak, taze kuvvetler ve cereyanların temsilcileri işbasına geçirilmeli. Hem seçimlerde, Ordunun hakimiyetini devam ettirtecek usullerin bulunması da zor olmayacaktır ki.. Esas mesele, aman, D. P. idarecileriyle birlikte öteki eski politikacıları da kızağa çekmek, onları faaliyetten men etmektir.

Madanoğlu. Sefir cenaplarına şöyle bir bakıyor, o fikrini de hulûs ile hülasa ediyor. Sonra, büyük bir ciddiyetle notunu ilâve ediyor: (Ç.ş! İsmet Paşayı da siyasetten çekecekmişiz.. Akla bak!)

Sendikacılar

Bir dokun bin ah işit.."

Bitirdiğimiz haftanın sonunda cuma günü, İstanbulda, bir sendikacı,

Cemal Madanoğlu
Geçmiş zaman olur ki..

kafasını ümitsizlik ifade eden bir şekilde salladı ve muhatabına:

"— Kardeşim, ortada bir hükümet yok ki... Derdimizi kime anlatalım?" dedi.

Sendikacıya göre, hükümet buhranı böyle devam eder de kabine kurulamazsa, durum daha da "kötü"ye gidecekti. İşsizlik gibi, asgari ücret gibi, kollektif iş akdi gibi birçok temel meselelerin yanısıra, halledilecek birçok problem vardı ve bu meselelerin kime anlatılacağı henüz bilinmiyordu. Sendikacı, çaresizlik içinde:

"— Hoş, daha önce de kimse bizi dinlemiyordu ya. Oturmuş, hükümet buhranını bahane ediyoruz" diyerek sözlerini bağladı.

Aslında İstanbuldaki sendikacının hakkı da yok değildi. Nitekim, İstanbuldaki sendikacının bu sözleri söylediği saatlerde, Ankarada sevimli, orta boylu ve esmer bir başka sendikacı, Ur otelin holünden telefonla İstanbulu arıyor ve "Türk - İş Birinci Bölge Temsilciliği tarafından İstanbulda yapılacak olan toplantının belirsiz bir süre için geri bırakıldığını" bildiriyordu. Adamın adı İsmail Topkardı ve en büyük işçi teşekkülü olan Türk-İş Konfederasyonunun İstanbulda ihdas edilen I. Bölge temsilcisi bulunuyordu. Halinden bir hayli kızgın olduğu anlaşılan Topkarın, İstanbulda 133 Sendika temsilcisinin katılacağı toplantının tehir edildiğini bildirmesi, İstanbulda büyük bir tepki yaratmadı. Zira Topkar, telefonda, bu tehirin gerekçesini de açıklıyor ve "Hükümetin kurulmasına intizaren" toplantının geri bırakıldığını belirtiyordu.

"Ümitsiz bir aşka düştüm"

Türk - İş Konfederasyonu Yönetim Kurulu tarafından yapılmasına karar verilen bölge toplantılarından ilkinin geri bırakılmış olması İstanbulda bir sürpriz tesiri yapmamıştır ama, bu toplantıyı büyük limitlerle bekliyen duygulu sendikacılarda hayal kırıklığı yaratmıştır. İstanbul Bölge Çalışma Müdürlüğü duvarlarını gösterişli bir ciddiyet havası içinde süslemekten başka bir işe yaramayan cicili - bicili işsizlik grafiklerinin, korkunç bir şekilde yükselmekte olması akü başında sendika liderlerini meşgul etmekte olduğundan, "işsizlik" konusuna tahsis edilen bu ilk toplantıya, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere Başbakan ve Bakanlarla milletvekillerinin davet edilmesi düşünülmüştür. Fakat, hükümet tanılamayınca, bu toplantının en az işsizlik grafikleri kadar dekoratif bir avunma toplantısı olmaktan öteye gidemeyeceği anlaşılmış ve toplantının geri bırakılması uygun görülmüştür.

İşte ziyadesiyle kalın lastik ayakkabılar giymekle meşhur, sempatik Topkarın, telefonun reseptörünü hırsla kaldırarak, İstanbula bildirdiği de bu tehir hadisesinden başka bir şey değildir,

Tabii bu trajik olayın eğlenceli tarafları da yok değildir. Meselâ, toplantıya Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar ve milletvekilleriyle 133 Sendika temsilcisinin katılacağı düşünüldüğünden, Türk - İş I. Bölge Temsilciliği büyük bir yer aramış, sonunda Spor ve Sergi Sarayı bulunmuştur. Fakat Spor ve Sergi Sarayının daha önceden bir sirke kiralanmış olduğu öğrenilmiş ve sirkin sahibiyle konuşularak, bir gün için salonu kendilerine tahsis etmesi İstenmiştir. Sirk sahibi, toplantının "işsizlik"le ilgili olduğunu öğrenince, "Aman benim zaten işçiye ihtiyacım var" cevabım vermiş, tabiatıyla, tepesi atan sendikacılar, Sergi Sarayından vazgeçerek emektar Eminönü Öğrenci Lokalinde karar kılmışlardır. Türk - İş I. Bölge Temsilciliği tarafından yapılacak olan toplantının geri bırakılması, Sendikacılar arasında espri konusu olmuştur. Topkarın verdiği haber duyulunca, nüktedan bir sendikacı, arkadaşlarına :

"— Aldırmayın canım, zaten davet ettiklerimizin hepsi, toplantıya başarı dileyen bir telgraf gönderip, gelemeyeceklerini bildireceklerdir" demiştir.

Nato

Atom ve sonrası

Bu yazı, Metin Tokerin Batı Avrupa intibalarının ikincisidir. Yazar Batı Avrupanın büyük merkezlerinde en yetkili devlet adamlar ve siyasi şahsiyetlerle yaptığı temaslar neticesi, Batının savunmasıyla yakından 7-gili bir hususu, bizim kendi içine kapanık umumi efkârımızın gözleri önüne sermektedir. Ya--ı okunduğunda görülecektir ki mesele, bizi şiddette alâkadar etmektedir ve Avrupanın Entegrasyonu diye bilinen Avrupalıların birleşme hareketinde maalesef Türkiye hiç de avantajlı bir durumda değildir.

General de Gaulle, iri elli kollarını iki tarafına açarak konuştu. Fransa Devlet Başkam oldukça yaşlanmış Gene diri, gene canlı, Descartes'ı yetiştirmiş bir millete mensup olmanın mazhariyetiyle grene çok mantıki ve fikir silsilesine riayetkar ama saçları adamakıllı beyazlanmış ve yüzüne senelerin çizgileri nakşedilmiş,

"— Size, meselenin esasını anlatayım. Atlantik Paktı, bundan ondört yıl önce kuruldu. Ondört yıl öncenin şartları, bugünkü şartlar olmaktan uzaktı. O tarihte atom bombası, sadece Amerikanın elindeydi. Rusya, böyle bir kudrete malik değildi. Atlantik Paktı, Amerikanın bu avantajı üzerine bina edilmiştir. Pakta katılan milletler, bir tecavüze uğradıkları takdirde Amerikanın atom silâhıyla mütecavizi yola getireceğinden emi'" olmuşlardır."

Elysees sarayının alt katındaki goblenlerle süslü büyük salanda Fransa Devlet Başkanı bir an durdu, sözlerinin tesirini ölçtü, sonra devam etti.

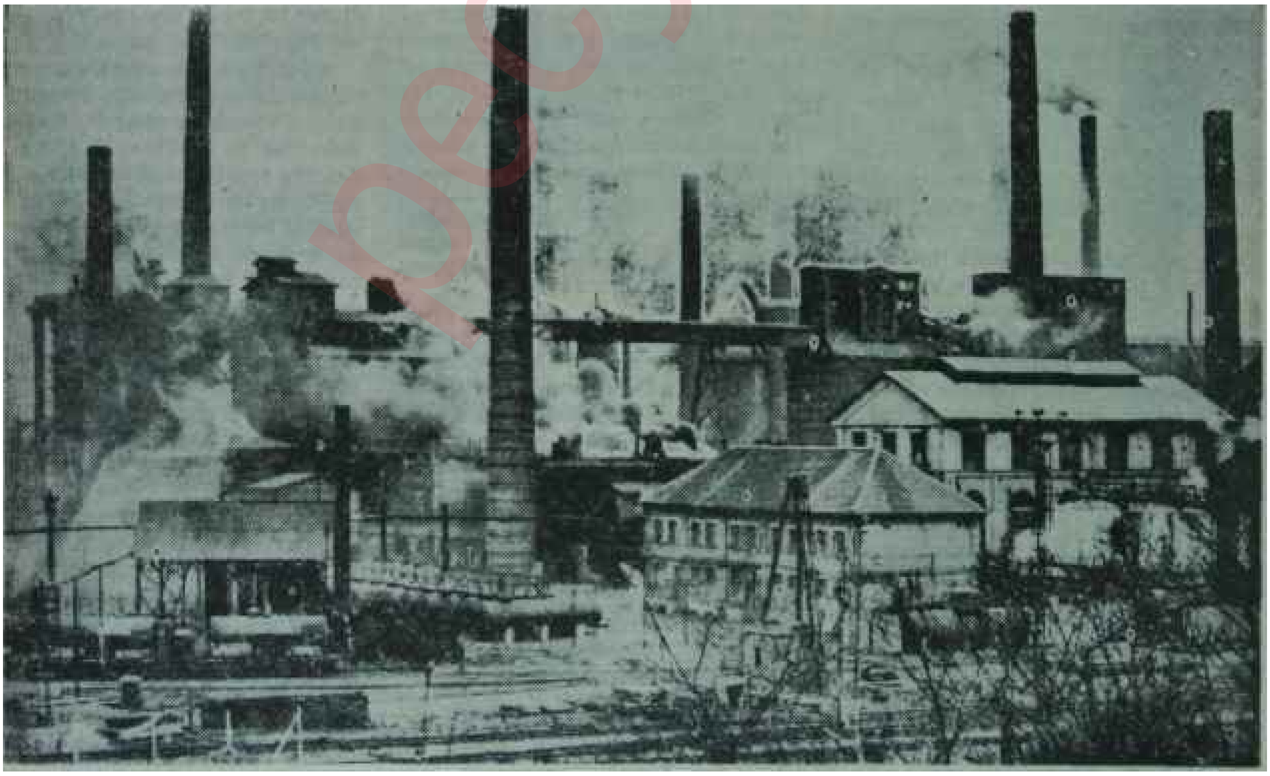
"— Bugün, atom bombasına ve bütün nükleer silâhlara yalnız Amerika değil, Rusya da sahip. İki taraf da. birbirini bir anda mahvedebilecek seviyede. Meşhur 'deterrent' bu işte. Ama Atlantik Paktı içinde, atom bombasının tetiğini çekmek yetkisi ve imkânı sadece Amerikanın elinde. Amerikanın bunu hangi şartlar altında, ne zaman yapacağını bilmiyoruz. Amerika ne zaman. Amerikanın da tahribini göze alarak Batı Avrupanın yardımına koşacaktır? Koşacak mıdır? Bundan emin olmadığımız içindir ki Batı Avrupanın kendi savunma sistemini yeniden gözden geçirmesini istiyoruz. Her halde biz Fransa, kendi atom bombamıza sahip olacağız ve kendi savunmamızı kendimiz âyârlayacağız."

Bu sözlerden iki gün sonra, Generalin Dışişleri Bakanı Couve de Murville Quai d'Orsay'deki ayaklı bir lambanın aydınlattığı loş odasında daha ileri gitti ve General Norstadtın bir Amerikan komutanından başka şey olmadığını, doğrudan doğruya Amerika Cumhurbaşkanına bağlı bulunduğunu söyledi ve "Bu size, güven verir mi?" diye sordu.

Generalin ve Dışişleri Bakanının sözlerinden anlaşılan, nükleer silâhların inhisarını Amerika elinden kaçırdığına göre . Fransanın Atlantik Paktı içindeki savunma sisteminin şartlarının yeniden gözden geçirilmesini istediğidir.

Parçalanacak sistem

"Fransanın tutumu, ilk bakışta mantıki görünse de, aslında bir büyük boşluk taşımaktadır. Atlantik Paktı memleketleri, atom silahının tetiğindeki el bahsinde Amerikaya güvenmeseler. başka birine güvenebilecekler midir? İşte, devletlerin hakimiyetine dayanan, süpranasyona

Batı Avrupada harıl harıl çalışan bir fabrika

Kalkınmanın şaşmaz barometresi

olmayan, yani kararlarım ekseriyetle almayan bir Batı Avrupa Birliğini kurup onun fiilen başına geçmek arzusuna sahip ve kendi mütevazi atom bombasını da belki yapabilecek Fransa! Ama, Fransanın nazarında Amerika neyse, partnerlerinin, yanında Fransa ondan başka bir şey olmayacaktır ki.. Fransa, partnerlerinin tecavüze uğradığı hangi anda mütecavize karşı, kendisinin de tahribine pek âlâ yol açabilecek bir. silahı kullanacaktır? Yoksa, atom bombasını imal ettikten sonra bunun sırrını kendi partnerlerine. Amerikadan daha fazla cömertlikle verecek midir? Meselâ, Batı Almanyaya? Rusya, Almanyanın atom silahıyla teçhiz edilmesini "casus belli = Harp sebebi" sayacağını ilân etmiş bulunduğu gibi, itibarlı Generalin Dile bu hareketini Fransa milletine izah etmesi son derece zordur. Zaten kendisinin de böyle bir niyeti yoktur.

O halde, Amerikaya itimat etmeyen Fransaya meselâ Türkiye nasıl itimat edecektir? Böyle bir hava, kudreti olan herkesin kendi savunmasını bizzat tertipleme sevdası bütün sistemin parçalanması neticesini vermeyecek midir? Zira o zaman her koyun kendi bacağından asılır denilecektir ve çok Atlantik Paktı memleketi daha munis davranmakta fayda mülahaza edecektir. Rusyanın istediği de bundan başka bir şey değildir.

General de Gaulle, hayalindeki Avrupanın iki büyük kuvvet arasında tarafsız bir Üçüncü Blok olmayacağını, Atlantik camiası içinde bir faktör olacağını ve sesini daha çok duyuracağını. Amerikadan daha müstakil durumda bulunacağını söyledi. Generalin Dışişleri Bakam ise, Türkiye misalini gayet iyi anladı, ama Fransanın kendi savunmasını bizzat tertiplemek kudretine malik olduğu için bu yolu tutacağını bildirdi. Yakışıklı Couve de Murville:

"— Bugün bir milleti, kendi oyuyla ve kararıyla bir harbe sokmak kolay değil. Harp, öylesine korkunç bir macera oldu. Durum buyken bir milleti, başka milletlerin teşkil ettikleri bir ekseriyetin kararıyla harbe sokabilmenin hiç imkânı var mıdır?" dedi.

Fransa Dışişleri Bakanı, bu sözleriyle Atlantik Camiasını değil, Fransanın kurup fiilen başına geçmek istediği Batı Avrupa Birliğinden bahsediyor ve yarınki Avrupanın niçin süpranasyonal olmayıp bir "Devletletin Avrupası" olması gerektiğini anlatıyordu.

İşin gerçeği şudur ki, tamamile kalkınmış ve Amerikadan, nükleer silahların savunma sisteminde sağladığı garantiden başka isteyecek şeyi kalmamış Batı Avrupa Atlantik Camiası için daha fazla istiklâl ve daha büyük rol peşindedir. Ancak, bu fikrin alemdarlığını yapan Fransâda General de Gaulle ve Almanyada Adenauer mevcut Rus tehlikesi karşısında kendi partnerlerinin mutabakatını kolay kazanacağa benzememektedirler. Buna rağmen, nükleer silahların tetiğindeki el bahsinin Atlantik Camiasını önemli ve kritik bir meseleyle karşıkarşıya getirmiş olduğunu görmemek imkânı yoktur. Bir yandan nükleer silahların inhisarının birden iki devlete geçmiş bulunması, diğer taraftan ekonomi sahasında Batı Avrupanın bağımsız hale gelmiş olması Atlantik Paktının şartlarında en azından bir revizyonu mutlaka gerekli kılmaktadır. Gerçi bu revizyon, paktın Bakanlar Kurulu toplantılarında şimdilik, ısrarlara rağmen geçiştirilmektedir ama işin ele alınması zamanının pek yakında geleceğini söylemek kehanet değildir.

Harp var mı?

Bugün Batı Avrupada, bütün büyük memleketlerin başında Türkiyenin meseleleri kadar -en azından- önemli siyasi meseleler var. İngiltere, Britanya Camiası ile Müşterek Pazar arasında ne yapacağını şaşırmış halde. İktidardaki Muhafazakâr Parti bu konuda tam bir bölünme halinde. Halbuki ara seçimlerinde Liberaller, gösterişli ilerlemeler kaydetmiş durumdalar ve onların Muhafazakarlardan aldıkları oylar neticesi İşçi adaylar Parlamentoda Macmillan'ın adamlarından boşalan yerleri birbir dolduruyorlar. Macmillan'ın, beş yıllık dönemi beklemeden bir avantajlı konjonktürde seçimleri yenilemesi kuvvetle muhtemel.

Fransada, hem General de Gaulle'ün veraseti işi halledilmemiş dudumda, hem de Cezayir meselesinin neticeleri Fransanın iç ve dış politikası üzerinde daha uzun süre tadsız ihtilatlar yapmak istidadında. Devlet Başkanının Avrupa konusundaki fikri sâdece Amerikanın değil, bizzat Fransız politikacıların nazarında kusurlu ve hayali. Bitirdiğimiz haftanın içinde bir gün, Fransız Meclisindeki temsilcilerden yarısından çoğunun Generalin Avrupa politikasını protesto maksadıyla salondan çıkıp eritmeleri Paristeki siyasi muvazenenin

İhtiyarlar Saltanatı

Başkan Kennedy'nin, çok genç yaşta dünyanın 1 numaralı devletinin başına geçmiş olması Avrupalıların "Memleketleri ihtiyarlar idare ediyor" fikrini değiştirmiş değil. 80'in üstünde Adenauer, 70'in üstünde General de Gaulle ve 60'ın üstünde Macmillan bu inançta olanların delilleri. Şimdi, memleket idare eden şöhretlerin arasına, tabii 70'in üstünde İnönü de ilâve edilmiş halde.

Memleketleri ihtiyarların idare etmesi, işin temelindeki gerçek mesele değil. Mesele, bu ihiyarların ellerinde tuttukları ve en çok şahsi prestijlerine dayanan otoriteyi nasıl devredecekleri. Bu konuda en kritik durumda bulunanlar, tabii Fransa ile Türkiye. Onları, Almanya takip ediyor. İngilterede ise, yaşının gerektirdiğinden çok daha fazla yorulmuş bulunan Macmillan'ın mirası, her halde ingiliz siyaset hayatındaki "adam yetiştirme usulü" sayesinde nisbeten kolay atlatılacaktır.

Fransa İle Türkiyenin kritik durumları, sistem meselesinin halledilmemiş bulunmasıyla ilgili. İki memleketin ikisinde de, demokratik idare iki ihtiyarın omuzlarında duruyor. Demokrasinin beşiği sayılan Fransada bu çeşit bir güçlüğün bulunması insanı *şaşırtabilir. Ama. Beşinci Cumhuriyetin kendine pak has bir demokrasi olduğu ve Generalden başkasının bunu yürütemeyeceği herkesin malûmu.*

Almanyadaki güçlük, daha çok Adenauer'in partisi içinde.. "İhtiyar Adam" iktidarı bıraktıktan sonra partisi gene iktidarda kalabilecek mi, yoksa gittikce daha az sosyalist olmak suretile daha canlı bir alternatif haline gelen ve meşhur Brandt'ın lokomotiflik ettiği Sosyalistler mi Bonn'da nöbeti devralacaklar! İngilterede de Macmillan meselesi, daha çok bir iç politika, istifhamı şeklinde tecelli ediyor.

İstikbal T

Öyle görünüyor ki, tıpkı Türkiyede olduğu gibi Batı Avrupada da istikbal hale bağlı. "İhtiyarlardan sonra ne olacak !" sualinin cevabı, "İhtiyarlarla ne yapabileceğiz!" sualinin cevabında yatıyor.

General De Gaulle
Geçimsiz bir zat

daha ziyade muvazenesizlik olduğunun delilini teşkil ediyor. Parlamentonun tutumuna karşı Devlet Başkanı, kendi görüşlerini Referandumla millete tasdik ettiriyor. Ama bunu General de Gaulle olduğu için yaptırtabiliyor. Ondan sonra, ne olacaktır?

İtalyada, Cumhurbaşkanının seçiminde turların uzayıp gitmesi ve Parlamentoda sürpriz sayılabilecek bir solcular gruplaşmasının meydana çıkması Romanın siyasî çevrelerini şaşırtmış vaziyette. Üstelik, İtalyadaki ekonomik gelişme henüz Batı Avrupanın öteki memleketlerindeki seviyeye erişmiş değil. İtalyanlar, kurulacak Avrupanın ikinci sınıf değil, birinci sınıf üyeleri arasında bulunma davasını nasıl halledeceklerini henüz kestirmiş sayılmazlar.

Almanyaya gelince, orada parlak bir ekonomik gelişme zirvesine gelmaş durumda. Şimdi memleketi, enflasyon tehdit ediyor. Gerçi, henüz vahim bir durum yok. Fakat ücretlerin ve dolayısıyla hayat pahalılığının milli hasıladan fazla artmaya başlaması Bonn'daki ekonomi mütehassıslarını derin derin düşündürüyor ve refaha fren vurulmasını gerektiriyor. Maliye Bakanının alınanları daha az sarfedip daha çok tasarruf yapmaya davet edişi, istihlaki azaltmaktan başka gaye taşımıyor. Siyasi alanda da, Adenauer'in veraseti meselesi, memleketin idaresini sosyalistlere karşı devletin kuruluşundan bu yana ellerinde tutan Hristiyan Demokratları ürkütüyor.

Buna rağmen, bu meseleler bir toplumun değil, o toplumu sevk ve idare eden grubun dertleri. Batı Avrupa memleketleri, kelimenin tam manasıyla batılı bir mekanizma- kurabilmiş olduklarından dolayı, büyük başların dertleri küçük başları meşgul etmiyor ve hayat bir rahat şekilde akıp gidiyor.

Tabii, ekonomik kalkınmanın yatımda, temelde, bir inanç bu garantiyi ve huzuru temin ediyor: Bir har-in çıkması ihtimalinin tamamile uzak bulunuşu!

Dehşetin faydası

Gerçekten, bugün Batı Avrupa dünyayı bir harp tehlikesine maruz saymamanın iç emniyetini kendisine parola yapmış durumda. Pek çok çatallı meselenin mevcudiyetini herkes biliyor. "Berlin" deniliyor, "Silahsızlanma" deniliyor, "Tafsız blok" deniliyor, "Çin" deniliyor. Ama bunların, bir harbi doğurmayacağından aşağı yukarı herkes emin bulunuyor. Emin bulunduğundan dolayı da, siyasî alanda daha rahat ve geniş hareket ediyor. Hatta çok zaman, bir takım güçlükler çıkarma pahasına.. Pek âlâ denilebilir ki dış politika, istikrarsız ama harbin dehşetini kimsenin göze alamayacağı bir dünyada, devlet adamlarının lüksü haline gelmiş. Komünizmin, kızıl sistemi dünyaya hakim kılmak için silah yolunu Stalinden bu yana katiyetle terketmiş olduğuna herkes inanıyor. Mücadelenin, ekonomi ve sosyal hayat sahalarında cereyan ettiği aşikâr. Batı Avrupa için 1945 - 48 yıllarının tehlikesi yok. Her tarafta refah, demokratik sistem içinde ve liberalizmin üvey evlat sayılmadığı bir ölçülü devletçilikle halledilmiş durumda. Doktrinler, Batı Avrupada artık kucak kucağa. Bir sosyalisti, bir liberalden ayırmak son derece zor. Hatta radikallerin hangi safta bulunduklarını kestirmek tamamile imkânsız. Bunun sebebi, refaha giden yolun aynı olduğunun görülmüş olması. İş, doktrin değil sistem meselesi. Batı sistemi mi, Doğu sistemi mi? Batı Avrupa "Batı sistemi" demiş ve belini doğrultmuş. O belini doğrulttuğu için de,, 1945 - 48 arası bilhassa Fransa ile İtalyayı ciddi şekilde tehdit eden komünizm gerilemiş, hatta kaybolmuş halde. Her iki memlekette de, Komünistlerin bir seçim yoluyla iktidara ortak olmaları dahi imkânsız. Bir ihtilâl ise. tabii, bahis konusu değil. İhtilâl, refah ve huzurunu sağlamış topraklarda yeşeren bir nebat sayılmak.

Böyle bir konjonktürü doğurduğundan dolayı Avrupa, nükleer silahların iki tarafta birden bulunmasından, aslında pek de şikâyetçi değil. Avrupayı süpranasyonal isteyenler de, "Devletlerin Avrupası" tarzında görenler de sâdece nasyonalist sebeplerle hareket ediyorlar ve kendi

memleketlerinin, milletlerinin menfaatini her şeyin üstünde tutuyorlar. Süpranasyonal Avrupanın 1 numaralı şampiyonu Spaak eğer Belçikalı değil de Fransız olsaydı, ihtimal General gibi düşünecekti. General de, şayet Belçikayı idare etseydi, "Devletlerin Avrupası"nın tam karşısında vaziyet alacaktı. Batı Avrupada herkes, bir umumi tehlikenin uzaklığının verdiği emniyetle kendi hususi işlerinin ve dâvalarının peşinde.

Avrupa ailesi

Böyle bir hava yaratıldığı için Avrupalıların, müşterek menfaatleri gözeten bir aile içinde gitikçe birbirlerine yaklaştıkları hemen görülüyor, Müşterek Pazar, bunun "ekonomi sahasındaki tezahürü. Ama, ondan önce his ve eşit seviye itibariyle Batı Avrupa milletleri birbirine yaklaşmışlar. Tabii aralarında, zenginlik ve fakirlik nisbetlerinin verdiği iş taksimi yok değil. Meselâ bütün Batı Avrupada "pis iş" sayılabilecek bir işi yapan İngiliz, Frangız, İsviçreli, Alman yok.. İngilterede, garsonlar hep İtalyan, ispanyol veya kıbrıslı. Bulaşıkları yıkamak, tuvaletleri temizlemek ise zencilerin görevi. Otobüs ve metrolarda biletçi olarak gittikçe hintliler, melezler göze çarpıyor. İsviçrede bir memur tramvay kondüktöründen bazen az para alıyor, fakat o, İsviçreli, öteki İtalyan veya ispanyol. Fransada ve Almanyada da yabancı işçiler gittikçe çoğalıyor. Tabii bunlar, (kazandıklarım dışarıya çıkarıyorlar ama, ileri Batı Avrupa memleketlerinin durumu bunu kaldırmağa yetiyor. Hatta İsviçreliler, tediye muvazenelerinde bu yıl bu yüzden bir küçük açığın bulunmasından dolayı bayram sevinci içindeler. Nihayet, birikmiş sermayeden yiyebilecekler ve bu, sülükle kan almanın bünyeye getireceği sağlık unsurlarını getirecek. Eğer, altı milyondan az nüfuslu -bizimki, 29 milyon civarında- İsviçrenin senede 1 milyar dolarlık -bizimki, 550 milyon dolar, ithalat yaptığı, buna mubil 900 milyon dolarlık -bizimki, 300 milyon dolar- ihracatı olduğu, aradaki farkın turizm, gemicilik veya bankacılık gibi görünmeyen gelir kaynaklarıyla bol bol kapandığı -bizim görünmeyen gelirlerimiz 50 milyon doların çok altındadır- düşünülürse tediye muvazenesinin açık vermesi için yabancı İsçilerin ne miktar kazancı dışarıya çıkardıkları kolayca anlaşılır.

Zengin aileler, kapalı olurlar. Dışarıya kız vermek istemezler, dışardan kız almak istemezler. Batı Avrupada da durum böyle. Aileye katılmak isteyenleri uzun uzun süzü-

2 X 2

Dünyadaki iki blok arasında bir önemli fark var. Doğu blokunda, kesin bir hiyerarşi mevcut. Rusya, piramidin tepesinde. Onun altında, sırayla ötekiler yer alıyorlar ve topluluğun içinde her tartışma bir macera sayılıyor. İtirazlar biraz ileri gitti mi, bunları yükselten başkent ya afaroz ediliyor, ya da kaldırımları Sovyet tanklarının paletlerinin tadını tadıyor.

Batı blokunda, durum başka. Bu blokun bir lideri, o liderin de Amerika olduğunu söylemek gerekir. Ama bir hiyerarşi, kati şekilde yok. Her memleket kendi kudret ve kendi yağıyla kavrulma imkânı nisbetinde sürüden ayrılma denemesine girişebiliyor. Buna yaptığı için ne afaroz muamelesine tâbi tutuluyor, ne de amerikan jetlerinin gürültüsünü kulaklarında duyuyor. Washington, bu çeşit ihtilâfları başka yollardan halletmenin çarelerini buluyor. Zâten, öteki çarenin **Batı** bloku içinde başarı kazanmasına imkân bulunmadığı da ortadadır.

Bugün, üyesi olduğumuz Batı bloku içinde iki cephe var. Bunların birincisi, Kennedy - Macmillan ikilisi tarafından temsil ediliyor. Amerika ile İngiltere arasında, esaslı bir ihtilaf yok. Rusyaya karşı muamele konusundan Avrupa Hareketine, iki müttefik çok meselede aynı görüşlere sahip. Rusyayla konuşmaktan zarar gelmeyeceğine kani bulunuyorlar ve Berlin konusunda müzakere açmanın Berlini teslim etmek manasını taşımıyacağına inanıyorlar.

Onların karşısında, Adenauer - de Gaulle ikilisi var. Fransa ila Almanyanın seslerinin kuvvetle duyulması hâdisesinin temelinde, iki memleketin çok yüksek bir kalkınmayı başarmış olmaları yatıyor. Almanyadan sonra Fransa da, Amerikaya olan bağlılığını bir "ele bakmak" halinden çıkarmış, vaziyette. Ekonomi sahasındaki bu istiklâl, iki komşuyu siyasi sahada da daha geniş serbestiye doğru itiyor! ve Fransayla Almanyanın menfaatleri, Atlantik Camiası içinde bir parça teşkil ediyor. Doğrusu istenilirse, Batı Blokundaki "2 numaralı yer"e - yani, şimdiye kadar İngilterenin işgal ettiği yer - Fransa talip oluyor ve bunu Almanyayla koalisyon halinde daha kolay elde edebileceğine güveniyor.

Bir blok içinde huzurun, güvenin, ekonomik kalkınmanın, refahın ve teknik ilerlemenin sonucu tatlı çatışmalar, güzel rekabet.. Doğu bloku içinde, gıpta etmeyecek var mı acaba?

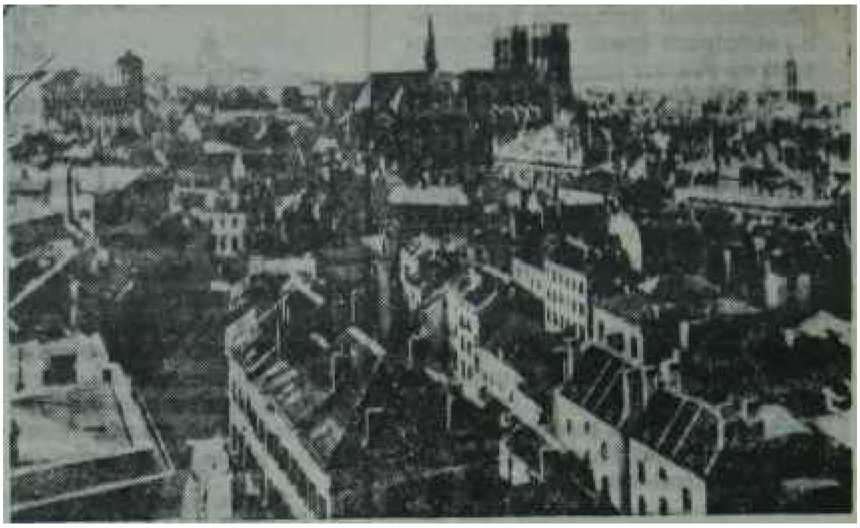
Harold Macmillan - John Kennedy

Anglo - sakson ikilisi

yorlar, tartıyorlar, ölçüyorlar, biçiyorlar, durumunu inceliyorlar, kendilerine yardımcı mı, yoksa baş belası mı olacağı konusunda karara varıyorlar. Ancak müsbet inanca vardıktan sonradır ki kapılarını bin nazla aralıyorlar.

Türkiyenin durumu

Şimdi biz, işte böyle 'bir çevreye dahil olmak istiyoruz. Bir nokta, bizim için ortadadır: Gelişen Avrupa Entegrasyonu hareketinden Türkiye uzak kalamaz. Bu bizim için, ekonomik ve politik sebeplerin dışında bir toplum davasıdır. Atatürk reformlarını korumak, yüzümüzü Batıya çevrik tutmak için başka hiç bir çaremiz yoktur. Ya, Avrupalılar ailesine katılacağız, ya da saatin ibreleri ters dönmeye başlayacaktır. Ama, bundan Avrupalıya ne?

Brükselin umumi görünüşü
Avrupanın merkezi

Türkiye, eğer 1952 yıllarında olsaydık pek az güçlükle karşılaşarak -onlar da hissi güçlükler- Batı Avrupa ailesine katılırdı. O tarihte lehimizde üç faktör mevcuttu. Önce, Batının Savunması için ciddi bir kıymettik. Jeopolitik durumumuz, önemliydi. Dünyanın statüsü, bir muvazeneye kavuşmamıştı. Harp tehlikesi, yok olmamıştı. İkincisi, zengin ve kuvvetliydik. Bir altın ve döviz stokumuz Vardı, iflâs edebileceğimiz endişesi kimsenin hatırına gelmiyordu. İtibarlı ve hali vakti yerindeydik. Avrupanın kalkınmasına ayak uydurabileceğimiz hususunda ciddi belirtiler mevcuttu. Üçüncüsü, tek parti sisteminden çok partili Batı Demokrasisine geçişimizi herkese hayranlık ve hayret veren tarzda başarmış, kültür seviyemizi yükseltmiş olduğumuz intibaını uyandırmıştık.

Bugün, üç kozun üçünden de mahrum bulunuyoruz. On yıldır Türk elçilerinin Batı merkezilerinde, hep yardım talep ederken, yani hep bir şeyler isterken söyledikleri "NATO'nun Batı kanadı", "Rusyaya karşı kale", "yarım milyonluk ordu", "Türk Seddi" gibi gerçekler şimdi kuru edebiyat olmuştur ve bugünkü konjonktür içinde pek de tesir yapmamaktadır. Nükleer silahların kudreti ve yeni dağılış şekil sâdece harp ihtimalinin derecesini,değil, harbin tarzını ve çapını da çok değiştirmiştir. Öteki iki kozun ise, bizim için avantaj olmaktan çıkıp birer handikap haline geldiğini herkes biliyor. On yıllık bir D. P. iktidarının sonunda, Türkiye ekonomi bakımından mahvolmuş, sefalet *ve* karışıklık içinde, siyasi istikrarını kuramamış, her an bir yeni darbeyi bekleyen memlekettir. Böyle bir partneri aralarına almak hususunda, Batı Avrupalıların gösterdikleri tereddüde hiç kıymet ve hak vermemek, objektif düşünülecek olursa haksızlık olur. Eski kıtanın, dertleriyle birlikte sorumluluk duygusunu da bırakmış olan memleketlerinin, meseleleri yüksek seviyeden değil de gündelik açıdan görmelerini tabii karşılamak lâzımdır.

İki desteğimiz

Bizim bu camiaya, dâvalarımıza çözüm yolunu süratle bulup girmemiz hususunda gerçek arzu besleyen iki müttefikimiz var: Amerika ve Almanya. Batı Avrupanın, bugünkü şekli ve temayülüyle Batı blokunun lideri Amerikaya endişe verdiğini herkes biliyor. Fransalı Generalin söylediği türkülerin, Washington'a akortsuz geldiği de bir vakıadır. Amerika, başında bulunduğu blokun bu çeşit eksantrik düşüncelerle insicamını kaybedeceğini ve böylece Rusyanın ekmeğine yağ sürüleceğini ciddi olarak düşünmektedir. Bu yüzden de, kurulmakta olan Avrupanın içine İngilterenin dahil olması için Londra üzerine tazyik yapmaktadır. Türkiyenin de, bir batı memleketi hüviyetini münakaşasız alıp rejim meselesini halletmesi, ondan sonra ekonomik ve sosyal dâvalarına o sistem içinde çözüm yolu bulmasını arzulamaktadır

Washington, bizi desteklemek için gerek Avrupanın bir bakıma merkez haline gelmiş olan Brükselde, gerek diğer büyük başkentlerde elinden geleni yapacaktır. Biz bir defa o yola girdikten sonra. NATO'nun kurmayı kararlaştırdığı Türkiye Consortium'unda aktif rol de oynayacak ve milletlerarası mali ve iktisadi müesseselerdeki tesirini lehimizde kullanacaktır. Amerikanın liderlik sorumluluğun neticesi olan bu tutumunun yanında, Bonn'da da. çeşitli sebeplerden dolayı bize karşı hayırhah bir idare vardır. Alman milleti, Türk milletine karşı olan tarihi sempatisini muhafaza etmektedir.

Avrupada, bir başka manevi faktör, Türkiyeye adeta aşık Papa Ciovanni XXIII'dür. Vatikandaki kırmızı atlas kaplı geniş odasında "Hayatımın en güzel on yılını Türkiyede geçirdim. Türklerden sâdece iyi muamele, yakınlık, anlayış, tolerans ve açık kalplilik gördüm. Bunu ömrüm boyunca unutmayacağım" diyen katoliklerin ruhani lideri bundan bir süre önce Büyük Biçimiz Muharrem İhsan Kıznloğluna "Türkiye için, elimden gelen her şeyi yapmaya hazırım" demiştir.

Batı Avrupanın diğer memleketlerinde ise, Türkiyeye karşı duyulan, bir antipati değil, olsa olsa kayıtsızlık ve bazı aşırı endişelerdir. Bu bakımdan, durumumuzun ümitsiz olduğunu söylemek fazla karamsarlıktık.

Ama tabii, önce biz kendimizi bir hale yola koyabildiğimiz takdirde. Bunu başaramazsak, bizim boşuna kaybettiğimiz ve elimizze geçen her imkânı delice yitirdiğimiz on yıl içinde Yunanistanından İngilteresine bütün memleketleriyle kalkınmasını başarmış olan Avrupa otobüsü, gözümüzün önünde kalkıp gidecektir ve bizi "otobüsü kaçırmış yolcu" durumundan attık hiç kimsenin kudreti kurtarmaya yetmeyecektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İtalya

Rejimin nabzı

İtalyada bitirdiğimiz hafta içinde yapılan belediye seçimleri, beklendiği gibi, genel siyasi eğilim hakkında az çok açık fikirler vermiştir. Gerçi bunlar teşrii seçimler kadar İtalyan vatandaşının siyasi görüşünü doğrudan doğruya aksettiren bir yoklama olmaktan uzaktır, fakat hiç bir yerde belediye seçimleri İtalyada olduğu gibi, mevcut siyasi statünün ömrü ve itibarı hakkında kat'i hükmü vermez ve yine hiç bir yerde bu oylamalara iştirak nisbeti İtalyadaki kadar yüksek değildir. Bunda beledi kurumların memleket ve vatandaş üzerindeki hayli büyük yetkisinin de tesiri vardır.

Seçimler, geçen Şubat ayında hükümet formülünde kabul edilen önemli yeniliği yakından takip etmiştir. Bilindiği gribi, İkinci Dünya Harbinin son buluşundan beri İtalyayı uzun zaman tek başına, sonra çeşitli desteklerle, fakat fiilen ve müstemiren idare etmiş olan katolik Hristiyon - Demokrat Partisi bu yılın başında, bir yandan parti içindeki dalgalanmaları ve çatlakları hesaba katarak, diğer yandan parlâmento havasını ve riyaziyesini göz önünde tutarak, uzun zamandır tatbik ettiği sağ - merkez kombinezonunu terkedip, sol - merkez formülüne girmiştir. Bu, pratikte sağcı Liberalleri koalisyon dışında bırakmak, buna karşılık solcu sosyalistlerin, - Nenni sosyalistlerinin - dışarıdan desteğini sağlamak şeklinde tecelli etmiştir. Bu suretle Hristiyan - Demokratlar, Demokrat sosyalistler ve Cumhuriyetçiler ile hükümet kurmuşlar ve o zamana kadar komünistlerle bazı rabıtalarından dolayı aforoz edilmiş durumda olan Nenni sosyalistlerinden de destek almışlardır. Bunu yaparken, katolik partinin sol cenah lideri ve halen Başbakan olan Amintore Fanfani büyük bir sorumluluk altına girmekte idi. Hristiyan - Demokrat partinin bu orijinal sisteme tahammül edemeyip tamamen dağılması ihtimali vardı. Diğer taraftan yine bu formül yüzünden müfrit cenahların kuvvetlenmesi tehlikesiyle de karşılaşılıyordu. İste, bitirdiğimiz hafta içinde yapılan belediye seçimleri bütün bu ihtimallerin tahakkuk derecesini ölçmüş ve ortaya bazı müşahhas neticeler koymuş bulunmaktadır.

Fanfani
Sorumluluklar

Bel veren parti

Seçim baza bölgelerde iki gün sürmüştür. Bu bir bakıma oy vermek iştahsızlığı ile izah edilmektedir. Fakat son neticeler, iştirak nisbetinin zannedildiği ve korkulduğu kadar düşük olmadığını göstermiştir.

Evvelâ üzerinde en çok durulan ihtimalinin tahakkuk etmediği, tamamen aksi bir sonuca varıldığı görüldü: Müfrit cenahlar ağır kayıplara uğramışlardı. Bu cenahlardan biri komünistler diğeri Kralcılardır. Müfrit cenahın diğer bir kesimi sayılabilecek olan neo - faşistler fazla zarar ve hasara uğramadan işin içinden sıyrıldılar. Buna mukabil komünistlerin kaybı, harp sonundan beri kaydedilen kayıpların en büyüğü idi. Bu da belki yeni hükümet programının sosyal vechesinin tesiridir.

Seçimin bellibaşlı galipleri ise her iki eğilimli sosyalistler ile hükümt dışı bırakılmış olan Liberallerdir.

Sosyalistlerin kazancını anlamak kolaydır. Bir çok seçmen, hükümetin hakiki kuvvet kaynağının bu par< tilerde olduğu kanaatile Saragat ve Nenni'ye meyletmişlerdir. Bu bir bakıma "Sola açılış" operasyonunun memleket ölçüsünde tasvibi ve bu formüle bağlanan ümitlerin ifadesidir.

Sağcı Liberallerin kazancı ise "Sola açılış"ı iyi karşılamıyan seçmenlerin eseri olmak gerekir. Bunlar şimdiye kadar ananevi olarak Hristiyan -Demokratlara oy verdikleri halde şimdi bu sola meyletmenin yarattığı hoşnutsuzluk neticesi sağa abanarak bir denge sağlamaya çalışmışlardır Sosyalistlere giden oylar genel olarak] komünistlerden ve merkez partilerinden koparılmışsa, Liberallere giden oylar da hiç şüphesiz Hristiyan - Demokratların sırtından çıkmıştır.

Buna göre, manzara şudur:

Sağ ve sol cenah sivrilmiş, Hristiyan - Demokratlar ortada, daha alçak seviyede kalmışlardır. Bir yapının, bir tavanın bel vermesi gibi... Gerçekten, Katolik Parti bir çok yerlerde zararlara uğramış, bazı yerlerde ise ucu ucuna durumunu muhafaza edebilmiştir. Bu, Hristiyan - Demokratlar içindeki dalgalanmanın henüz durulmamış, aksine, yeni hükümet formülü ile yeni cephelerin teşekkül etmiş olduğunu göstermektedir.

Fakat netice olarak şu nokta kaydedilmiştir: İtalyan vatandaşı bugünkü hükümet formülünden yüksünmüş değildir ve genel olarak bu usulü tasvip etmektedir.

Asya

Laosta anlaşma

Bir yıldan beri fasılalarla devam eden müzakereler nihayet biten hafta neticelenmiş, üç çeşitli eğilimi temsil eden Laoslu akraba Prensler Jar ovasında anlaşmaya varmışlardır] Anlaşmanın konusu, üç etilimin de temsil edileceği bir milli birlik hükümeti kurmaktır.

Bu neticeyi bir dramını sağladığı malûmdur. Müzakerelerden bir netice çıkmadığı iddiasile harekete geçen komünist eğilimli Laoslu kuvvetler Kuzey Vietnam ve komünist Çinin de yardımı ile hükümeti temsil eden kuvvetleri önlerine katarak Tayland hududuna kadar kovalamışlardır. Burada öyle bir durum hasıl olmuştur ki,, Fumi Nosavan kuvvetlerinin bir kısmı ya Taylanda sığınmak, ya da Mekong nehrine düşmek gıklarından birini tercih zorunda kalmışlardır. Bu durum üzerinedir ki Amerikanın Pasifik kuvvetleri Taylanda çıkarak hududu tutmuşlardır. Bunu Güney Doğu Asya savunma paktı -Seatonın diğer bazı üyeleri de takip etmişlerdir.

Bu müdahale tehlikeli bir teşebbüstü, fakat bugün kabul etmek gerekir ki, bunun Jar ovasında vardan anlaşmada hatırı sayılır bir rolü olmuştur. Bu da, diğer yandan Tayland çıkarması karşısında komünist Çin ile Sovyet Rusyanın reaksiydolarındaki belli belirsiz, fakat son derecede önemli bir farktan hasıl olmadır.

Şimdi Laosta ateş kesilmiştir; Bir milli birlik koalisyonu kurulmuştur. Fakat yapılacak işler bundan ibaret değildi".

Koalisyon

Koalisyon, eskiden beri tasarlandığı şekliyle tarafsız Prens Suvanna Fuma'nın başkanlığındadır. Diğer iki alâkalı komünist eğilimlilerin başı olan Prens Suvanna Fong ile Kralın ve Amerikalıların desteğine sahip olan Prens Bun Um'dur. Fakat Prens Bun Um daha ziyade ikinci derecede rol oynamakta ve sahneyi General Fumi Nosavan doldurmaktadır. Nosavan koalisyon kabinesinde Başbakan yardımcılığı ile Maliye Bakanlığını almıştır. Yani, bir bakıma, Amerikalılarla teması yine kendisi sağlayacaktır. Gerçi Amerikalıların da bu inatçı ve haris Generalden çok vakit yaka silktikleri, hatta onu anlaşmaya zorlamak için aybeay verdikleri yardımı kestikleri de olmuştur, fakat ne de olsa Nosavan denince Laosta akla gelen Amerikan dolarları ve Amerikan teknisyenleridir.

Anlaşma da, yine kısmen Amerikanın ısrarı ve tazyiki ile olmuştur. Washington bu bölgede Laosun tam mânasile tarafsız bir tampon memleket olmasını istemektedir. Bu suretle komünist Çine karşı açılmış olan soğuk harp cephelerinden en az birinin her an sıcak harbe' inkılâp etmesi tehlikesi kısmen önlenmiş olacaktır.

Anlaşmayı ve tarafsızlık formülünü Sovyet Rusya da arzu etmiş gibidir. Zaten hatırlanacağı veçhile, geçen yıl Başkan Kennedy ile Sovyet Rusya Başbakanı Krutçef Viyanada buluştukları zaman üzerinde mutabık kalabildikleri tek nokta bu olmuştur. İki taraf da tarafsız ve müdahaleden âzâde bir Lacs istemektedir. Ancak tabii bu müşterek arzu, farklı endişelerin eseridir. Sovyet Rusya, komünist Çinin Güney Doğu Asyaya fazlaca sarkmasından sinirlenmektedir. Amerika Dışişleri Bakanlığı Uzak Doğu yardımcısı Harriman, Jar ovası anlaşmasından sonra bunu açıkça ifade etmekte mahzur görmemiştir. Güney Doğu Asyada Sovyet Rusya ite komünist Çin arasındaki nüfuz mücadelesidir, ki bu neticeye götürmüştür. Lâkin bu mücadeleye ne ölçüde ve ne zamana kadar bel bağlanabilir? Sovyet Rusyanın âdetidir: Avrupada bir tazyik siyasetine başladığı zaman, Asyada Çinin başım boş bırakır...

Yapılacak işler

Fakat herhalde Jar ovası anlaşmalarını ciddiye almaktan ve bunun arkasını getirmekten başka çâre yok gibidir. Anlaşmadan hemen sonra Amerika Taylanddaki kuvvetlerini daha bir müddet çekmeyeceğini bildirmiştir. Netice beklenecektir. Her şeyden evvel komünist Laoslu kuvvetlerle Kralcı kuvvetlerin birleşip ne çeşit bir ordu meydana getireceklerini görmek lâzımdır. Bu ordu safları arasında geçim olacak mıdır, bu ordu dışarıdan gelebilecek bir müdaheleye veya bir iç fesada karşı tek cephe halinde çıkabilecek midir?

Bundan başka bugün Laosta bulunduğu bilinen Kuzey Vietnam ve komünist Çin kuvvetlerinin, bunlarla beraber Amerikalı teknisyen ve askerlerin de çekilmesi gerekecektir. "Kim evvel çıkacak?" sualinin çetin münakaşalara yol açması ihtimali vardır..

Nihayet iş 14 üyeli Laos konferansına intikal edecektir. Daha evvel bu konferansa tek bir Laos delegesi oturtulamadığı içindir ki netice alınamamıştı. Şimdi milli birlik sağlanmış olduğuna göre, binnazariye bütün Laosu temsil edecek bir delegasyonun gelmesi mümkün olacaktır. O zaman yapılacak işlerin sırası şöyledir:

1 — Konferansa katılanların Laosun tarafsızlığı ve bütünlüğü hakkında bir deklarasyon yayınlamaları... Bu vesika hazırdır ve son birkaç rötuşla imzalanabilecek hale gelebilir.

2 — Laos hükümetinin bir deklarasyon yayınlaması... Bu konuda henüz hiç bir hazırlık yoktur.

3 — Laosa yapılacak iktisadi yardımın düzenlenmesi... Bu nokta da henüz aydınlanmış değildir.

Laosta ateş kesilmiş, fakat meselelerin hiç biri henüz bir esasa bağlanmamıştır.

Plâklar

Yüzyıllara maledilen buluş

Vakit gecenin ileri saatleriydi. Orta boylu genç adam, önündeki döner silindirin çevresine ucunu dayadığı, bir iğneyle nihayetlenen huni seklindeki borunun içerisine "Hello" diye seslendi. İğneyi tekrar eski yerine getirdikten sonra silindiri döndürdü, dikkatle dinledi.. Evet, huni şeklindeki borunun ağzından belli belirsiz bir cızırtı, "Hello" diyen kendi sesi duyuluyordu. Bu ses, işittiği seslerin en güzeliydi.

Olay 1876 yılında Amerikada, mütevazı bir evin tavanarasında geçiyordu. O gece orta boylu, genç adam - Thomas Alva Edison -. fonografı keşfetmişti. Sonraları üzerinde balmumu, kalay levha gibi maddeler bulunan döner silindirin yerine yine yumuşak yüzeyli daire şeklindeki plâklar kullanılmağa başlamıştı. İşin dikkate değer tarafı, bugün bile gramofon tekniğinde ayni prensipler kullanılmaktadır ve gramofon, rakibi tape recorder'e rağmen çok tutulmaktadır.

Son yıllarda "high fidelity" ve "stereofoni" tekniği gelişip, mevcut rekabet yüzünden plâk ve bunu çalan cihaz fiyatlarında büyük ucuzlamalar görülünce plâk satışları da birdenbire hararetlenmiştir.

Edison'un fonografından bu yana esas elemanları sabit bir iğneyle hareket halindeki bir oyuktan ibaret olan kayıt mekanizmasının hiç değiştirilmemesine karşılık, iğne yardımıyla sesin kayıt şeklinde, bu kayıtların tekrar ses hâline çevrilmesinde- iğnenin sesi kaydettiği plâk yüzeyinin özelliklerinde, nihayet gramofon plâklarından elde edilen pratik sonuçlarda çok büyük gelişmeler sağlanmıştır.

1925 yılından beri Edison'un fonografına, prensiplere halel getirmeksizin, yardımcı olan elektromanyetik ses kaydedici cihazlar sayesinde bugün herhangi bir sesin aslına çok yakın bir şekilde kaydedilmesi, saklanması ve bir plâk yardımıyla yüzlerce defa bozulmadan dinlenmesi kabil olmaktadır.

Bugünkü tekniğe göre bir artistin veya orkestranın sesi önce mümkün mertebe iyi akustik şartlar sağlayan bir salonda birçok noktaya konulan mikrofonlardan alınarak bir manyetik banda kaydedilmektedir. Bu bant muhtelif mikrofon gruplarının kombinezonu halinde ekseriya üç, dört, hattâ daha fazla kanaldan olmak üzere seslerin kaydına yaramaktadır. Böylece çeşitli kanallardan en uygun neticeyi veren kanal -lâboratuvarda kulakla dinleyerek yapılan seçme sonunda- esas alınmaktadır. Bu kanalın sesi de yüzeyinde katı hâlde balmumuna benzeyen plâstik bir madde sürülmüş bulunan bir plâğa, elektronik ses şiddetlendiriciler -amplifikatörler - ve elektromıknatıslı yazıcılar yardımıyla helezoni oyuklar şeklinde kaydedilmektedir.

Bu kalıp, üzerindeki mum tabakası yeteri kadar sert olmadığından, herhangi bir şekilde kullanılmamakta, baskıya da gelmemektedir. Bu yüzden üzerine galvanoplasti yoluyla bakır kaplamak suretiyle negatif kopyası elde edilmekte, sonra da bu negatiften tekrar bir pozitif kalıp çıkarılmaktadır. Bu pozitif kopye plâk endüstrisinde kullanılan baskı kalıplarının şablonunu teşkil etmekte, yâni kalıplar bu şablondan elde edilmektedir.

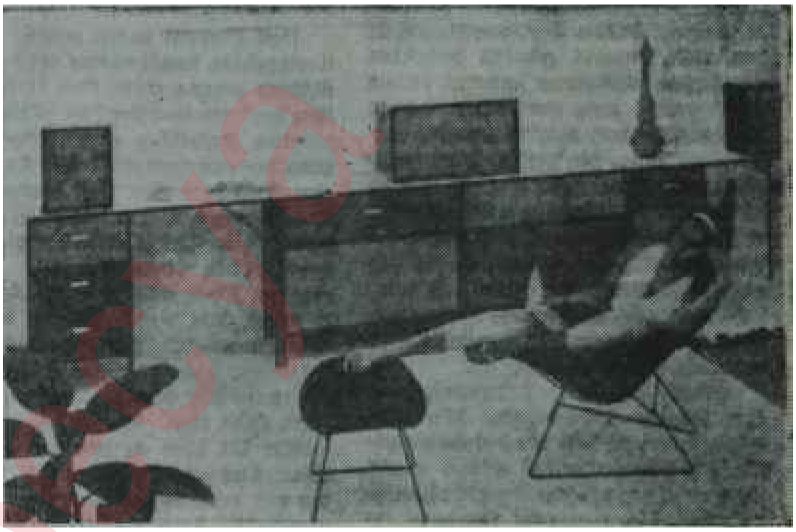
Görüldüğü üzere, bu "şablon", mumla kaplı ilk plâğın tamamen aynıdır.

Yeni bir iş sahası

Üç yazıdanberi (Bak: AKİS sayı 412 ve 413) üzerinde durulan "hing fidelity" plâkların yakında memleketimizde de imâline başlanacağı söylenmektedir. Amerikan RCA lisansıyla ve VICTOR firmasının baskı kalıplarını kullanarak yapılacağı bildirilen imalât için gerekli teşebbüsler tamamlanmış, imalâthanenin işletme hazırlıkları da hayli ilerlemiştir.

Bu konuda kötümserlik veren bil olaydan bahsetmek yerindedir. Son aylarda, Zeki Mürenin en fazla sevilen şarkılarını okuduğu 45 devirli plâkların piyasaya çıkarıldığı görülmektedir. Bu plâkların, "long play" denilen ve ince iğneyle çalınan tipten olması sebebiyle daha büyük bir itinayla hazırlanması ve iyi kalitede olmayan baskıların piyasaya çıkarılmaması akla yakın gelirse de, durum tam tersinedir. Fabrikadan çıkan her 10 plâktan 2'sinde görünür kusurlar olduğu için satıcı tarafından ayıklanmakta, satılan her 10 plâktan 1 tanesi ise, gözle görülmeyip çalınınca meydana çıkan arızalar bulunduğundan, geriye gelmektedir.

Türkiyede halen faal durumda bir tek İstanbuldaki plâk fabrikası vardır. Bu fabrikada sesin kaydından itibaren ticarette satılacak plâk haline gelinceye kadar, ham maddeleri hariç, her türlü imalât imkânları vardır. Ancak mamulün kalitesi genel olarak yukardaki misâlde olduğu gibidir. Şimdi, durum böyle iken müzik dünyasının şaheserlerini en iyi, orkestralardan ve çalgıcılardan memleketimizdeki meraklılarının da dinleyebilmelerini sağlayan "high fidelity" plâkların yerli olarak yapıldığını öğrenmek müzik meraklılarına pek de memnunluk vermeyecektir. Müteşebbislerin işi ne derecede ciddi tuttuğu piyasaya çıkacak malın kalitesinden anlaşılacaktır. Bu hususta şimdiden peşin hükme varmak imkânsızdır. Ancak yapılacak şey, bu plâkların da eskilerinin âkibetine uğramamasını temenni etmektir.

Sterefonik plâk dinleyen; bir kadın

"Dinle neyden..."

KİTAPLAR

Deli Dumrul

(Suat Taşerin destan oyunu, Dost Yayınları 31, Tiyatro bölümü. 7, Ankara Eroğlu Matbaası 1962, 84 sayfa 3 lira. İsteme adresi : Rüzgârlı sokak, Ove Han daire 4, Ankara)

Dede Korkut Masalları, türk edebiyatının bellibaşlı ilk yapıtları arasına girer. Dede Korkut Masallarından 'biri olan Dell Dumrul ise bu masalların en meşhurlarından biridir.

Şair, aktör ve rejisör Suat Taşer, Dede Korkutun meşhur masalı Deli Dumrulu yeni baştan ele almış ve Türk Efsanelerinin bu unutulmaz kisisini kendi şiir diliyle Azrailin kargısına çıkarmış. Eseri bir nevi modernize etmiş. Del Dumrul hikâyesi pek meşhur olmakla beraber, konusunu burada kısaca özetlemekte fayda var. Deli Dumrul, gözünü budaktan esirgemez, tuttuğunu koparır, aklına eseni yapar, ama gerçekten adının başına eklenmiş sıfatın gerektirdiklerini de yapar bir beydir. Bir ovanın ortasında, kuru dere üstüne köprü kurdurmuştur. Ovadan gelip geçenleri illâ köprüsünden de geçmeye mecbur eder ve her geçenden de bir baç alır. Deli Dumrulun namı öylesine yayılmıştır ki, ona kimse karşı gelemez. Gelmeğe kalkan mutlaka ve mutlaka "belâsını bulur..

Günün birinde Deli Dumrul, kura dere üstüne kurdurduğu köprünün bağlarından birinde bir kalabalık görür. Hışımla üstlerine gider, orada ne aradıklarını, niçin konakladıklarını sorar. Kendi arazisi üzerinde uçan kuştan bile hesap sorma sevdasında olan Dumrula, oraya konan obanın genç beyinin öldüğü, eşinin ve ailesinin yas tuttuğu anlatılır. Dumrul, beyi kimin öldürdüğünü sorar ve "Azrail" cevabını alır. O güne kadar kendinden başka can alacak birisinin bulunduğunun farkında olmayan Deli Dumrul, Azraile meydan okur. Okur ama, Azrail ne görülen, ne de ele geçen bir varlıktır. Dumrul, uşaklarına emir verir, kendisi de ileri atılır., Atılır ama, o anda da Azrailin ecel tırpanı Deli Dumrulun boynuna takılır. Deli Dumrul önce ne olduğunu anlayamaz, güçsüz, sesi soluğu kısılmış yere yıkılır. Biraz sonra gene ders almamış bir adam olarak ileri atılır. Bir, üç, beş. Dumrul bir türlü ders almamaktadır. Derken Azrail. Dumrulun karşısına bir pîri fâni olarak çıkar. Dumrul pîr-i fâninin üstüne saldırır, ama faydası yok. Deli Dumrul gerçekten delirecek hale gelmiştir. Bunlar, şimdiye kadar başına gelmemiş şeylerdir.

Deli Dumrul neden sonra, Azrail gerçekten kendi canını almaya geldiğinde amana gelir. Can tatlıdır, Ölüm korkusu işe yüreğine çöküp oturmuştur. Azrailden aman diler. "Yerime bir can vereyim" der. Azrail bu sınamaya razı olur. Deli Dumrul kalkar babasına gider, başından geçenleri anlatır, kendi canı yerine babasının canım vermesini ister. Ama can bu! Kocamış, bir ayağı çukurdaki adam dahi binbir dereden su getirir oğlunun isteğine razı olmaz. Deli Dumrul ancak bundan sonradır ki dünyanın kaç bucak olduğunu anlar. Ama daha tüm ümitlerini yitirmemiştir. Bu kere de kocamış anasına gider. Ana - oğul arasındaki konuşma pek acıklıdır ama, ana da canını elceğiziyle Azraile teslime yanaşmaz. Deli Dumrul şaşkınlık içindedir. Son çâre, eşine, can yoldaşına gitmektir. Güçlü, kuvvetli olduğu günlerde pek de arayıp sormadığı bu kınalı gelin, kocasını karşısında solmuş sararmış görünce deliye döner. Sevgi ve aşkı ile kocasının üstüne atılır. Ona neyi olduğunu sorar. Daha kocası teklif etmeden, Deli Dumrulun yerine canını vermeye hazır olduğunu söyler. Deli Dumrul, eşinin bu hali karşısında, yüreği soğumuş, kalbi aşkla, dolu, gözleri yaşlı karısına sarılır. Azrail geldiğinde ise Deli Dumrula, "kurtuldun" der. Deli Dumrulun yerine karısının canını alacaktır. Ama artık Deli Dumrul akıllanmıştır, dünyanın kaç bucak olduğunu anlamıştır. Karısını sımsıkı kavrar, Azraile, "alacaksan ikimizin de canını al" der. Bu davranış, Azraili insafa getirmiştir. Deli Dumrulun da, eşinin de hayatlarını bağışlar.

Masalın kısaca özeti budur. Dede Korkut bunu, zamanının halk deyimleriyle ustaca işlemiş, şiirlerle bezemiş, günümüze kadar yaşayan • bir destan olarak bırakmıştır. Şair Suat Taşar ise, bu canlı masalı almış, kendi şiir anlayışına, alışkın olduğu tiyatro dilinin akıcılığını da katarak yeni baştan yazmış. Bir destan olarak kolayca okunabilecek olan Deli Dumrul, sahneye uygulandığında da Suat Taşerin yaptığı çalışmayla büyük bir kolaylık kazan mistir.

Dede Korkutun Deli Dumrulu ile Suat Taşerin Deli Dumrulu arasında bazı ufak tefek farklar var. Modern sanatçı Taşer, eseri elbette ki sâdece bir kopyacı olarak ele almamış. Deli Dumrula da. Deli Dumruldaki diğer şahıslara da, hatta ve hatta Azraile de yepyeni bir veçhe, daha insani, daha cana yakın bir hava vermiş. Taşerin Deli Dumrulunda Azrail, insanoğluna sâdece ölüm haberi getiren bir haberci; bir can alıcı değildir. Taşerin Azraili, insanoğluna, "Aşk, güzelliğe doğruluğa inan -Aşk içre döner devran- Aşksız geçen ömür - Uzunlu kısalı bir yalan" diye seslenir. Anasının, babasının oğullarının yerine can vermeye razı olmaması üzerine de Azrail Dumrula şöyle der: "Hüner işidir, akıl işidir -Yaşarken yaşamayı bilmek - Davran! - Aşk içre döner devran! - Aşksız geçen ömür - Uzunlu kısalı bir yalan"

Salim Şengilin Dost yayınları arasında temiz bir baskı ile çıkan Deli Dumrul, zevkle, kolaylıkla ve tekrar tekrar okunabilecek. bir kitaptır.

S A N A T

Haberler

Basınla elele

"Evvelki haftanın sonunda, cumartesi günü, Türk Dil Kurumunun yeni salonunda Basın mensuplarıyla kurum yöneticileri bir araya geldiler ve gazetelerimizdeki haber dilinin arılaşması konusunu birlikte görüşüp, tartıştılar. Toplantı Türk Dil Kurumu Tanıtma Kolunca düzenlenmişti. Ankarada yayımlanan gazetelerin genel yayın müdürleri, yazı işleri müdürleri, sekreterleri, muhabirleriyle, İstanbul gazetelerinin Ankara temsilcileri ve muhabirleri toplantıya çağrılmışlardı. Ayrıca Basın - Yayın Genel Müdürü, Haberler Dairesi Müdürü ve yardımcıları, Anadolu Ajansı Genel Müdürü, Merkez Müdürü, İç Haberler Müdürü, Ankara Radyosu Müdürü, Söz ve Temsil Yayınları Şefi, Türk Kültür Derneği ve Sanatsevenler Klübü yöneticileri, çağrılanlar arasındaydılar. İlk hesaplara göre toplantıya 150 kişilik geniş bir kadro çağrılmıştı.

Toplantı açıldığı zaman çağrılanlardan bir çoğunun gelmemiş olduğu görüldü. Türk Dil Kurumu, Basınla birleşik bir toplantı yapmaya karar verdiği günlerde Türkiye henüz hükümetsiz değildi. Bazı çekişmeler vardı ama, böyle bir toplantıya gazetecilerin katılmaları beklenebilirdi. Talihsizlik, toplantı için davetiyelerin gönderilmesinden hemen sonra İnönünün istifasıyla başladı. Bütün gazeteler tam kadrolarıyla, yeni karmaşıklığı çözmek için seferber olmuşlardı. Bu yüzen, beklenilen sayıda gazeteci toplantıya katılamamıştı.

Toplantıyı Tanıtma Kolu Başkanı M. Sunullah Arısoy açtı ve yönetti. Arısoy, kurumun gazetelerin haber dilini anlaştırma çalışmaları hakkında bilgi verdi. Yapılan işlerin sonuçlarını söyledi ve asıl amaçlarının Basınla sıkı bir işbirliği halinde ' çalışmak olduğunu, kurumun Basına nasıl yardımcı olması gerektiğini öğrenmek istediklerini belirtti.

Toplantıya Fethi Kardeş, Erdoğan Tokatlı. Erol Ülgen, Teoman Okaygün Fahrettin Gürseven, Celil Karaca. Sadi Günel, Selçuk Milâr, Kâmuran Ardıç, Ömer Asım Aksoy, zaman, zaman söz alarak konu üzerinde görüşlerini belirttiler. Haber dilinin arılaşmasında bütün gazeteciler birleşiyorlardı. Bu arada Türk Dil Kurumunun, şimdiye kadar varlığını yeterince duyuramadığı üzerinde duruldu. Girişilen çalışmaların yerindeliği belirtildi. Arısoyun teklifiyle "Gazetelerle İşbirliği ve Danışma Kurulu" kurulması uygun görüldü. Bu kurul ayda bir, ya da iki kere toplanarak, Tanıtma Kolunun Basınla ilgili olarak yapacağı çalışmalarda yol göstericilik yapacaktır.

Toplantı iki saatten çok devam etti. Sonra konuklar, hazırlanan büfede ağırlandılar. Bu arada da, konuşmaların ağırlık noktası dil oldu.

Türk Dil Kurumu, Tanıtma Kolu, benzeri bir toplantıyı da Haziran ayı içinde İstanbulda yapmak kararındadır. Bu çalışmaların, Kurumla Basını birbirine yaklaştırmak yönünden olduğu kadar, Türk dilinin arılaşması yönünden de büyük yararı dokunacağı, ilk toplantının genel havasından anlaşılmış oldu.

T.D.K. Tanıtma Kolu çalışıyor

Başarıya giden yol

Şengillerin kokteyli

Kent Oyuncuları Ankaraya yeni ve taze bir hava getirdiler. Ankaranın sanat çevresi günlerdir Kent Oyuncularıyla yakından ilgili. Raşomonun ilk gecesinde Sanatsevenler Klübünün verdiği kokteylden sonra, hafta içinde Dost Yayınevinin yöneticileri Salim Şengil ile Nezihe Meriç evlerinde Kent Oyuncuları şerefine bir kokteyl verdiler. Kokteylde Yıldız Kenter, Müşfik Kenter, Şükran Güngör, Kamuran Yüce, Bülent Koral, Genco Erkol, Alev Koral gibi Kent Oyuncularından başka, Cevdet Kudret ve eşi, Selçuk Milar ve eşi Emel Milar, Özdemir ve Sevgi Nutku, Suat ve Süreyya Taşer, Haldun Taner, Salâh Birsel, İlhan ve Edibe Berk, M. Sunullah Arısoy vardı. Gecenin geç saatine kadar süren kokteylde çeşitli tiyatro çalışmaları, meseleleri üzerinde duruldu, konuşuldu ve bol bol yenildi içildi. Nezihe Meririn pilâvıyla, işkembe çorbası konuklarca pek sevildi. Nezihe Meriç, bütün yaptığı yemeklerin beğenilmesini ister. Hani hikâyesini beğenmeseniz olur da, yemeğini beğenmezseniz olmaz!

Bir fırsat Tanrım!

Türk Dil Kurumunun toplantısından önce gelenlerle özel konuşmalar yapılıyordu. Çağrılanların tamamının gelemiyeceği üzerinde duruldu. Hak verildi. Kurumculardan biri:

"— Kardeşim" dedi, "su politikacıların bize ettikleri nedir? Tam bir araya gelelim, konuşalım dedik, hükümet düştü, biz yalnız kaldık. Bundan önce Yönetim Kurulu, Sayın Cemal Gürsele onur üyeliği verilmeşini kararlaştırmıştı. Onur üyeliği belgesini hazırlattık. Randevu alıp gidecektik. 22 Şubat olayları çıktı. Şimdi sırası değil, dedik. Az sonra af meselesi, ülkenin tek işi oldu. Bu karışıklıkta gidip de onur üyeliği belgesi mi verilir, hele biraz durulsun ortalık dedikti ki, hükümet düştü. Şimdi hükümetin kurulmasını bekliyoruz. O kurulacak belki ama, sonra ne olacağı belli değil. Elimizde onur üyeliği belgesi, bekliyoruz ki, şu politikacılarımızdan fırsat kalırsa Cumhurbaşkanına gidelim.' Kurumun da ülkenin de işi Tanrıya kaldı diyorum! Ne dersiniz?"

Gazeteciler, Kurumcunun sözünü doğruladılar.

K A D I N

Ankara

Zirkayı Yurdu

Çocuk başını kaldırdı, kendisine pasta ikram eden genç kadına gülümsedi, rahatlıkla aldığı pastayı tabağına koydu ve yemeğe koyuldu. Bu sırada başka bir "abla" geldi, kendisine bu sefer beyaz pasta uzattı, sonra yanına oturdu, saçlarım okşadı ve büyüklerin hep yaptıkları gibi, ona sorulara sormağa başladı.

Çocuk hem pastasını yiyor, hem konuşuyor, hem de "abla"nın renkli boncuk kolyesine bakıyordu. Dolabında güzel taşları vardı. Onları delebilse, ne güzel bir kolye yapardı!.. Ama, taşları delmesini henüz öğrenmemişti.

Olay, bitirdiğimiz hafta içinde, Ankaraya 39 kilometre mesafede bulunan Zirkayı Yetiştirme Yurdunda geçiyordu ve çocuğun adı Ali idi. Pastayı seviyordu. Havuzda yüzmeğe bayılıyordu. Hele arkadaşlarıyla otobüslere doluşup Ankaraya indikleri zaman dünya başka bir dünya oluveriyordu. Küçük Ali, bu dünyaya ayak uydurmak için âdeta uçuyordu. Arıları pek seviyordu. Kendisi de bir Arıydı. Ama bu, onun Şahinleri, Karıncaları, Akıncıları sevmediği mânasına gelmemeliydi.

Alinin verdiği cevaplar ve anlattıkları, orada bulunanların fazlasıyla İlgisini çekti.

Çocuksevenler Derneği üyeleri, çocukları ziyarete gelmişlerdi ve havuz başında, çocuklar için hazırladıkları pastaları onlarla hep beraber güle oynıya yiyorlar, dertleşiyor, şakalaşıyorlardı. Havuz büyük, güzel bir havuzdu, yarıyarıya su ile dolmuştu. Bir kenarda çocukların meyoları kurumaya terkedilmişti.

Kısa boylu, zayıf, iyi yüzlü bir zat, önce çocuklara, sonra havuza ve havuz başında misafirlik eden dernek üyelerine baktı. Gözleri sevinçten yaşarmıştı:

"— Havuzu üç senede onardık, güzel oldu. Demek ki, her istediğimizi yapabileceğiz. Yeter ki istiyelim" diye mırıldandı.

Bir İnanmış adam

Adamın adı Mevlüt Baytal idi. Baytal, Malatyanın Arapkir ilçesinde doğmuş, Akçadağ Köy Enstitüsünden mezun olmuştur. 1958 yılında Zirkayı Yetiştirme Yurdunun Müdürlüğüne getirilmiştir, O tarihten itibaren, 100 hanelik Zirkayı köyünün ve yetiştirme yurdunun kaderi değişivermiştir. En önemli değişiklik, köyün yurdu benimsemesiyle başlamıştır. Baytal gelir gelmez köylüleri toplamış ve her eve bir mânevi evlât vermeyi onlarla beraber kararlaştırmıştır.

Yurtta 8 ile 14 yaş arasında 100 erkek çocuk vardır. Bunlar her cumartesi yabanlık elbiselerini giyer ve aileleri ziyarete giderler. Aileler de her pazar günü onları yurtta görmeye gelir, pazar hamam günü olduğu için çocukları yıkar, temizliklerine yardım ederler. Çocuklar köyün işlenmiyen boş tarlalarından 60 dönüm araziye kavun karpuz ekmişler ve geçen yıl 10 kamyon karpuz elde ederek yurdun, meyvesini sağlamışlardır.

Baytal, çocuklar için çalışmanın, kafa kadar elin de işletilmesi demek olduğuna inanmaktadır. Çocukları toprak işleriyle uğraşmaya alıştırmış, ayrıca onları, kümes hayvanları yetiştirmeğe yöneltmiştir. Çocuklar, bahçeden elde edilen vişnelerle geçen yıl 500 kilo reçel yapmışlardır. Bunun için de, Ankaranın meşhur bir şekercisine giderek ders almışlardır. Elleriyle hazırladıkları bu reçeli en mükemmel şekilde bütün kış muhafaza etmişlerdir. '

Ayrıca, arıcılığa da başlamışlardır. Meydanoz yeşillik olarak, süs olarak bahçenin her bir köşesine, çiçekler arasına ekilmiştir.

Çocuklar yirmibeşer kişilik dört gruba ayrılmışlar ve Anlar, Akıncılar, Şahinler, Karıncalar ismini almışlardır. Bunların ayrı yatakhaneleri, perdeli, divanlı ayrı aile odaları vardır. Bu odalarda çalışır, vakit geçirirler. Her ailenin ayrı elma ağaçlan, kümesleri, an kovanları, tarlaları vardır. Faydalı bir rekabetle çalışır ve birbirlerinden geri kalmamaya bakarlar. Fakat Mevlüt Baytal ile çocuklarının başardıkları en önemli iş, yurdun yeni baştan onarılarak modern bir müessese haline getirilmesi olmuştur. Çocuklar taş taşıyarak setli güzel bir bahçe, içinde yüzebilecekleri büyük bir havuz, bir çocuk bahçesi, voleybol sahası, ayrıca bir kütüphane binası ile oyun odası inşa etmişlerdir. Yemekhane ve hamam yeni baştan tanzim edilmiş, köyün yolu yeni baştan açılıp düzeltilmiş ve yetiştirme yurduna elektrik getirilmiş, su boruları tamir edilip yenileştirilmiştir.

Baytal bu işleri yapmak için Devlete müracaat etmemiş, hayır kurumlarından faydalanmıştır. Fakat her eserde muhakkak çocuklarını çalıştırmış ve kendisi de onlarla beraber çalışmıştır. Bugün köyün ve yurdun çamlandırılması işine de başlanmış bulunulmaktadır. Meyve bahçesi büyütülecek ve Zirkayı çamlık bir bölge haline getirilecektir. Yurdun yardımıyla köyün camisine, köy odasına, köyün sokaklarına elektrik verilmiştir. Yakında köy evleri de elektriğe kavuşacaktır. Böylece, yurda yürekten bağlanan varlıklar, sevginin ve imanın nelere kadir olduğunu bir kere daha görmüş olacaklardır.

Zirkayı Geliştirme Derneğinin faaliyeti

Hayırlı sonuçlar

Moda

Yaz çılgınlığı

Klâsiğe kaçan akıllı uslu bir yaz gardrobu, hiç şüphe yok ki, giyimi kolaylaştırır ve kadının her zaman şık ve yerinde giyinmesini sağlar. Fakat yaz aylarında zaman zaman fanteziye kaçmak ve "iki kuruşluk" kıyafetlerle yenileşmek, ya-

Mevlüt Baytal
Örnek insan

zın dekoruna katılmak ta lazımdır. Sıcak, çekici yaz elbiselerini parlak renkli, büyük desenli perdelik satenlerden, basma mendillerden, yasma, abani gibi Türk kumaşlarından, kaba keten ve dokumalardan, artık parçalardan, akla gelmez astarlıklardan yapmak mümkündür. Parisli büyük terzilerin, müşterileri için hazırladıkları sayfiye kıyafetleri, buluş ve yenilik, değişiklik bakımından çok ilgi çekici olmuştur. Bunların başlıcalarını şöylece sıralamak mümkündür:
Volkanlik elbiseler; Gerard Pipart'in, volkan ismini verdiği elbiseler en aşağı iki- üç renkli tok poplin parçalarından yapılmıştır. Parçalar geometrik şekiller halinde yanyana dikilmiştir. Meselâ yarısı san, yansı eflâtun olan bir elbisenin tam miğde kısmında büyük bir portakal rengi daire göze çarpmaktadır. Bu elbiseler düz veya eteğe doğru kloşlaşan torba biçimi elbiselerdir. Renkler canlı, parlak, biçimler ve şekil tamamiyle değişiktir. Bunlar sayfiyeler için yapılmıştır.

Tropikal elbiseler: İlhamını Tahiti kızlarından almıştır. Bunlar vücudu saran, büyük dekolteli, kolsuz, çıplak elbiselerdir. Hepsi de çok büyük çiçeklidir. Döpiyes şeklinde olanlar da aynı şekilde vücuda yakın ve çıplaktır. Bu elbiselerin çoğu etek ucuna doğru hafif bir kloşla zenginleşmektedir. Boylar bazılarında diz kapaklarını gösterecek kadar kısadır.
Mayo - bluzlar: Yazın özelliği, vücudu saran büyük dekolteli, çıplak kollu, "mayo - bluz" tâbir edilen küçücük merserize bluzlardır. Bunlar etek içinden giyilir. Ekserisi koyu renklidir. Bu bluzlarla giyilen etekler dört parçalı kloş eteklerdir. Kaba poplinlerden, kaba ketenlerden yapılmıştır. Üstlerinde kapaklı cepleri vardır. Hepsi de vücuda yakın biçilmiş, ancak etek ucuna doğru bolluk verilmiştir.

Mendil - etekler: Renkli mendiller, eşarplar yanyana getirilerek veya renk renk parçalar birbirine eklenerek, çok az büzgülü, neşeli, değişik yaz etekleri yapılmıştır.
Kombinezon - elbiseler : İnce askılı, V yakalı, prenses biçimi elbiseler daha çok pastel renklerde, düz keten ve poplinlerden hazırlanmıştır.

Aynı çıplaklıkta geniş dekolteli, kolsuz döpiyeslerin de değişik bir havası vardır.

Plânlı Doğum

Jale CANDAN

Dünyanın, birgün artık doyuramıyacağı bir nüfus artışı tehlikesiyle karşıkarşıya kaldığı, bugün bilinen gerçeklerdendir. Artış, daha çok geri kalmış memleketlerde, aç toplumlarda göze çarpmaktadır. Yüzyıllar boyunca açlıktan kurtulamıyan Hindistan ve Çin, dünyanın en kalabalık iki ülkesi olmakta devam etmektedir. Türkiye de, *% 3* nispetinde bir nüfus artısı ile dünyanın en fazla ve en süratle çoğalan milletleri arasına girmiştir. Çocuk ölümlerinin nispeten azalmış olması, bu artışın önemli sebeplerinden biri olarak gösterilmektedir ki bu, elbette iyi bir haberdir. Ancak bu mutlu haber bizi kendi kendimizi besleyememek durumuna düşmekten kurtaramıyacaktır.

işte bunun içindir ki, derde çâre aranmaktadır. Hızlı nüfus artışlarına sahne olan memleketler için bu konuda, dünya araştırma merkezlerinin ileri sürdükleri çâre, "doğumun kontrolü"dür. Özellikle dini inanışlar yüzünden önce pek cesaretsizce öne sürülmüş olan bu fikir, gün geçtikçe kuvvet bulmaktadır. Bir nazariyeye göre, doğumun kontrolünü tabii olarak yapmak mümkündür. Çünkü bu nazariyeye göre toplumları açlığa götüren süratli nüfus artışlarının sebebi de gene açlıktır. Aç insan bir takım biyolojik, ekonomik ve psikolojik etkilerin altında çok çocuk yapmaya doğru gider. Kötü beslenme, yiyecek yetersizliği, maddi imkânsızlıklar ortadan kalkınca nüfus artışı da makul bir hadde düşer. Doğumun kontrolünü suni metodlara, ilâca, hattâ kısırlaştırmaya kadar götüren bir başka nazariye ise bunun tam karşısındadır. Bu görüşe göre, geri kalmış memleketlerin tek kurtuluş şanstan, nüfus artışını derhal ve suni metodlara dayanarak durdurmaktır. *

Görülüyor ki suni şekilde olsun, tabii şekilde olsun, doğumun bir nevi kontrolü bugün âdeta bir zaruret halinde karşımıza çıkmaktadır. Aşın suni metodlara başvurmak hiç şüphe yok ki birçok bakımdan mahzurludur. Üstelik te pratik bir çâre değildir. Meselâ ilâçla doğumun kontrolünü kabul ettiğimizi düşünelim. Asıl nüfus artışına sahne olan köylerde bunu tatbik etmek herhalde şimdilik bir hayalden ibarettir. Diyelim ki, tabii metodla, halkı doyurmanın bir çâre olduğunu tespit ettik, iktisadi kalkınmaya dayanan bu çetin meseleyi bir anda olumlu yola sokmak mümkün olacak mıdır? İşte bu iki görüşün ortasında kulağa hoş gelen yeni Ur tâbir de "plânlı doğum" tâbiridir. Plânlı doğumda anne ve baba çocuğu gelişigüzel değil, istedikleri için dünyaya getirmektedirler. Ailenin 1 numaralı fonksiyonu muhakkak ki çocuk yapmaktır. Ama, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, iyi yetiştirilmesi, yuvada bir mutluluk bağı teşkil etmesi de şarttır. Üstüste ve bazen en müşkül şartlar içinde dünyaya gelen çocuklar için bunları gerçekleştirmek imkânsız olmaktadır. Plânlı doğumda anne, icabında korunacak, fakat aynı zamanda, meselâ çocuğu olmuyorsa, çocuk sahibi olmak için de çaba sarfedecek, bunun için bilgi sahibi olacaktır.

Gençler daha evliliğe hazırlanırken, kendilerine, çocuk yapmanın. insan yetiştirmenin ideali aşılanacaktır. Amaç, imkânı az olan aileleri fazla çocuktan, imkânı olanları da, çocuk yanma fobisinden kurtarmaktır. Bu, daha çok bir eğitim meselesidir. Fakat birçok memleketlerde planlı doğumun yürütülmesine engel olan bir takım kanunlar vardır. Hattâ dini inanışlar bunun propagandasını yapmayı bile yasak etmiştir. Dünya bugün, doyuramıyacağı çocukların doğumunu endişeyle, ıstırapla karşılıyor. Aynı ıstırabı kadın, yüzyıllar boyunca çekmiştir. Bilgiye, arzuya dayanan plânlı doğumun hem aile, hem de toplum için bir kazanç olacağı muhakkaktır.

R A D Y O

Ankara

Çabalama kaptan!

Türkiye Radyoları içinde, her çeşit tenkitten bir türlü kurtulamayan tek radyo, muhakkak ki Ankara Radyosudur. Bu radyo, yıllardan beri ihmal edilen bir kuruluştur. Bir defa personeli, en aşağı 15 yıl önce disiplin ve sistemi bir kenara bırakarak, her geçen gün daha da artan bir karışıklık içinde çalışmaya başlamıştır. Yedek parça yokluğu ve plânsız programsız açılan yeni - İl Radyoları ise, Ankara Radyosunu devamlı surette meşgul etmektedir. Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, diğer yüksek makamlar ve yetkili yetkisiz birçok kimse yıllarca Ankara Radyosunun işine burnunu sokmuş ve durumun daha da karışmasına sebep olmuştur. Gerek teknik yetersizlikler ve gerekse program personelinin yetiştirilmemesi, işlerin yetkililer tarafından yürütülmesini önlemiştir. Bu karışıklık içinde işbaşına geçen her müdürün kendine göre bir tutumu olmuş ve Ankara Radyosu, bir türlü emin sulara giremiyen bir gemiye dönmüştür.

Bu alışkanlıklar, aksaklıklar ve bu düzensizlikler sürüp giderken, iki kişinin radyoda önemli mevkileri işgal ettiği görüldü. Bunlardan biri, radyoda üç yıldan beri çalışmakta olan, fakat programcılıktan başka hiç bir işe karışmamış bulunan genç bir adamdı. Bazılarına göre, bu genç adamın yöneticilik tarafı yoktu ve kendisinden ancak programcılık bakımından yararlanılabilirdi. Bazıları ise, genç adamın işinde çok yumuşak olduğunu, bu kadar yumuşak birinin Ankara Radyosu gibi karmakarışık bir kuruluşta başarıya ulaşmasının mümkün olamıyacağını iddia ediyorlardı.

Başkent Radyosunda birdenbire ortaya çıkan ikinci şahıs ise, radyoculukla hiç ilgisi olmayan, fakat Türk tiyatro yazarları arasında ismi ön plânda yer alan biriydi. Yine birçoklarına göre, bir tiyatro yazarından radyocu yetişmesi imkânsızdı.

Bu iki kişinin Ankara Radyosunda beraber çalışmaya başlamasıyla, yumuşak olduğu söylenen ve radyonun müdürlük koltuğunda oturan genç adamın herkesi yanılttığı görüldü.. Çünkü genç adam hiç te tahmin edildiği gibi yumuşak hareket etmiyordu. Görevine başlar başlamaz farkettiği hataların sorumlularını sorguya çekmeye, onlara ceza vermeye ve en önemlisi de bu hataların yapılmasının sebeplerini araştırarak radyonun eksiklerini tamamlamaya çalışıyordu. Fakat Ankara Radyosunun yeni müdürünün de yanıldığı noktalar vardı. Müdür bir takım alışkanlıkların, kıskançlıkların ve düşüncesizliklerin kolay kolay ortadan silinemiyeceğini hesaba katmamıştı. Bu durum. Ankara Radyosunda yeni icraatın başladığı ilk günlerde çeşitli yayın hatalarının, yayına tesir eden ihmallerin, bile bile göz yumulan aksaklıkların meydana gelmesine yol açtı.

Gide gide...

"Radyocu olmadığı için kendisinden pek birşey beklenmeyen genç piyes yazarı ise görgüsü, içgüdüsü ve cesaretiyle Ankara Radyosundakileri yanıltan ikinci şahıs oldu. Fakat iki genç adamın samanla hataları ve eksikleri görerek çalışmaları başkent radyosunda ilerisi için ümit verecek bir devrin açılmasını sağlamış bulunmaktadır. Bu çalışma devresi ne zaman sonuçlanacak, dinleyici, Ankara Radyosunda bugün atılan adımların programlara tesir ettiğini ne zaman görecek ve radyosunu zevkle dinleyebilecektir? Bu sorunun cevabını şimdiden kestirmek oldukça güçtür. Burun Ankara Radyosunda dışardan farkedilmeyecek çalışmalar yapılmaktadır. Ancak, herşeyden önce radyo içinde bir disiplin ve düzen kurmak gerekmektedir. Bu sebepten radyo personelinin çalışmalarını belirten bir yönetmelik hazırlanmaktadır. Radyonun distokeği modern anlayışa göre düzene sokulmakta, Radyo personelinin görevleri birer birer tesbit edilmekte ve karmakarışıktık önlenmeğe çalışılmaktadır. Radyo idaresi, bir yandan yaz programlarının hazırlığıyla uğraşırken, bir yandan da kış programlan için şimdiden hazırlık yapmaya başlamıştır. Bir kişinin zevkine ve düşüncesine göre program hazırlamanın önüne geçilmeğe gayret edilmektedir.

Acaba bütün bu çalışmalardan sonra dinleyiciye iyi program verilebilecek midir? Bu sorunun cevabını, çeşitli engellere rağmen, beklemek gerekmektedir.

Mahmut Tâli Öngören

Dümende

T İ Y A T R O

Ankara

"Nalınlar"ın getirdiği

Kent Oyuncularının Küçük Tiyatrodaki temsilleri, kısa aralarla biribirini takibeden prömiyerleri, havaların da birden serinlemesiyle, Ankarada yeni bir tiyatro mevsimi yaratmış oldu. Şimdi dinlenme ve bekleme halindeki Bakanlardan anglo - sakson diplomatlarına, sanat ve basın çevrelerinin tanınmış şahsiyetlerinden sosyetenin böyle akşamları hiç kaçırmayan kişilerine varmaya kadar bütün Ankaranın hazır bulunduğu prömiyerlerin havası ise, kış aylarının çoğu prömiyerlerini gölgede bırakacak bir canlılıktaydı.

Kent Oyuncularının Ankarada oynadıkları ikinci oyun Necati Cumalının "Nalınlar"ı oldu ve daha ilk temsil akşamından Ankara seyircisini, biraz hayret, biraz da hayranlık duygusu ile, kendine bağladı, âdeta büyüledi. O kadar ki, ertesi günden itibaren bütün başkent "Nalınlar"dan bahsetmeğe başladı, herkes bu oyunu görmeğe koştu. Ne yazık ki birçok Ankaralının bu arzusu kursağında kaldı, çünkü Kent Oyuncuları idarecileri programı aylarca öncesinden -"Nalınlar"ın gördüğü geniş bilgi henüz belli olmadan - düzenlemişler, Ege diliyle konuşulan bir köy oyununun başkentte belki pek fazla ilgi çekmiyeceğini sanmışlar, "Raşomon"a bir hafta, "Aptal Kız"a tam oniki gün ayırdıkları halde "Nalınlar"a dört temsilden fazla yer ayırmamışlardı.

Ankara seyircisinin hayreti, şimdiye kadar kendisine "milli piyes", "köy oyunu" adı altında pek ucuz, pek yavan şeyler gösterilmiş olmasından, "Nalınlar"ın ise köylerimizin çok bilinen bir gerçeğini, bir kız kaçırma olayını renkli tiplerle, canlı bir aksiyon, en önemlisi neşeli bir hava, bir komedi havası içinde tasvir etmesinden ileri geliyordu. Hem de son derece ölçülü, kıvrak ve tesirli bir fırça ile... Köy hayatına, köylümüzün yaşayışına, iyi kötü alışkanlıklarına, göreneklerine el atmış, onları işlemeğe kalkmış olan yazarlarımızdan pek çoğu ya acı realiteye sırt çevirmiş, masabaşı edebiyatının allı pullu masallarına bir yenisini eklemekter öteye gidememiş, ya da beylik lâf yığınlarıyla nutuk çekmeği "Anadolu yu dile getirmek" sanmışlardır. Necati Cumalı "Nalınlar"la sahnemize, yapmacıktan uzak bir sanatçı gözüyle yapılmış müşahedeye dayanan, tiyatronun ana kurallarını, kendi oyun geleneğimizin potasında eritmiş, herşeyden önce "tiyatro değeri" taşıyan ilk "milli oyun" örneğini getirmiştir. Bu bakımdan "Nalınlar"ı yalnız Ege bölgesinin değil, bütün Anadolulum nasıl "dile getirilmesi" gerektiğini en iyi gösteren bir oyun olarak "milli oyun, köy oyunu" repertuvarımızın başına geçirmek yanlış olmıyayacaktır.

Cumalının talii...

"Nalınlar"ın Mahir Canova tarafından sahneye konulusu, başta Yıldız ve Müşfik Kenterin rolleri olduğu halde, bütün rollerin oynanışı, oyuna apayrı bir renk ve mana kazandıran Ulvi Cemal Erkinin müziği "Köçekçe"-, Doğan Akselin dekoru için söylenebilecek övgüler, seçkin bir sanatçı ekipinin işbirliği halinde meydana getirdiği böylesine bir başarı için, hiçbir saman yeter sayılmaz. Ama bu konuda, "Nalmlar"ırı İstanbul temsilleri üzerine, gene bu sayfalarda, yazılması gerekenler yazılmış olduğu için -Bk. AKİS: Sayı 409 - Ankara temsillerinden sonra konunun bir başka yönü üzerinde durmak belki daha faydalı olacaktır. O da şudur:

Yerli oyun karşısında tiyatrolarımızın tutumu, ötedenberi bir "koruyucu" edası takınmak, "bu mevsimde şu kadar yerli oyun sahneye koyduk, su kadar yerli oyun oynadık" diye - "Daha ne isterler!.." gibisinden - kendilerine düşeni fazlasıyla yapmış görünmek olmuştur. Oysa ki yerli oyunun tiyatrolarımızdan beklediği bu çeşitten bir "koruyuculuk" değil, Kenterlerin gösterdiği çeşitten "aygı"dır. Doğrusu istenilirse yerli oyunu "korumak" da zaten ona böylesine bir "saygı" -önce duymak, sonra da. göstermekle olur. Terli oyuna bu saygı, Kenterlerin gösterdikleri gibi, gösterilirse nice uykusuz gecelerin meyvası olan bu oyunlar tiyatronun en kaabiliyetsiz sanatçılarına okutulup onların vereceği hükme göre repertuvara alınmak -çoğu zaman da reddedilmek- için aylar ayı bekletilmez; rastgele seçilmiş sahneye koyucuların, dekorcuların, oyuncuların eline bırakılıp "deneme tahtası" haline getirilmez; sadece yıllık faaliyet grafiğini kabartsın diye, mevsim sonlarında, bir büyük lütuf ta bulunuluyormuş gibi, sahneye konulmaz; yazarlarına prova salonlarının kapısı sımsıkı kapatılmaz; öz çocuğunun doğumuyla -hele alaylı ebeler elindeilgilenmesi yasak edilmez. Bütün bunların tersine, tiyatronun bütün yaratıcı unsurları, en iyileri, toptan yerli oyunun emrine verilir. Rejisöründen en küçük aktörüne, müzikçisinden dekorcusuna, terzisinden marangozuna, suflöründen perdecesine kadar herkes, seve seve onun üzerine eğilir, oyunun en iyi şekilde oynanması için canla başla çalışır.

İşte Necati Cumalının talihi "Nalınlar"ın bu anlayışla hareket eden Yıldız Kenter gibi gerçek bir sanatçının, gerçek bir ekip başının eline geçmesi olmuştur. "Nalınlar"ın Anka-

Kenterler "Nalınlar"da

İçi bizim, dışı da bizim

ra prömiyerinden sonra Kent Oyuncularının, Sanatsevenler Klübünde verdikleri kokteylde "Mine" yazarının anlattıklarını hayretle dinliyenler, "Nalınlar"ın -Yıldız Kenterin eline geçmeden önce- İstanbul Şehir Tiyatrosunda doldurduğu çileyi, ünlü rejisör aktör - dramaturglarından birinden - hem de bir. zamanlar tiyatro eleştirmesiyle uğraşmış birisinden- aldığı red kararını bir talihsizdik saydıkları, halde... Necati Cumalı için asıl talihsizlik, "Nalınlar"ın o ünlü kişiden bir "kabul" kararı alması, hele onun tarafından sahneye konulup oynanması olurdu...

"Aptal Kız" Ankarada

İki yıldanberi Parislileri hayran eden, tatlı tatlı güldüren "Aptal Kız" bu mevsim de bütün İstanbulu kendine çekti. Şimdi sıra Ankaralılarındır. Başkentin bütün tiyatroseverleri Marcel Achard'ın son büyük eserini Kent Oyuncularından görmek için Küçük Tiyatroya koşuyorlar.

Nedir, kimdir bu Aptal Kız? Marcel Achard'ı ve tiyatrosunu yakından bilenler buna tereddütsüz, "Bütün Paris!" diyebilirler. Gerçekten de altı yıldanberi afişten inmeyen "Patates"in yazarı, "Aptal Kız"da olgunluk çağının meyvesini vermiş, bir cinayet oyunu kahramanından, "kadınlığından" ve "saflığından" başka hayat sermayesi ve savunma silâhı olmıyan bir kızcağızın hikâyesinden tadına' doyum olmıyan bir insanlık dersi çıkarmıştır,

Marcel Achard, XX. yüzyıl uygarlığının herşeyi almıya, elde etmiye yönelttiği bir dünyada, insanoğlunun bütün zekâsını, kurnazlığını alabildiğine kendi çıkarma kullandığı, bir toplumda herşeysini seve seve vermesini bilen, kolları arasında mutluluk duyduğu erkekleri, zaafını kötüye kullandıkları halde, kurtarmak için bir tatlı söz bir sevgi sözü uğruna kurtarmak için!- islemediği bir cinayeti bile yüklenmekten çekinmiyen cahil bir kızın saflığında, seyircinin içini burkan bir şiir tarafı bulup çıkarmış, insanoğlunun gitgide suyu azalan iyilik tımarını kurutmak için elinden geleni yapmaktan geri kalmadığını da acı acı göstermiştir.

Sahnedeki oyun

Kent Oyuncularının bellibaşlı rollerde büyük başarıyla, canlandırdıkları "Aptal Kız", Ankarada da zevkle seyredilmektedir. Başrolde Yıldız Kenter, "Raşomon" ve "Nalınlardan sonra, üçüncü ve bambaşka bir yüzle, sanatının bütün imkânlarını -kudrette ve ölçüyle- göstermektedir. Sorgu yargıcı Sevigne'ye Müşfik Kenter, rahat ve tabii bir oyun içinde, şimdi Marcel Achard'ın dile getirmek istediği acı ve tatlı bütün duygulan -söylettikleri kadar söyletmediklerini de- seyirciye duyuran bir ifade inceliği kazandırmıştır. Zabıt kâtibinde Genco Erkal, gerçek sanatçılar elinde küçük rollerin nasıl büyüyüverdiğini, nasıl bir değer ve önem kazandığını, yeni ve güzel bir örnekle, ortaya koymuştur. Hele sorgu zabıtlarını okurken gösterdiği "intonation" ustalığı bir "ders" değeri taşımaktadır, onun için de seyirciden haklı alkışlar toplamıştır. Ama bu konuda, seyirciye ve alkışa fazla kapılıp, ölçüyü kaçırmamak gerektiği de unutulmamalıdır.

Ankarada "Aptal Kız"
Sanat sanat içindir

Aptal Kız'ın efendisi ve kibar sevgilisi Beaurevers ile jandarması rollerinde Şükran Güngörün, iki değişik kompozisyon halinde, gerçekleştirdiği oyun ise ayrıca üzerinde durulmaya değer. Şükran Güngör bu iki role, ince farklarla, apayrı, canlı ve sevimli karakterler vermesini bilmiştir.

Bütün bu başarıda "Aptal Kız"ı sahneye koymuş olan Kâmran Yücenin payını belirtmemek haksızlık olur. Kâmran Yüce doğru yorumuyla, Achard'ın duyurmak istediği şiir ve "esprit'yi bir zabıta piyesinin "katil kim?" sorusunun cazibesi içinde eritip yitirmemeye muvaffak olmakla, iyi bir sahneye koyucunun en önemli vasıflarından birine sahibolduğunu ispat etmiştir.

SİNEMA

Filmler

Toplama, doğru

Kiçin, bir on yıl öncesinden bu yapanan 1961-62 sinema mevsimine geçilmiş en iyi sinema mevsimi . denilebilir. Değer yönünden hayli ağır basan filmlere karşı oldum bittim tutkun olmayan çekingen yabancı film getirticilerimiz, bu mevsim, geçen yıllara karşılık seyirci için hayli cömert davranmışlar, listelerde, "armudun sapı, üzümün çöpü var" kabilinden sudan karşı çıkışlara girişmemişlerdir. Amerikan hükümetiyle varılan I. M, G. sözleşmesine uyularak kraldan çok kral taraftarı kesilen ünlü USIS - Amerikan Haberler Bürosu . ve gülünç davranışı sonucu A. B. D. ürünü filmlere uygulanan sıkıcı baskı, giderek getirtici şirketleri Avrupa ve İngiliz filmlerine doğru itmiş ve bu yıl bu ülkelerin filmlerinin sayıları beklenmedik bir gazetesi sayısıa ulaşmıştır. Gelecek 1962-63 sinema mevsiminde ise. bu sayı daha da artacaktır. USIS'ın aşırı kralcılığında United Artists şirketinin yapım listesindeki 30 filmin 29'u "Amerikayı yabancılara karşı küçük düşürücü konuları işlediği" gerekçesiyle Türkiyeye sokulup oynatılması yasaklanmış ve listeden ancak oyuncu - rejisör John Wayne'in ilk reji 'denemesi "Alamo - Alamo Kalesi"ne izin verilmiştir.

Bu durumda, getirtici şirketler çizgiyi asabilmek için başka yolları deneyecekler, iki hükümet arasındaki sözleşmenin - bu sözleşmeye göre, filmlerin parasının yarısını Amerikan Haberler Bakanlığı ödemektedir ve Türkiye ile birlikte uygulanan öbür ülkeler Çekoslavakya ve Güney Vietnamdır . dışına çıkarak bu defa A. B. D. filmlerim Avrupa üzerinden satın alacaklardır. Hollywood vergi bindiriminden soluk almak amacıyla çoğunlukla filmlerini dış ülkelerde çevirmekte ve yine bu filmlerinden bir çoğunu o ülke ürünü olarak göstermektedir. Bunun, en elle tutulur örneği, bir United Artists yapımı olan, Otto Preminger'in "Exodous - Yahudi Göçü"nün İsviçre filmi olarak işlem görmesidir.

Westernler

Kovboy filmleri içinde geçen yıl en ilgi çekici olanları eski usta John Huston'ın "The Unforgiven-Affedilmeyen"i ile yenilerden Arthur Penn'in "The Left Handed Gun-Selak Silahşör"üdür. "Affedilmeyen", Huston'ın ilk western denemesi sayılabilir. Konusu, bu tür edebiyatın en iyi temsilcisi Alan Le May'in aynı adlı romanından sinemaya aktarılmıştır. Film, beyazlar arasına karışmış bir kızılderili kısan çevresinde dönmektedir. Ayni yazarın bir başka roman - filmi olan John Ford'un "The Searchers - Çöl Aslanı"nda olduğu gibi, "Affedilmeyen"de de ırkçılığı sürdüren beyazlar vardır. John Hustan bu yeni ve ilk western denemesinde, öbür western rejisörlerinden kolaycacık ayrılıvermektedir. Hem Ford'a, hem de Ford'dan sonraki sinemacı kuşağının en güvenilir kişisi Anthony Mann'e bakarak daha duygulu ve daha "şair"dir. O çağların tabiata

Camus'nün "Orpheu Negro" sundan bir sahne

Mitolojiyi çağdaşlaştıran film

karşı gelmiş insanlarım, kendi aralarındaki çekişmeleri ve bağnazlıklarıyla tek bir çizgide seyircisine ulaştırmaktadır.

Yenilerden Arthur Penn'in "Solak Silahşör"ü ise bir western filmi çerçevesinde seyirciye normale çok yaklaşık, alelade insanı verme çabasını gütmektedir. Penn, bunu filminde başardıktan başka, ayrıca alışılmış ve kabullenilmiş "westera mythe"ni de bir çırpıda yıkma yolundadır.

"Solak Silahşör", yıllanmış ve mythe olmuş bir western kahramanının, William Bonney'in biyografisini ele almaktadır. Haydut Bonney'in öbür adıyla Billy The Kid'in hayat hikâyesi, daha önce çeşitli rejisörler ve çeşitli oyuncular tarafından defalarca denenmiş ve çiğnene çiğnene sakız haline getirilmiştir. Son Bonney filminde rejisör Penn, kahramanına çok değişik bir açıdan bakmaktadır. Bonney, herşeyden önce kitapların ve resimli romanların bugüne kadar sürüp getirdiği ünlü Billy The Kid değildir. Yâni, kahramanlık . daha doğrusu zorlamalarla yaratılan bir Billy The Kid - yerine, gerçeklere uygun, davranışları yaşamasına, yaşaması davranışlarına eşit bir Billy The Kid'dir.

Rossen ve ötekiler

Amerikan Aleyhtarı Çalışmaları Araştırma Komisyonu ile bir zamanlar başı derde girenler arasında yer alan, orta kuşaktan rejisör Robert Rossen, geçen mevsimlik filmi "They Came To Cordura - Kordura Kahramanları"nda, meselâ bir "All the King's Men - Saltanat Hırsı"nda olduğu kadar başarı gösterememiştir. Ama yine de eski günlerden kalma bir Robert Rossen'likle tek hatlı konunun rahat seyredilmesine büyük bir güç harcamaktadır. Önce kişiler büyük ayrıntılara girilmeden tanıtılmakta, sonraki hikâyenin gereklediği uzun yolculuk boyunca kişiler ağır ağır işlenip gerçek yüzleriyle ortaya çıkarılmaktadır.

İtalyan sinemasının Yeni Gerçekçilerinden Luciano Emmer de bir İtalyan - Fransız ortak yapımında, "La Fille dans la vitrine - Camdaki

Kız"da çeşitli sosyal sarsıntılar geçirmiş savaş sonrası İtalyasının, dünyanın dört bir köşesine dağılıp İşçi olarak çalışan yurttaşlarından bir bölüğünün Hollandadaki bir maden ocağında geçen serüvenlerini anlatmaktadır. Çokluk, bir İtalyan işçisiyle vesikalı bir genel kadının karşılıklı tutkularını gerçekle bağdaştır--a yolunu seçen Emmer, eski başanlarını yenileyici bir üstünlük gösterememektedir. Ama Alimi "Camdaki Kız" yine alışılmıştan ötede bir filmdir.

İlgi çekici filmlerden birisi de hiç şüphe yok. Cacoyannis'in "Bir Pazar Sabahı"ndan sonra yurdumuzda gösterilen ikinci filmi "Stella"dır. Konu, Merime'nin ünlü "Carmen"ine çok benzemektedir, fakat bu benzeyiş Cacoyannis'in elinde gitgide yerlileşmiş, Yunan kalıplarına girmiş ve dolayısıyla da "Carmen"den uzaklaşmıştır. "Stella"da Cacoyannis'in ferdin, topluma, düzene ve geleneklere karşı biç bir direnme gücü olmadığını ileri sürmekte ve filmini "kara bir son"la bitirmektedir. Rejisörünün tak kazancı, hikâyesindeki sağlamlık, Türk sinemasının yoksunu olduğu yerlilik ve belirgin bir oyun düzeyini tutturmasındadır.

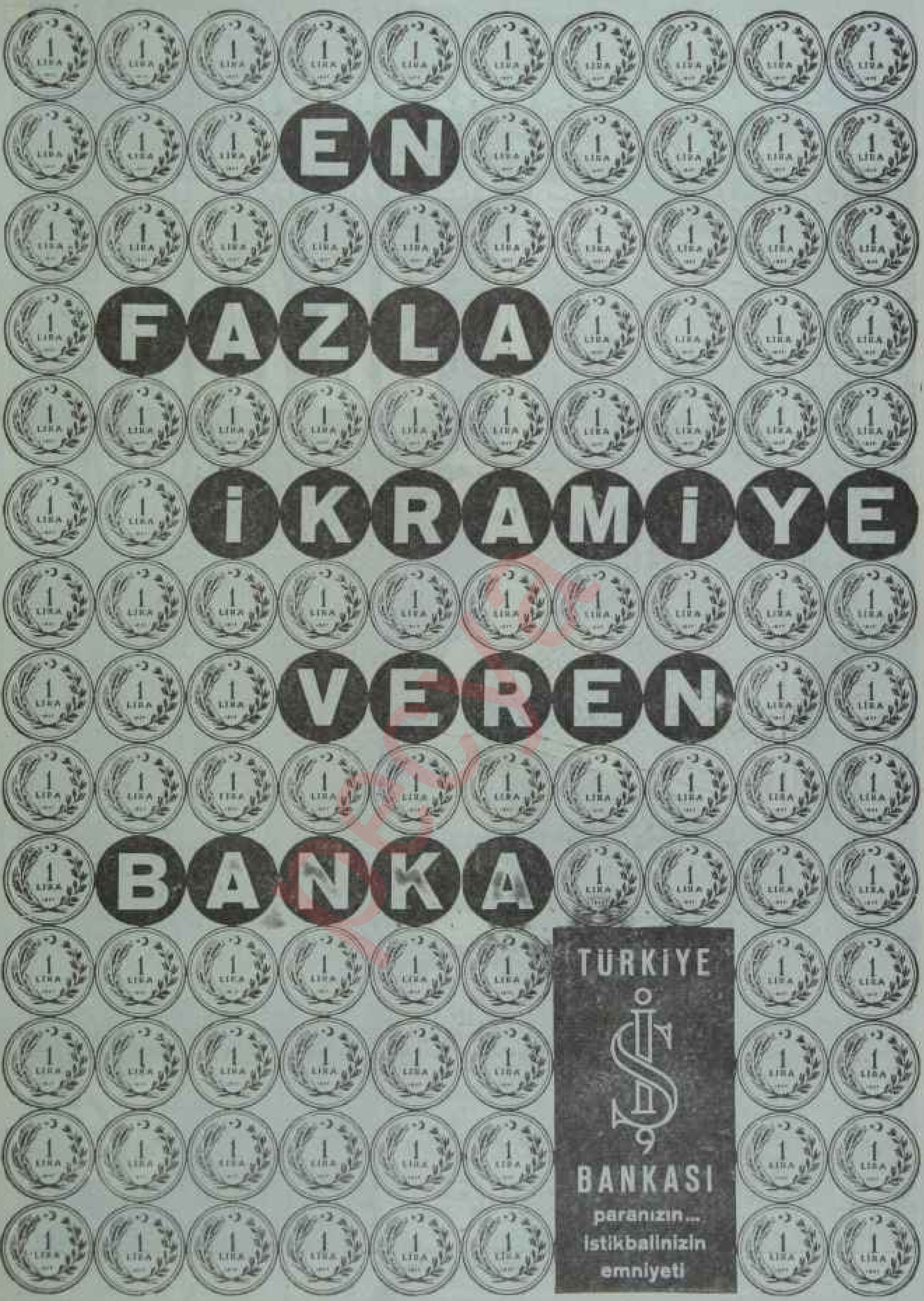
Keçiboynuzları

İncir çekirdeğini doldurmayan filmlerin ikisi, ünlü korku filmleri ustası Alfred Hitchcock'a aittir. Hitchcock, birinci filmi "North By Northwest . Gizli Teşkilât" ile, ikinci filmi "The Man Who Knew Too Much - Çok Şey Bilen Adam"da kalıplaşmış Hitchcock yolunun değişmezyolcusu olduğunu ortaya koymaktadır. Kahramanları yine düzmece kişilerdir. Olaylar gerçek dışı sıralanmakta ve güçsüz kişi kahraman, Hitchcock elinde oyuncağa ve aptala çevrilmektedir. Yalnız Hitchcock "Gizli Teşkilât'da öbür filmlerinden ayrılan bir havaya geçmiştir. Bu, "suspence" ile pek öyle kolay kolay bağdaşmayacak olan "komik" unsurdur ki, Hitchcock'ın türlü ter dökünmelerine karşılık, film zorunlu ciddiyetinden yer yer çok şey kaybetmektedir.

Adı çevresinde reklâm dedikoduları döndürülen David Lean'ın ünlü "The Bridge on the River Kwai - Kuvay Köprüsü" ve Carol Reed'in "Ouır Man in Havana - Havana Casusu" ve "Gervaise - Sen Bir Melektin"in usta sinemacısı Rene Clement'nin "This Angry Age - Okyanusa Karşı'sı doğrusu seyircilerine bir dirhem bal için bir çuval keçiboynuzu sunmaktan öteye gidemeyen filmlerdendir. David Lean'in "Kuvay Köprüsü"nde romanın yazarı Pierre Boulle'un mesajına gerektiği kadar bir güçte katılmaması, filmini "büyük film"likten hızla ayırıvermiştir. Carol Reed'in "Havana Casusu" çok iyi ve usta oyuncularına karşılık da yalnızca karşılıklı casusculuk oyunlarını taşlayan bir film olmuş, mevsim başında gösterilen "Kızgın Güneş" bir yana, "Okyanusa Karşı" ile türlü tutukluklar içinde kaybolmuştur. Aynı yazardan - Marguerite Duras - bir başka rejisörün - Alain Resnais - uyguladığı bir başka film. "Hiroshima, Mon Amour - Sevgili Hiroşima" ise "yılın filmi" niteliğine erişmektedir.

"Yılın Filmleri" '

Mevsim boyunca gösterilenler arasındaki ayıklama sonucu elde edilen yılın filmlerinin bu yılki sayısı üçü, dördü aşacak kadar çoktur. Bunlara örnek olarak Visconti'nin "Roeco e i suoi fratelli - Düşman Kardeşler"!, Astruc'un "Une Vie - Bir Hayat"!, Alain Resnsis'nin "Hiroşima"sı Mon Amour - Sevgili Hiroşüna"sı, John Cassavetes'in "Shadows - Gölgeler"i, Marcel Camus'mün "Orpheu Negro - Siyah Orfe"si, Michel Boisrond'nun "Le ehemin des écoliers - Unutulmayan Hatıralar"ı, Tony Riehardson'in "The Entertainer - Acı Tebessüm'ü, René Clément'nın "Kızgın Güneş"i, Leslie Norman'nın "Cummer of the Seventeeth Doll - Aşk Mevsimi", Jean Valâre'in "Les Grandes Personnes - Büyük Misafir"i gösterilebilir.

Faal - 3230 — 348

TASARRUFLARINI
ZIRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA
para ikramiyeleri
ZİRAAT BANKASI
SU GİBİ
AKAR
UĞUR K.